

12124

EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Coğrafya Ana Bilim Dalı

**Biga Yarımadası'nın Ezine - Bayramiç
Kesiminde Beşerî Ve İktisadî
Coğrafya Araştırmaları**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Şevket IŞIK

DANIŞMAN : Prof. Dr. Ahmet Neçdet SÖZER

İZMİR — 1990

ÖNSÖZ

"Biga Yarımadası'nın Ezine-Bayramiç Kesiminde Beşerî ve İktisadî Coğrafya Araştırmaları" konulu bu çalışma, bölgenin beşerî özelliklerini coğrafî açıdan ortaya koymak ve ekonomik etkinliklerini incelemek amacını taşımaktadır.

Biga Yarımadası'nın orta kesiminde yer alan araştırma alanımız, ülkemizin az bilinen bir yöresini oluşturmaktadır. Nitekim, bu bölge hakkında beşerî ve iktisadî coğrafya açısından bugüne kadar hiçbir araştırma yapılmamıştır. Buna karşılık, bölgenin beşerî coğrafya açısından çok çeşitli özellikler göstermesi, bizi bu bölgeyi araştırma alanı olarak seçmeye yöneltmiştir.

Bilindiği gibi, beşerî ve iktisadî faaliyetler, içinde buldukları doğal çevre koşulları ile sıkı bir ilişki içindedir. Bu ilişki, faaliyetlerin özellikle kırsal nitelik taşıdığı alanlarda çok daha belirgindir. Ekonomik yapısı büyük ölçüde tarıma dayalı olan araştırma alanımızda ortaya çıkan beşerî ve iktisadî özellikler de, doğal çevre koşullarının etkisini yansıtmaktadır. Bu nedenle, çalışmamızda, mevcut literatür ve arazi gözlemlerimizden yararlanarak, doğal çevre koşullarının tanıtılmasına öncelik verilmiştir.

Beşerî ve iktisadî coğrafya açısından ele alınan bu araştırma; topoğrafya, iklim, toprak, doğal bitki örtüsü ve sulama olanaklarının bölgede yer yer farklı özellikler göstermesinin, uygulanan tarım sistemlerinde, dolayısıyla nüfus ve yerleşme üzerinde ne ölçüde etkili olduğunu ortaya koymak açısından da önem taşımaktadır. Bu nedenle, nüfus ve yerleşme konuları mümkün olduğu kadar geniş tutularak, bunların ekonomik yapı ve bu yapıya belirleyen doğal çevre koşulları ile ilişkileri gözden geçirilmiştir.

Çalışmamızda gerek nüfus ve yerleşme gerekse de ekonomik etkinlikler ile ilgili olarak ortaya koyduğumuz görüşler ve açıklamalar, 35 köy yerleşim biriminde uyguladığımız an-

ket sonuçlarına, bölgedeki gözlemlerimize, çeşitli kuruluşlardan elde ettiğimiz istatistiksel verilerin değerlendirilmesine, harita ve bibliyografya çalışmalarına dayanmaktadır.

Böyle bir çalışma yapmak konusunda bana fikir veren, araştırmalarım sırasında yol ve yöntem gösteren sayın hocam Prof. Dr. Ahmet Necdet SÖZER'e teşekkür ederim. Çeşitli zamanlarda, konuyla ilgili görüş ve katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. İlhan KAYAN'a, Doç. Dr. Asaf KOÇMAN'a, Doç. Dr. Cezmi SEVGİ'ye de ayrıca teşekkür ederim. Çalışmalarım sırasında karşılaştığım sorunları çözmemde yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Füsün BAYKAL'a, Arş. Gör. Mustafa MUTLUER'e, Arş. Gör. İ. İnsan SEZER'e ve Emel TEMUÇİN'e; arazi çalışmalarım sırasında büyük yardımlarını gördüğüm Tübingen Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü öğretim üyelerinden Dr. Volker HÖHFELD'e de teşekkür ederim.

Ocak 1990, Bornova

Şevket IŞIK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
İÇİNDEKİLER.....	III
Çizelgelerin listesi.....	V
Şekillerin listesi.....	VII
GİRİŞ (Bölgenin yeri, sınırları ve genel görünümü)...	1
I. BÖLÜM: FİZİKSEL ÖZELLİKLER(DOĞAL ORTAM).....	3-22
A- Yapı ve yüzey şekilleri.....	3
B- İklim özellikleri.....	8
C- Hidrografik özellikler.....	15
D- Toprak tipleri ve dağılışı.....	18
E- Doğal bitki örtüsü ve dağılışı.....	20
II. BÖLÜM: NÜFUS VE YERLEŞME.....	22-99
A- Ezine-Bayramiç kesiminin yerleşme tarihine genel bir bakış.....	22
B- Ezine-Bayramiç kesiminde nüfus.....	28
a. Başlıca özellikler.....	28
b. Nüfus miktarı ve nüfus artışı.....	30
c. Kırsal ve kentsel nüfus.....	35
d. Kırsal nüfusun dağılışı.....	42
e. Erkek ve kadın nüfus.....	46
f. Nüfus hareketleri(Göçler).....	53
1) Mevsimlik göçler.....	53
2) Kesin göçler.....	57
C- Kır yerleşmeleri.....	67
a. Köy kavramı.....	67
b. Köy tipleri.....	68
1) Toplu köyler.....	68
2) Dağınık köyler.....	71
c. Kır yerleşmelerinin dağılışı.....	74
1) Kır yerleşmelerinin nüfus miktarına göre gruplandırılması.....	74
2) Kır yerleşmelerinin yükselti basamaklarına göre dağılışı.....	76
D- Kırsal konutlar.....	81

	<u>Sayfa</u>
a. Yapı malzemesi.....	81
b. Konut tipleri ve inşa şekli.....	82
c. Plan tarzları ve işlevleri.....	86
1) Dış mekân organizasyonu.....	86
2) İç mekân organizasyonu.....	89
E- Kent yerleşmesi.....	95
III.BÖLÜM: EKONOMİK ETKİNLİKLER.....	99-128
A- Ezine-Bayramiç kesiminin tarımsal yapısı.....	99
a. Tarım sistemleri.....	99
b. Toprakların faydalanma bakımından bölünüşü.....	101
c. Toprak mülkiyeti ve işletme büyüklükleri.....	103
d. Tarımsal işletmelerin toprak dağılımı.....	105
e. Tarımda güç unsuru.....	106
f. Gübreleme ve münavebe yöntemleri...	107
B- Tarla ürünleri ve bağ-bahçe tarımı....	108
a. Hububat tarımı.....	109
b. Baklagiller ve yem bitkileri tarımı	110
c. Sanayi bitkileri tarımı.....	111
d. Bağ-bahçe tarımı.....	112
C- Ormancılık ve orman ürünleri.....	115
D- Tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması.....	116
E- Hayvancılık.....	118
a. Bölge mer'alarının durumu.....	118
b. Hayvan sayısı ve dağılışı.....	120
c. Hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması.....	123
F- Sanayi.....	124
G- Turizm.....	126
H- Ulaşım.....	127
SONUÇ.....	128
KAYNAKÇA.....	133
FOTOĞRAFLAR.....	137

1.	Bayramiç meteoroloji istasyonunun sıcaklık unsuruna ilişkin değerleri.....	9
2.	Bayramiç meteoroloji istasyonunun yağış unsuruna ilişkin değerleri.....	9
3.	1573-1574 yıllarında, bölgede yer alan köyler ve yetişkin erkek nüfusları.....	27
4.	Toplam nüfus miktarında meydana gelen değişmeler(1940-1985).....	31
5.	Nüfus artış hızının, Türkiye ortalamaları ile karşılaştırılması.....	31
6.	Kentsel ve kırsal nüfus miktarları ve bunların toplam nüfus içindeki payları.....	37
7.	Kentsel ve kırsal nüfus artış hızları (1940-1985).....	38
8.	Erkek ve kadın nüfusun, toplam nüfus içindeki payları (1940-1985).....	46
9.	Erkek ve kadın nüfusun yıllık artış hızları.....	48
10.	Erkek ve kadın nüfusun, kentsel nüfus içindeki payları (1940-1985).....	49
11.	Kentsel nüfus içindeki erkek ve kadın nüfusun yıllık artış hızları.....	50
12.	Erkek ve kadın nüfusun, kırsal nüfus içindeki payları (1940-1985).....	51
13.	Kırsal nüfus içindeki erkek ve kadın nüfusun artış hızları (1940-1985).....	51
14.	Mevsimlik iş gücü göçlerine katılan köyler, göç alan merkezler, tutulan işin çeşiti ve süresi ile göçe katılanların sayısı.....	56
15.	Ezine ve köylerine yerleştirilen göçmen miktarı ve geldikleri ülkeler.....	60
16.	Bayramiç ve köylerine yerleştirilen göçmen miktarı ve geldikleri ülkeler.....	61
17.	1965-1970 yılları arasında, göç veren köyler, göç alan merkezler ve göç eden aile sayısı..	63
18.	1970-1980 yılları arasında, göç veren köyler, göç alan merkezler ve göç eden aile sayısı..	65
19.	1980 yılından sonra göç veren köyler, göç alan merkezler ve göç eden aile sayısı.....	66
20.	Köy-altı yerleşim birimlerini meydana getiren mahalleler ve bağlı buldukları köyler.	72

21.	Kırsal yerleşmelerin nüfus gruplarına bölünüşü ve kırsal nüfus içindeki payları.....	74
22.	Yükselti basamaklarına göre yerleşme sayısı, nüfus ve ortalama yerleşme büyüklüğü.	77
23.	Toprakların faydalanma bakımından bölünüşü.....	101
24.	Tarımsal işletmelerin sayısı ve oransal dağılımı.....	104
25.	Seçilmiş köylerde, tarımsal amaçlı kiracılık ve ortakçılık yapan aile sayısı.....	105
26.	Tarımsal işletmelerin arazi dağılımı.....	105
27.	Hububat çeşitlerinin ekiliş alanı ve üretim miktarları.....	110
28.	Baklagil çeşitlerinin ekiliş alanı ve üretim miktarları.....	111
29.	Sanayi bitkilerinin ekiliş alanı ve üretim miktarları.....	112
30.	Dikili alanların ürün çeşitlerine göre dağılışı.....	113
31.	Bazı meyve çeşitlerinin ağaç sayısı ve üretim miktarı.....	114
32.	Bölgedeki hayvan varlığı.....	120
33.	Küçükbaş hayvanların bazı ova kenarı köyler ile dağ ve yamaç köylerindeki dağılımı.....	122

Sekil No	Şekiller	Sayfa
1.	Araştırma alanının lokasyon haritası.....	1
2.	Ezine-Bayramiç kesiminin topoğrafya haritası.....	3
3.	Ortalama,mutlak maksimum ve minimum ile ortalama ekstrem sıcaklıklar.....	10
4.	Bayramiç meteoroloji istasyonunun aylık yağış tutarı.....	12
5.	Erinç'in yağış etkinliği indis formülüne göre,bölgenin yağış etkinliği.....	13
6.	Thorntwaite metoduna göre,bölgenin su bilançosu diyagramı.....	14
7.	Karamenderes çayının yıllık ortalama akım diyagramı(1961-1984).....	17
8.	Prehistorik ve Eskiçağ'da Biga Yarımadası'n-daki yerleşim merkezleri.....	23
9.	Nüfus miktarı ve nüfus artış oranı.....	33
10.	Kırsal ve kentsel nüfusun,toplam nüfus içindeki payı (1940-1985).....	39
11.	Toplam,kentsel ve kırsal nüfus artış oranları (1940-1985).....	40
12.	Ezine-Bayramiç kesiminin nüfus dağılışı haritası.....	3
13.	Ezine-Bayramiç kesiminin kırsal yerleşim merkezleri.....	3
14.	Toplu köy yerleşmesi ve meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması(Çamlıca köyü-EZİNE)	70
15.	Dağınık köy yerleşmesi ve meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması(Çetmi köyü-Sarılar Mahallesi-EZİNE).....	72
16.	Dağınık yerleşme örneği ve meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması(Dağoba köyü-BAYRAMIÇ).....	73
17.	Toprak damlı meskenlerde başlıca çatı elemanları.....	83
18.	İki katlı kerpiç meskenlerde ikinci kat duvar detayı.....	85
19.	Tek katlı taş mesken planı(Çamlıca köyü-EZİNE).....	87

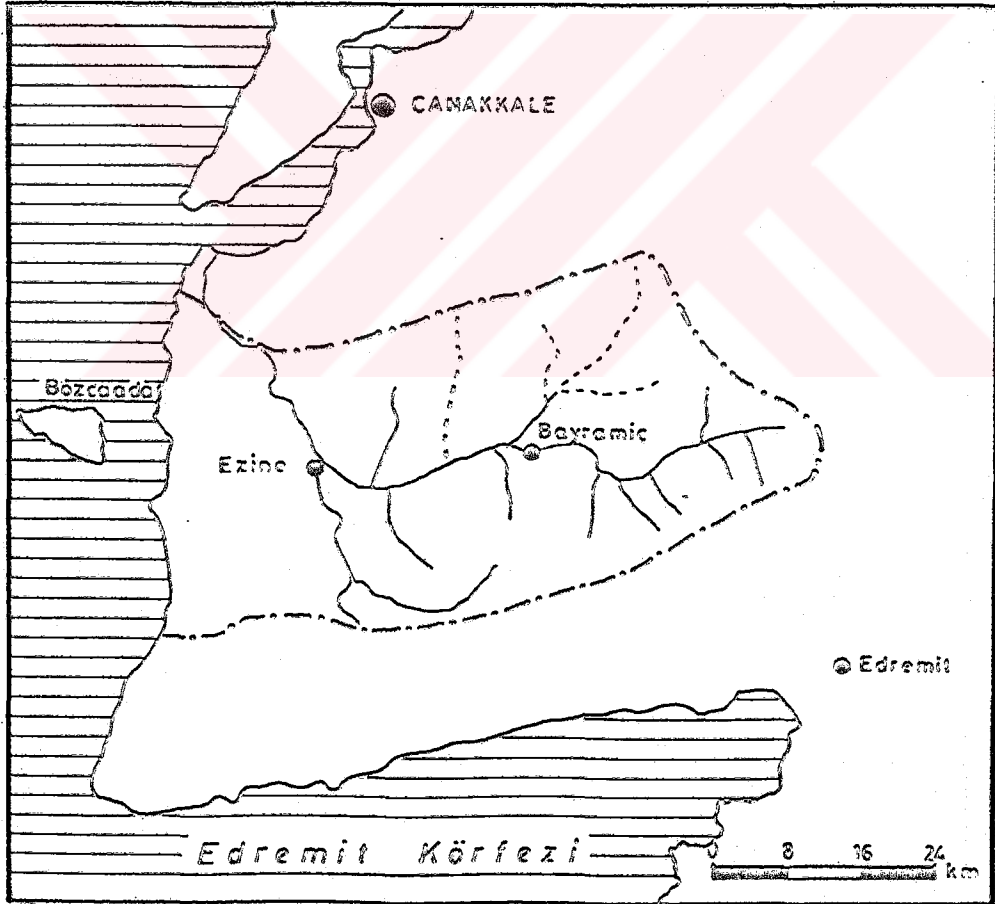
(X) Sözkonusu 3 harita,tezin arka kapağında yer almaktadır.

<u>Şekil No</u>	<u>Şekiller</u>	<u>Sayfa</u>
20.	İki katlı taş mesken planı (Köylüköy-BAYRAMIÇ).....	88
21.	Ahşap bir ambarın planı ve ön cepheden görünümü(Köylüköy-BAYRAMIÇ).....	89
22.	Dış sofalı tek katlı taş mesken planı (Doğancı köyü-BAYRAMIÇ).....	91
23.	İç sofalı tek katlı kerpiç mesken planı (Çetmi köyü-EZİNE).....	92
24.	Tek katlı taş mesken planı (Çaldağ köyü-BAYRAMIÇ).....	94
25.	Ekili alanların bölünüşü.....	102
26.	Dikili alanların bölünüşü.....	103

GİRİŞ

Araştırma alanımız, Biga Yarımadası'nda yer almaktadır. Bu yarımada üzerindeki Karamenderes çayı havzası, önemli bir bölümüyle araştırma alanımızı oluşturmaktadır (Şekil:1). Karamenderes çayı havzasının güneyinde yükselen Kaz dağı kütlesi ve bu kütlenin batıya doğru uzantısını meydana getiren Dede dağı, çalışma alanımızı güneyden sınırlamaktadır. Doğu sınırını, Karamenderes çayı havzasını Etili ve Kalkım depresyonlarından ayıran alçak eşikler meydana getirmektedir. Karamenderes çayı ile daha kuzeyde yer alan Kocaçay arasında kalan su bölümü ise, çalışma alanımızın kuzey sınırını oluşturur. Ayrıca, Karamenderes çayının delta alanında ve çayın batısında kalan kesimler de araştırma alanımıza dahil edilmiştir.

ŞEKİL:1-Araştırma alanının lokasyon haritası.

Tarımsal etkinlikler açısından büyük bir önem taşıyan Ezine-Bayramiç ovası, yüksekliği 250-300 m arasında değişen Neojen aşınım yüzeyi ile çevrilmiştir. Ovadan hafif bir diklikle ayrılan bu aşınım yüzeyinin üzerinde Paleozoik'e ait kalker, serpantin, kristalin şist ve mermerlerden oluşan eski bir yüzey uzanır. Ezine-Bayramiç ovasını batıdan sınırlayan volkanik plato ise granit, andezit ve trakitlerden meydana gelmiştir.

Kaz dağı kütlesi ile kuzeydeki plato üzerinde yer alan geniş orman alanları, Ezine-Bayramiç ve Pınarbaşı ovalarının yanı sıra birtakım kıyı ovalarının varlığı, ayrıca elverişli bir iklim, araştırma alanımız ve yakın çevresinde eski uygarlık merkezlerinin kurulmasına ortam sağlamıştır. Sözgelimi, Karamenderes çayı delta ovasının doğu kenarında kurulmuş olan tarihsel Troya kenti ile bölgenin batı kıyılarında yer alan Alexandria Troas (Eski İstanbul) kenti, gerek coğrafi konumları gerekse de elverişli çevre koşulları sayesinde gelişmiş ve önem kazanmışlardır.

Sözünü ettiğimiz elverişli çevre koşulları, günümüzde de önemli bir nüfus kitlesinin burada toplanmasına neden olmuştur. 1985 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, bölgenin toplam nüfusu 64.756'dır. Bunun % 70.6'sını meydana getiren kırsal nüfus, 126 köyde ve 20 köy-altı yerleşim birimi olan mahallelerde yaşamaktadır. Toplam nüfusun % 29.4'ünü ise, Ezine ve Bayramiç kentlerinde yer alan kentsel nüfus oluşturmaktadır.

Genel olarak tek katlı taş meskenlerde barınan kırsal nüfus, geçimini hububat tarımından sağlamaktadır. Bununla birlikte, Ezine-Bayramiç ovası ile Karamenderes çayı delta ovasında yer alan tarım alanlarında çeşitliliğin ve verimin yüksek olduğu görülür. Hayvancılık ve özellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, toprağa bağlı tarımsal etkinliklerin yanında önemli bir ekonomik etkinlik alanıdır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz sınırlara göre, araştırma alanımızın yüzölçümü 1.750 km² olup, mutlak nüfus yoğunluğu 37 kişi olarak saptanmıştır.

I. BÖLÜM: FİZİKSEL ÖZELLİKLER (DOĞAL ORTAM)

A-Yapı ve yüzeysekilleri:

Büyük bir bölümü araştırma alanımızın sınırları içinde kalan Karamenderes çayı havzası, Biga Yarımadası'nın en büyük havzasıdır. Tektonik kökenli bu havza, oluşumunu izleyen dönemlerde Neojen depoları ile dolmuştur. Pleistosen'de deniz seviyesinde meydana gelen değişmelere bağlı olarak Neojen depoları boşalmaya uğramış ve bunun sonucunda, Karamenderes çayı havzası, Ezine-Bayramiç, Bahçeli ve Yukarı havza gibi iç depresyonlara ayrılmıştır.

Karamenderes çayı havzasının güney ve güneydoğusu, eski bir masif olan Kaz dağı kütesinin kuzeye bakan yamaçlarıyla sınırlanır. Havzanın kuzeyinde ise, yine eski bir kütle üzerinde gelişmiş bir plato yer alır. Havzayı batıdan sınırlayan volkanik plato, hafif dalgalı bir yüzeye sahiptir.

Alçak platolarla çevrelenen Ezine-Bayramiç ovası, doğu-batı doğrultusunda Ezine kuzeyinden Bayramiç doğusuna kadar uzanmaktadır. Her iki ucunda daralarak vadilere ayrılan ovanın uzunluğu yaklaşık 30 km dir. Ortalama genişliği 2 km olan ovanın en geniş yeri Türkmenli kuzeydoğusunda olup 3 km dir. Ezine-Bayramiç ovasının yanı sıra, Karamenderes çayı delta ovasının güney kesimi ve kıyı kuşağında yer alan küçük kıyı ovaları, başlıca alüvyal alanları meydana getirmektedir.

Ezine-Bayramiç ovasının kuzeyinde, doğu-batı doğrultusunda geniş bir şerit halinde uzanan Neojen depoları yer alır. Ovedan bir diklikle ayrılan bu depoların üzerinde, birbirinden hafif bir kademe ile ayrılan iki yüzey uzanır. Ezine'nin kuzey ve kuzeybatısında, Neojen formasyonları ile birlikte kalker, serpantin, kristalin şist ve mermerlerden meydana gelen ilk yüzey, oldukça geniş bir yayılış gösterir. Ezine-Bayramiç ovasının uzak çerçevesini oluşturan ikinci yüzey ise, kristalin şist ve kristalize kalkerlerden meydana gelmektedir. Kuzeye doğru yükselerek bir plato halini alan bu yüzey ile güneyde uzanan aşınım yüzeyi arasında hafif eğim

kırıklığına yol açan tepeler dizisi yer alır. Bu tepeleri Çamlıca köyü çevresindeki alçak tepelerden doğuya doğru Büyük Hayrettin tepe (492 m), Küçük Hayrettin tepe (420 m), Aktaştepe (429 m), Hacıhasan tepesi (436 m) ve Kuşaklı dağı (536 m) meydana getirir.

Karamenderes çayının bu bölümdeki en önemli kolları olan Arapdere, Pazarköy deresi, Örencik deresi, Ilıcadere ve Asmalıdere, buradaki yüzeyleri parçalayarak alçak bir plato oluşturmuştur. Bu plato, üzerindeki subparalel vadilerle, düz ve geniş sırtlara ayrılır. Bu jeomorfolojik durum, kırsal yerleşmelerin kuruluş yerlerini etkilemesi açısından da önemlidir.

Bayramiç'in kuzeydoğusundaki Neojen arazisi, Karamenderes çayının önemli bir kolu olan Kuşaklı çayı ve kolları tarafından derin vadilerle yarılmıştır. Bu bölümde de 200-350 m yükseltide uzanan plato, kuzeydoğu bitimindeki alçak bir eşikle doğudaki Etili depresyonundan ayrılır.

Ezine-Bayramiç ovasının doğudaki yakın çerçevesini, yine Neojen depolarından meydana gelen bir plato oluşturur. Bayramiç kuzeydoğusunda vadilerle parçalanan Üst Pliosen aşınım yüzeyi, doğuda yüksek bir reliefe dayanmaktadır. Bu yüksek relief, depresyonu bu yönden sınırlandırdığı gibi, ovanın uzak çerçevesini de meydana getirir. Burası, üzerinde bazı tepelerin bulunduğu büyük bir sırt halindedir. Güney kısmı granitten, kuzeybatısı volkanik kompleksten oluşan bu sırt, Ezine-Bayramiç depresyonunu, Karamenderes çayının yukarı havzasından ayırır. Bayramiç'in 6 km kadar doğusundan başlayan bu sırt, başlangıçta 400 m yüksekliğindeyken, kuzeydoğu ve doğuya doğru yükselerek Ağı dağında 989 m'ye ulaşır (BİLGİN, 1969).

Ezine-Bayramiç ovasının güneydeki yakın çerçevesini de Neojen arazisi üzerinde gelişmiş alçak bir plato meydana getirmektedir. Ovadan plato yüzeyine çıkış, Ezine'den Türkmenli köyüne kadar hafif dalgalı bir yüzey boyunca olur. Ova ile plato arasında 80-120 m yüksekliklerde ayrı bir basamak oluşturan bu dalgalı yüzey, vadilerin içine de sokulmuştur. Daha güneyde,

dik yamaçlarla yükselen Deli tepe (817 m), Dede dağı (862 m) ve Çal dağı (581 m) dağlık bir alan oluşturur. Şist ve kalkerlerden meydana gelen bu kütleler, derin vadilerle parçalanmıştır. Batıya doğru alçalan plato, Ezine-Bayramiç depresyonunu güneydeki Bahçeli depresyonundan ayırır.

Ezine-Bayramiç depresyonunun güneyinde, Karamenderes çayı havzasının diğer iç havzasını meydana getiren Bahçeli depresyonu yer alır. Depresyonu kateden Akçın çayı, kuzeyde Karamenderes çayına ulaşır. Bahçeli depresyonunun yakın çevresi de alçak Neojen platolarından meydana gelmiştir. Depresyonun kuzeyinde uzanan alçak platolar, bu küçük depresyonu Ezine-Bayramiç depresyonundan ayıran bir çeşit eşik sahası oluşturmaktadır. Depresyonun doğusunda bir plato halinde yükselen Neojen arazisi, doğuda Çal dağı Paleozoik kütlelerine dayanır.

Karamenderes çayı havzası içinde ayrı bir birim olarak ele alınan yukarı havza tam bir kabul havzası niteliğindedir. Karamenderes çayı vadisinin kuzeyi, doğuya doğru genişleyen ve yükselen bir sırt ile sınırlanır. Bu sırtın üzerindeki su bölümünün biraz güneyini izleyen kontakt hattının, kuzey-batısında kalan kısmı volkaniklerden, güneydoğuda kalan kısmı ise granodioritlerden meydana gelmiştir. Yukarı havza, kuzeyde Ağı dağı ve Taşpınar dağı, güneyde ise Kaz dağı kütlelerinin güney yamaçları ile sınırlanır. Karamenderes çayına ulaşan en önemli kollar da Kaz dağı'nın bu yamaçlarında sıralanmıştır. Yukarı havzanın en doğu kısmında, güneyde Çirpilar tepelik sahası, doğuda yüksek eşik ve kuzeyde ise Ağı dağı ve Taşpınar dağı ile çevrelenen çukur bir alan (Piyade ovası) bulunmaktadır. Doğu kısmında daha fazla eğime sahip olan bu ova, 5-6 km uzunluğunda 1.5 km genişliğindedir. Burada dikkati çeken nokta, yukarı havzanın açılmış olduğu büyük batolit kütleleri içinde, çok sınırlı bazı vadi tabanları dışında, alüvyonların en geniş olduğu kısım bu ovalık alanıdır. Bu ovalık alan, yakın çevrede yer alan köyler için de önemli bir tarım alanı meydana getirir.

Ezine-Bayramiç ovasının batısında yer alan volkanik plato, bu ovayı bu yönden sınırlamaktadır. Bu platonun doğu kenarında 150-200 m arasında sıralanan andezit tepeleri, alüvyal ovaya dik yamaçlarla iner. Bu tepelerden sonra alçak bir sahayı izleyerek daha batıda fazla yarılmamış olan plato yüzeyine geçilir. Hafif dalgalı bir yüzeye sahip olan plato üzerinde Çığrı dağı yükselir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan dağın üst kısımları 500 m civarındadır (BİLGİN, 1969).

Araplar eşiği, Ezine-Bayramiç depresyonu ile bunun kuzeybatısında uzanan alçak sahayı birbirinden ayırmakta ve depresyonun bu yöndeki çerçevesini meydana getirmektedir. Eşiğin genel uzanışı güneybatı-kuzeydoğudur. En dar yeri ise (Pınarbaşı-Sarmısakçı köprüsü arasında) 7-8 km kadardır. Kuzeydoğu-güneybatı yönünde, yan yana iki kuşak halinde uzanan serpantin ve kalker kütleler, eşik sahasının esas bünyesini oluşturur. Karamenderes çayının eşik üzerindeki vadisi, Ezine kuzeyindeki Sarmısakçı köprüsü ile Pınarbaşı köyünün 2 km doğusuna kadar, 12 km uzunluğunda inkonsekant bir boğaz meydana getirir. Araplar boğazı olarak bilinen bu boğaz, akarsuyun eşik üzerine gömülmesi ile (epijenik) açılmıştır. Boğazın oldukça geniş olan alüvyal tabanı, çevre halkının kullandığı tarım alanlarıyla kaplıdır.

Bölgenin batı sınırını meydana getiren kıyılar, genellikle kuzey-güney yönünde uzanış gösterirler. Çok geniş açık koylar ve geriletilmiş burunlara rağmen oldukça düzenlidir. Sözü edilen alanın büyük bir bölümü Sarmasien depolarından oluşmaktadır. Tavaklı İskelesi'nin kuzeyinden itibaren geniş sırtlar meydana getiren bu depolar, yer yer genişleyerek denize ulaşan alüvyal alanlarla kesintiye uğramıştır. Denize kadar ulaşan alüvyal alanlar alçak kıyıları, bunlar arasında kalan Sarmasien depoları ise nispeten yüksek kıyıları meydana getirir.

Ilıca dere vadisinin batısında, 90 m yükseklikte Sarmasien depolarından oluşan geniş sırt üzerinde Antik çağın ünlü kentlerinden Alexandria Troas'ın kalıntıları bulunur.

Ilıca dere vadisinin denize ulaştığı yerden Odunluk İskelesi'ne kadar uzanan yüksek bir kıyıdan, Geyikli kuzeybatısına devam eden kıyı bölgesi de, geniş alüvyal tabanlarla birbirinden ayrılan Sarmasien depolarından meydana gelir. Batıda Beşik koyuna açılan geniş alüvyal tabanlı oluk, güneydeki alçak düzlükleri sınırlar. Koyun kuzeyinden Kumkale harabelerine doğru uzanan uzun ve dar bir sırt ise, Karamenderes çayı deltasının batı sınırını oluşturmaktadır. Bu sırtın batı yamaçları, denize dik inen falezler halindedir. Sırtın doğusunda kalan Karamenderes çayı delta ovası, Araplar Boğazı kuzeyinde deniz seviyesinden 18-20 m kadar yüksektir. Ovanın, güney, güneybatı ve batı kısımlarında geniş sayılabilecek sığ göllerin, bataklık alanların varlığı dikkati çeker. Bu bataklıklardan Üvecik kuzeydoğusuna rastlayan Pınarbaşı bataklığı güney kenardaki alanlara kadar sokulmaktadır. Kuzeybatıda daralarak tekrar genişleyen bataklık alan, Beşik koyuna açılan oluk sahasını izleyerek güneye doğru yayılır (Kırkgöz bataklığı). Bu bataklık alanda toplanan suları akıtmak amacıyla, güneydeki Beşik koyuna açılan bir kanal vardır. Yakın zamanlarda da, deltanın güney kenarını izleyen yeni bir kanal, Pınarbaşı kaynak sularını Beşik koyuna ulaştırmaktadır. Günümüzde, diğer büyük kanallar açılarak, Pınarbaşı kaynak suları, Karamenderes çayının denize açılan eski mecrasına akıtılmaktadır.

B-İklim Özellikleri:

Bölgenin iklim özellikleri, Bayramiç meteoroloji istasyonunun verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bununla birlikte, bu istasyonun sıcaklık ve yağış unsuruna ait rasat süreleri birbirinden farklıdır. Sözgelimi, sıcaklık unsuruna ilişkin rasat verileri 1964-1985, yağış unsuruna ilişkin veriler ise, 1955-1985 yılları arasındaki değerlerden oluşmaktadır.

a. Sıcaklık:

Araştırma alanımızda yıllık ortalama sıcaklık 14.2°C 'dir. Ancak, sıcaklığın yıl içinde gösterdiği değişmelerin incelenmesi, termik rejimin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu amaçla hazırlanan çizelge 1 ve şekil 3 incelendiğinde, aylık ortalama sıcaklığın 5.1°C (Ocak) ile 24.1°C (Temmuz) arasında değiştiği görülür. Başka bir anlatımla, termik genlik 19°C 'dir. Sıcaklık, özellikle Mayıs ayından itibaren yükselerek Haziran'da 21°C 'yi aşmaktadır. Temmuz ayında 24.1°C 'ye ulaşan ortalama sıcaklık, Ağustos ayından itibaren azalmaya başlamakla birlikte, Ekim ayının sonuna kadar yıllık ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Kasım'dan başlayarak yıllık ortalamasının altına düşen sıcaklık, Nisan'a kadar hiçbir ayda önemli bir düşüş göstermez. Tüm bu veriler, bölgede, en az 8 ayın 20°C 'nin altında olduğu orta kuşağın ozeanik termik rejim tipinin egemen olduğunu ortaya koymaktadır.

Sıcaklık unsuruna ilişkin çeşitli değerlerin, yıl içindeki değişmelerini gösteren şekil 3'de görüldüğü gibi, ortalama yüksek sıcaklık Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında 9.7°C ile 14.1°C arasında değişmektedir. Mayıs ayından sonra $5-6^{\circ}\text{C}$ farkla yükselen sıcaklık, Temmuz ve Ağustos aylarında 32°C civarındadır. Eylül ayından itibaren azalmaya başlayan ortalama yüksek sıcaklık, Ocak ayında 9.7°C 'ye düşmektedir.

Ortalama düşük sıcaklıklar ise, hiçbir ayda sıfır derecenin altına düşmemektedir. Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında 1.2°C ile 3.5°C arasında seyreden ortalama düşük sıcak-

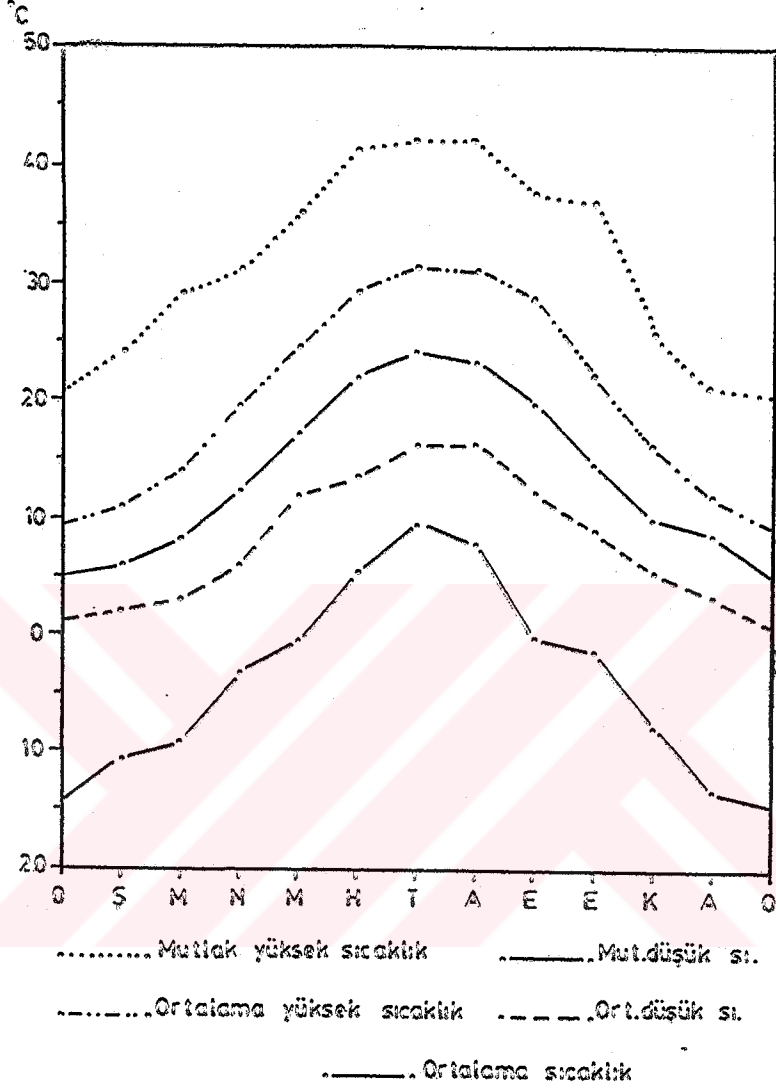
Meteorolojik unsur	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	K	A	Yıllık
Ortalama sıcaklık °C	5,1	6,0	8,1	12,5	17,3	21,9	24,0	23,5	19,8	14,7	7,5	14,2
Mutlak yüksek sıcaklık °C	20,6	24,3	29,4	31,5	36,6	41,7	42,0	42,4	38,4	37,5	21,0	42,4
Ortalama yüksek sıcaklık °C	9,7	11,0	14,1	19,5	24,9	29,7	31,8	31,4	28,1	22,2	12,4	20,9
Mutlak düşük sıcaklık °C	-14,5	-10,7	-7,8	-3,2	0,6	5,6	9,6	8,0	0,4	-1,5	-13,5	-14,5
Ortalama düşük sıcaklık °C	1,2	2,1	3,2	6,4	10,2	13,8	16,3	16,3	12,9	9,1	3,5	8,4

ÇİZELGE:1--Bayramiç meteoroloji istasyonunun sıcaklık unsuruna ilişkin değerleri (1964--1985),

Meteorolojik unsur	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	K	A	Yıllık
Ort. yağış tutarı (mm)	94,9	81,1	64,2	47,0	40,6	22,6	9,8	7,8	25,9	88,7	109,6	648,4
Ort. yağışlı gün sayısı	19,5	16,5	13,7	12,6	9,9	5,6	3,2	2,2	4,3	13,3	18,2	108,1
Günlük max. yağış (mm)	73,9	69,5	47,6	49,2	64,1	53,9	29,4	32,2	69,4	64,2	94,2	94,2
Günlük yağış şiddeti (mm)	4,8	4,9	4,6	3,7	4,1	4,0	3,1	3,5	6,0	6,6	6,0	5,9

ÇİZELGE:2--Bayramiç meteoroloji istasyonunun yağış unsuruna ilişkin değerleri (1955--1985),

lıklar, Nisan ayından itibaren yükselerek Temmuz ve Ağustos aylarında 16.3 °C'ye ulaşır.

ŞEKİL: 3-Ortalama, mutlak maksimum ve minimum ile ortalama ekstrem sıcaklıklar.

Mutlak ekstrem değerlerin değişmesi, aylık ortalamalar ve ortalama ekstrem sıcaklıklarda görülen değişimlerden daha fazladır. Sözgelimi, ortalama sıcaklığın 5.1 °C ile 7.5 °C arasında değiştiği kış aylarında 24 °C'yi geçen sıcaklıklar görülebilmektedir. Mart ayından sonra, sıcaklığın artmasına bağlı olarak maksimum değerler de artmaktadır. Rasat

süresi içinde en yüksek sıcaklık,1985 yılının Ağustos ayında 42.4 °C olarak ölçülmüştür.

Mutlak minimum sıcaklıklar gözden geçirildiğinde,yedi ayın sıfır derecenin altında olduğu görülür.Mutlak minimum sıcaklığın en düşük değeri 1973 yılının Ocak ayında -14.5 °C olarak kaydedilmiştir.

Bayramiç meteoroloji istasyonunun verilerine göre,bölgede donlu günlerin sayısı 39-40 gündür.Donlu günlerin en fazla toplandığı aylar Aralık,Ocak ve Şubat aylarıdır.Nitekim,donlu günlerin % 73'ü bu üç ayda toplanmıştır.

b.Yağış:

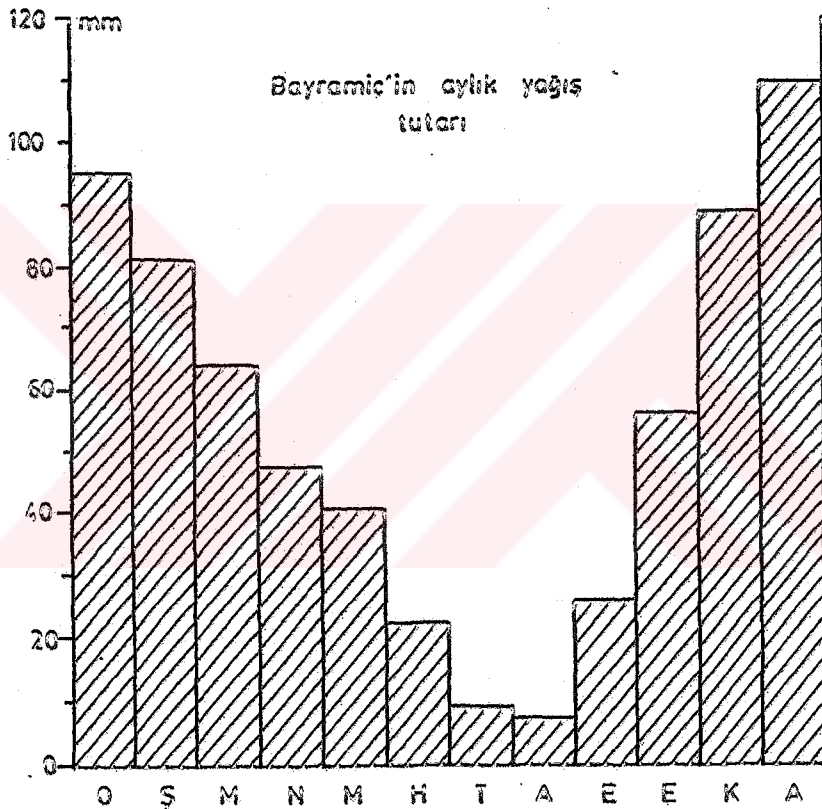
Bölgenin yıllık ortalama yağış tutarı 648.4 mm'dir.Ancak,bu ortalama değer,rasat süresi içinde yıldan yıla önemli farklılıklar göstermiştir.Sözgelimi,1955-1985 yılları arasında yıllık yağış tutarı maksimum 869.8 mm (1965),minimum 425.2 mm (1957) olarak kaydedilmiştir.

Aylık ve mevsimlik yağış tutarlarının yıl içindeki dağılışına gelince;bu konuda dikkati çeken ilk özellik,yağışın aylara düzensiz dağılmış olmasıdır.Burada etkin olan yağış rejimine göre,yağışlar kış aylarında toplanmıştır.Gerçekten de,yıllık yağış tutarının % 44'ü kış aylarında düşmektedir.Yaz aylarında düşen yağış ise,oldukça az olup yıllık yağış tutarının % 6.2'sini oluşturmaktadır.

Eylül ve Ekim aylarında artmaya başlayan yağışlar,Aralık ayında en yüksek değere ulaşır.Ocak ve Şubat aylarında az farklarla azalmaya başlayan yağış,Ağustos ayında en düşük değere ulaşır (Çizelge 2 ve Şekil 4).Bu veriler dikkate alındığında,bölgenin yağış rejimi "Akdeniz yağış rejimi"ne dahil edilebilir.Nitekim Erinc, Türkiye'de yağış rejimi tiplerini ve bunların sahalarını gösteren haritasında,bölgeyi Akdeniz tipi yağış rejimi içinde göstermiştir (ERİNÇ,1969).

Rasat süresi içinde,yağışlı gün sayısında da önemli farklılıklar gözlenir.1955-1985 yılları arasındaki yağış rasatla-

rı incelendiğinde, mutlak maksimumun 1971 yılında 119 gün, mutlak minimumun ise, 1961 yılında 51 gün olduğu ortaya çıkar. Diğer yandan, yağışlı günlerin aylık ortalama sayısı bakımından en yüksek değerlere, yağışların en fazla olduğu kış aylarında rastlanır. Gerçekten de, Aralık ve Ocak aylarında, yağışlı günlerin ortalama sayısı 18.2 ile 19.5 arasındadır. Rasat süresi içinde kaydedilen günlük maksimum yağışlar, yağış rejimine bağlı olarak kış aylarında yüksek, yaz aylarında ise düşük değerler gösterir.

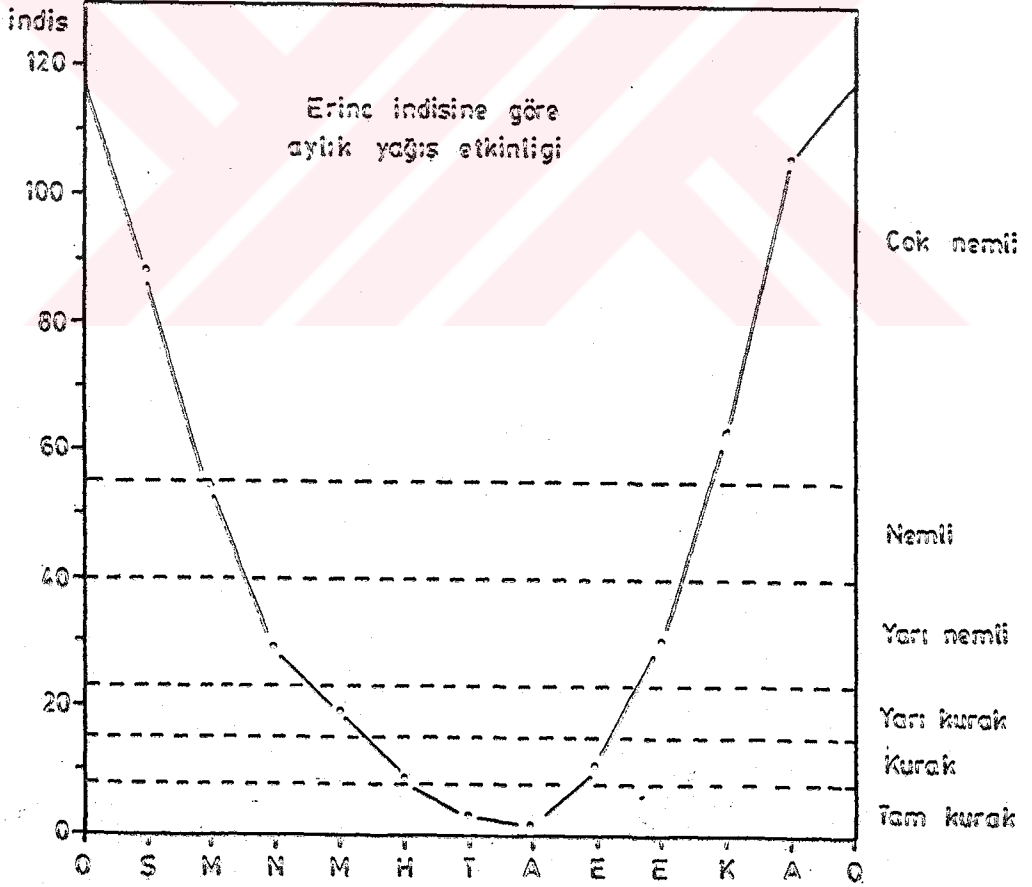

ŞEKİL:4-Bayramiç meteoroloji istasyonunun aylık yağış tutarı.

Bölgede, kar yağışlı günlerin sayısı 3.1, karın yerde kalma süresi ise, 4 gündür. Kar yağışları genellikle Ocak ve Şubat aylarında görülür. Bununla birlikte, Aralık ve Mart aylarında da kar yağışı meydana gelmektedir. Gerek kar yağışlı günler sayısı, gerekse de karın yerde kalma süresi Kaz dağının yüksek kesimlerine doğru artmaktadır.

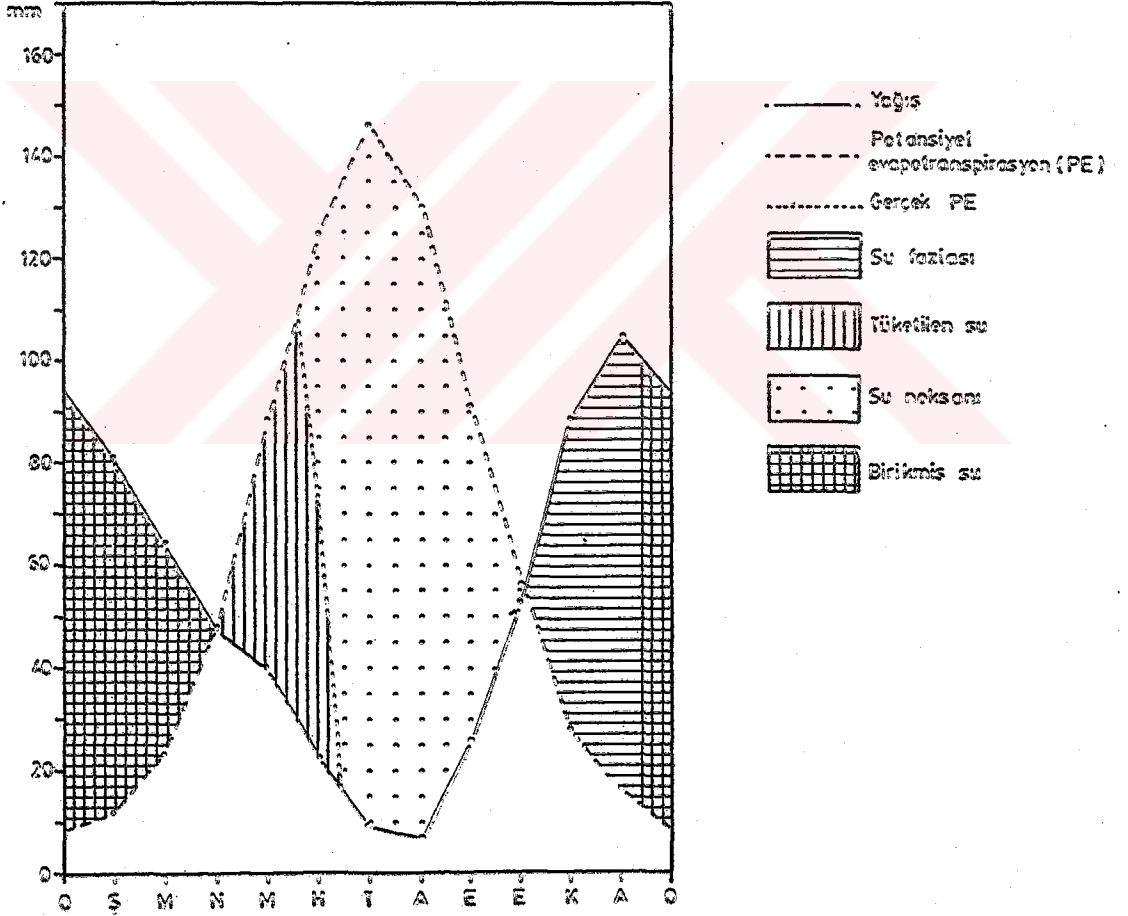
c. Yağış etkinliği:

Yağışların sıcaklık ve buharlaşma ile ilişkisini, bir başka anlatımla, yağış etkinliğini ortaya koymak amacıyla Erinc ve Thornthwaite metodlarını uyguladık. Erinc'in yağış etkinliği indis formülüne göre, çalışma alanımız yarı nemli, park görünümülü kuru orman sahasında bulunmaktadır. Bununla birlikte, yağış etkinliğinin aylık durumuna bakıldığında, Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat aylarının çok nemli, Mart ayının ise nemli olduğu görülür (Şekil 5). Yarı nemli olarak geçen Nisan ayından sonra, yağış etkinliği farklılık gösterir. Kurak geçen Haziran ayından sonra, Temmuz ve Ağustos tam kurak, Eylül ise kurak olarak geçmektedir. Yarı nemli olan Ekim ayından sonra, çok nemli aylar başlamaktadır.

ŞEKİL: 5-Erinc'in yağış etkinliği formülüne göre, araştırma alanının yağış etkinliği.

Thorntwaite metodunun uygulanmasıyla elde edilen sonuçlara göre, bölgede yarı nemli, mezotermal, su noksanı yaz mevsiminde ve çok kuvvetli deniz etkili iklim tipi egemendir. Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları su noksanı olan aylardır. Yağışlar, Nisan ayından Ekim ayına kadar potansiyel evaporasyondan az olduğu halde, Nisan ve Mayıs aylarındaki yağış yetersizliği toprakta birikmiş sudan karşılanmakta ve böylece su noksanı görülen ayların sayısı dörde düşmektedir. Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları, kuraklığın en şiddetli olduğu aylardır (Şekil 6).

ŞEKİL: 6-Thorntwaite metoduna göre, bölgenin su bilançosu diyagramı.

Ekim ayında toprakta biriken su pek fazla olmamakla birlikte, bu ayda sıcaklığın azalması ve yağışların artması nedeniyle, potansiyel evaporasyon ile yağış arasındaki fark en aza inmiştir. Bu nedenle, Ekim ayı, su noksanının pek hissedilmediği bir aydır.

G-Hidrografik özellikler:

Ezine-Bayramiç ovasını kabaca doğu-batı doğrultusunda kateden Karamenderes çayı, bölgenin en önemli akarsuyudur. Doğuş alanı Karaköy'ün biraz doğusunda olan Karamenderes çayı, burada dantritik bir drenaj ağı oluşturan birtakım küçük kollar alarak batıya yönelir. Karayap dere, Piren çayı, Adaçay, Karanlık dere güneyden; Gündükburun dere, Bağlar dere, Yahşi dere, Karapürçek deresi, Kocakar deresi ve Masırlık deresi ise kuzeyden aldığı en önemli kollarıdır.

Çarpılar kuzeyinde, Piyade ovasının orta kısmına geçen akarsu, ova yüzeyine 2-3 m gömülmüş olarak akar. Kaz dağı kütesinin kuzey yamaçlarında sıralanan birtakım dereler, akarsuyun bu bölümdeki başlıca kollarıdır. Bu kollar, Evciler çayının yukarı mecrasını meydana getiren Kirte deresi çevresinde toplanmıştır. Evciler çayı ile Üzümlü deresi, akarsuyun güneyden aldığı önemli kollarıdır. Bayramiç doğusunda, Ezine-Bayramiç depresyonu ile yukarı havzayı birbirinden ayıran geniş bir vadi içinde akan Karamenderes çayı, vadiyi terk ederek ovaya ulaşır.

Ovanın, özellikle Ahmetçeli ve Türkmenli arasında kalan bölümünde çok geniş bir taşkın yatağına sahip olan akarsu, büyük taşkınlar sırasında birçok kollara ayrılarak örgülü mecrada halinde akmaktadır. Ezine'nin kuzey ve kuzeybatısında yer alan andezit tepeleri ile ovayı kuzeydoğudan sınırlayan Necjen dikliği arasında, kuzeybatıya yönelen akarsu, bu kısımlarda çapı 700 m'yi bulan menderesler yapmaktadır. Ezine'nin 2 km kuzeyinde, güneyden gelen Akçin çayı ile birleşen akarsu, Araplar boğazını geçerek delta alanına ulaşır.

Karamenderes çayının kuzeyden aldığı birtakım kollar da vardır. Bu kolların en önemlileri Arapdere, Asmalidere, Fatmacık deresi ve Ilıca deresidir. Bayramiç'in kuzeydoğusunda ki Kursaklı çayı da, akarsuyun önemli bir kolunu meydana getirmektedir.

Karamenderes çayının güneyden aldığı kolların büyük bir bölümü, Dede dağı çevresindeki kaynaklardan doğar. Bu akarsuların açmış olduğu vadiler, burada radyal bir drenaj ağı oluşturmuştur. Dede dağı ve bunun kuzeybatısındaki Çal dağı külesinden kaynaklanan akarsular, önce batıya sonra da kuzeye yönelerek ovaya ulaşırlar. Kızılköy doğusunda Harar deresi, Yahşeli ve Çavuşlu'dan geçen Bergas dere ile Türkmenli doğusundaki Değirmen deresinde bu özelliği görmek mümkündür. Karamenderes çayının güneyden aldığı en büyük kolu ise, Akçin çayıdır.

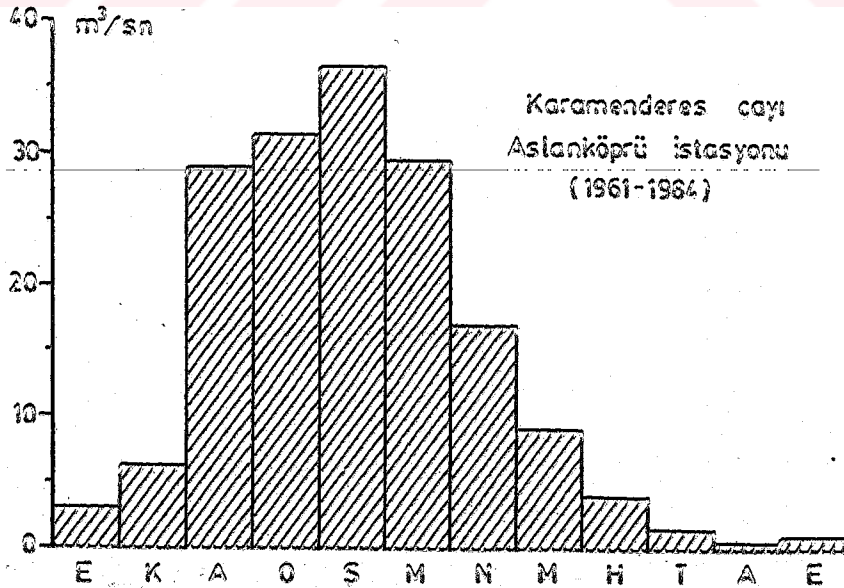
Ezine-Bayramiç ovasını batıdan sınırlayan volkanik plato da, çok sık olmamakla beraber derin vadilerle yarılmıştır. Platonun doğu yamaçlarında yer alan Sekli dere ve Değirmen deresi sularını Akçin çayına boşaltmaktadır. Platonun batı yamaçlarında yer alan Arapdere, Ilıca dere ve Kuru dere ise, Ege Denizi'ne ulaşırlar.

Araştırma alanımızın hidrografik özelliklerinden bir diğerini de, Pınarbaşı köyünün 400 m güneybatısında, buradaki vadi tabanını sınırlayan kalker yamaçlar boyunca debileri oldukça kuvvetli voklüz kaynakları meydana getirir. Bu kaynaklardan çıkan suların eski mecrasına ait izler, geniş ve sığ göl suları ile bataklıklar altında kalmıştır. Bu kaynakların suları, güneybatı yamaçları izleyen bir kanalla Beşik koyuna akıtılmaktadır. Suların bir bölümü ise, Kumkale harebelerinin yakınında, Karamenderes çayının denize açılan eski mecrasına akıtılır.

Çalışma alanımızda doğal göl olmamakla birlikte, Kemalli ve Bahçeli köylerinde sulama amaçlı küçük birer gölet vardır.

Bölge akarsuları, genellikle yağmurla beslenirler ve yaz kuraklıklarından etkilenecek fakirleşirler. Akarsular en yüksek seviyeye kış sonunda ulaşır. Bu dönemde, yağış miktarının fazla, buharlaşmanın az olması, akarsulardaki akım yükselmesinin temel nedenidir. İlkbahar mevsiminde, yağışların azalmasıyla sona ermesi, hava sıcaklığının yükselmesi ve buharlaşmanın artması ile akımlarda hızlı bir düşme gözlenir. Akarsulardaki akım azalması, yaz aylarında da devam ederek, Ağustos ve Eylül aylarında en düşük seviyeye ulaşılır. Bir seviye yükselmesi ile bir seviye alçalması gösteren akarsuların rejim özelliklerini, Karamenderes çayının akım değerleri ile yansıtmak mümkündür.

Karamenderes çayının, Aslanköprü istasyonunun 23 yıllık verilerine göre, ortalama akım $14.193 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'dir. Akarsuyun beslenme dönemine rastlayan kış aylarında bir yükselme görülür ve Şubat ayında en yüksek değere ulaşılır ($36.85 \text{ m}^3/\text{sn}$). Bu aydan sonra, yağış miktarındaki azalmaya, buharlaşmanın ise artmaya başlamasıyla, akım değerleri hızla düşerek, Ağustos ve Eylül aylarında $1 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'nin altına iner.

ŞEKİL: 7-Karamenderes çayının yıllık ortalama akım diyagramı (1961-1984).

D-Toprak tipleri ve dağılışı:

Bölgedeki toprak tiplerinin belirlenmesinde, Topraksu Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu 1/100.000 ölçekli toprak haritalarından yararlanılmıştır. Buna göre, çalışma alanında altı büyük toprak grubu yayılış göstermektedir. Bunlardan kireçsiz kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları ve kırmızımsı-kahverengi Akdeniz toprakları iklim ve bitki örtüsünün etkisi altında oluşmuştur. Normal profil gelişimi gösteren bu topraklar, zonal topraklar grubuna girmektedir. Devamlı olarak sil-tasyona uğrayan düz ve az eğimli alanlarda gelişme olanağı bulan ve horizonlaşma göstermeyen alüvyal ve kolüvyal topraklar da azonal toprakları oluşturmaktadır. Topoğrafik koşullara, drenaj ve anakaya faktörüne bağılı olarak oluşan rendzina toprakları ise intrazonal toprak grubuna girmektedir.

Zonal topraklar içinde en geniş alana sahip olan kireçsiz kahverengi orman toprakları, Ezine-Bayramiç ovasını çevreleyen alanlarda yaygındır. A, B ve C horizonları bulunan bu topraklar, granit, andezit ve kristalin şistler üzerinde, çeşitli eğimlerde ve maki, kızılçam, karaçam vejetasyonu altında gelişme göstermişlerdir.

Kırmızımsı-kahverengi Akdeniz toprakları ise, Çal dağı kütlelerinin güneyinde ve Ezine-Bayramiç ovasının kuzeyinde Akköy ile doğudaki Ilıca dere vadisi arasında yaygındır. Bu topraklar, Çal dağının güneyinde Paleozoik kireçtaşları, Ezine-Bayramiç ovasının kuzeyinde ise, Üst Miosen killi kireçtaşları üzerinde gelişmişlerdir. Kırmızımsı-kahverengi Akdeniz topraklarına, Araplar boğazının doğu ve batısında da rastlamak mümkündür. Ancak, buradaki topraklar Mesozoik kalkerleri üzerinde oluşmuştur.

Kireçsiz kahverengi topraklar, Ezine'nin güneyinde andezit ve granit anakaya üzerinde, garig, maki, kızılçam vejetasyonu altında gelişmiştir.

Zonal topraklar içinde, kireçsiz kahverengi orman topraklarından sonra en geniş alana sahip olan kahverengi orman topraklarında A ve C horizonları bulunmaktadır. Bu toprakların, özellikle Ezine-Bayramiç ovasını çevreleyen Üst Miocsen depoları üzerinde, maki ve kızılçam vejetasyonu altında gelişmiş olanları oldukça kireçlidir.

Zonal topraklar grubundan sonra, en büyük toprak grubunu alüvyal ve kolüvyal topraklardan meydana gelen azonal topraklar oluşturmaktadır. Bu gruba giren topraklar, genel olarak sürekli siltasyona uğrayan düz ve az eğimli alanlarda yaygındır. Bölgenin en verimli tarım alanlarını meydana getiren alüvyal toprakların en geniş yayılma alanı Ezine-Bayramiç ovasıdır. Burada yer yer taşkın yataklarıyla kesintiye uğrayan bu topraklar, kuzeydoğuda Kursaklı çayı vadisi, güneyde Harar deresinin geniş vadi tabanında da yaygınlık kazanır. Karamenderes çayının yukarı havzasında, Çirpilar köyü kuzeyinde, volkanik platonun batısında, Beşik koyuna açılan geniş vadi tabanında ve Karamenderes çayı delta ovasındaki alüvyal topraklar da bu arada belirtilebilir.

Azonal topraklar içinde yer alan kolüvyal topraklar, özellikle Karamenderes çayına ulaşan yan derelerin, taşıdıkları malzemeyi eğimin azaldığı alanlarda biriktirmesiyle oluşan birikinti konileri üzerinde gelişmiştir. Ezine-Bayramiç ovasının güneyinde Balıklı ile Türkmenli kuzeydoğusu arasında dar bir şerit halinde uzanan bu topraklar, kuzeyde Ilıca dere vadisinde, güneydoğuda ise, Karamenderes çayının Kızılköy kuzeydoğusundan ovaya ulaştığı yere kadar olan geniş vadisinin yamaçlarında yaygındır.

Intrazonal toprakların kalsimorfik grubuna dahil olan rendzina toprakları, Akköy'ün güneyinde ve batısında oldukça dar bir alan kaplamaktadır. Üst Miocsen killi-kireçli depolar üzerinde gelişen bu topraklar A ve C horizonlarına sahiptir.

Bölgede, toprak örtüsü bulunmayan, bir başka deyişle, toprak gelişimi göstermeyen kayalık alanlar da vardır. Bu alanlar

batıdaki volkanik plato üzerinde yer alan Çığırı dağı kütle-
lesi ve çevresinde görülür.

E-Doğal bitki örtüsü ve dağılışı:

Akdeniz ikliminin etkisi altında bulunan araştırma alanımız-
da, Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin tanıtıcı bitki türlerin-
den kızılçamlar ve bunların tahribi ile ortama yerleşen ma-
kilerden meydana gelen kserofil bir bitki örtüsü ile daha
yükseklerde karaçamların egemen olduğu mesofil bir orman ör-
tüsü görülür.

Bölgenin doğal bitki örtüsü, esas olarak, her zaman yeşil, sert
yapraklı, ışık isteği fazla makilerle, yine kuraklığa dayanık-
lı ışık istekleri fazla olan kızılçamlardan oluşmaktadır.
Makilerin bileşimindeki en yaygın türler laden (Cistus
creticus), funda (Erica arborea), sakız (Pistacia lentiscus),
zeytin (Olea oleaster), kermez meşesi (Quercus coccifera) ve
kocayemiş (Arbutus unedo) tir. Bunlar arasında zeytin, bölgenin
özellikle batı kesiminde kıyıya yakın alanlarda yaygındır.
Bu kesimde 250-300 m'ye kadar çıkan zeytin, Ezine-Bayramiç
ovasının kuzeyinde Akköy, Pıtırelı ve Zeytinli yakınlarında
150-200 m'ye kadar çıkabilmektedir. Ovanın güneyinde, kuzeye
bakan yamaçlarda ise zeytine rastlanmaz. Palamut meşesi
(Quercus aegilops)^x ise, ancak sınırlı alanlarda tutunabil-
miştir. Bir zamanlar bölge halkının önemli bir geçim kayna-
ğını meydana getiren bu tür, ekonomik değerini yitirmesiyle
birlikte hızla tahrip edilmiştir.

Batıdaki volkanik platonun güneyinde ve Ezine-Bayramiç ova-
sını çevreleyen alçak platolar üzerinde yaygınlık kazanan
maki ve kızılçaman üst sınırı, baki faktörüne bağlı olarak
farklılık gösterir. Gerçekten de, ovayı güneyden kuşatan Çal
dağı ve Dede dağı kütlelerinin kuzeye bakan yamaçlarında 550-
600 m'ye çıkan bu türler, ovanın kuzeyindeki dağlık kütlelerin

güneye bakan yamaçlarında 750-800 m'ye kadar çıkabilmektedir.

Kızılçam (Pinus brutia) ile karışık halde bulunan meşe ormanları da, Karamenderes çayının yukarı havzasında Ağı dağı ve Taşpınar dağının güney yamaçlarında görülür. Bu alanda yaygın olan meşe türleri palamut meşesi (Quercus aegilops) ve pırnal meşesi (Quercus ilex)'dir.

Ortalama olarak 650 m'ye kadar çıkan kızılçam, daha yükseklerde yerini karaçam (Pinus nigra)'a bırakır. Özellikle Kaz dağının kuzeye bakan nemli yamaçlarında sık bir orman örtüsü meydana getiren karaçamlar, 1650-1700 m'ye kadar çıkmaktadır.

Bitki örtüsünün günümüzde sahip olduğu özellikleri belirleyen fiziksel faktörlerin yanı sıra, insan faktörü de doğal bitki örtüsünü önemli ölçüde etkilemiştir. Çok eski çağlardan günümüze kadar, çeşitli uygarlıkların yaşamış olduğu bu bölgede, insan toplulukları doğal bitki örtüsü üzerinde derin izler bırakmıştır. Tarla açmak, yakacak odun ve kereste sağlamak ve yangınlarla, bölgenin orman varlığı geriletilmiştir. Bunun en yakın örneğini, sahada optimum yetişme koşullarına sahip bulunan palamut meşelerinde görmek mümkündür. 1950 yılına kadar, önemli bir geçim kaynağı olduğu için korunan bu tür, ekonomik değerini yitirmesiyle birlikte, yoğun bir tahribe uğramıştır. O tarihten sonra, özellikle odun kömürü yapımında kullanılmak amacıyla tahrip edilen palamut meşesi, bugün ancak sınırlı alanlarda tutunabilmektedir.

Ezine-Bayramiç ovasını batıdan sınırlayan volkanik plato ise, özellikle andezitlerin yaygın olduğu kesimlerde bitki örtüsünden yoksundur.

II. BÖLÜM: NÜFUS VE YERLEŞME

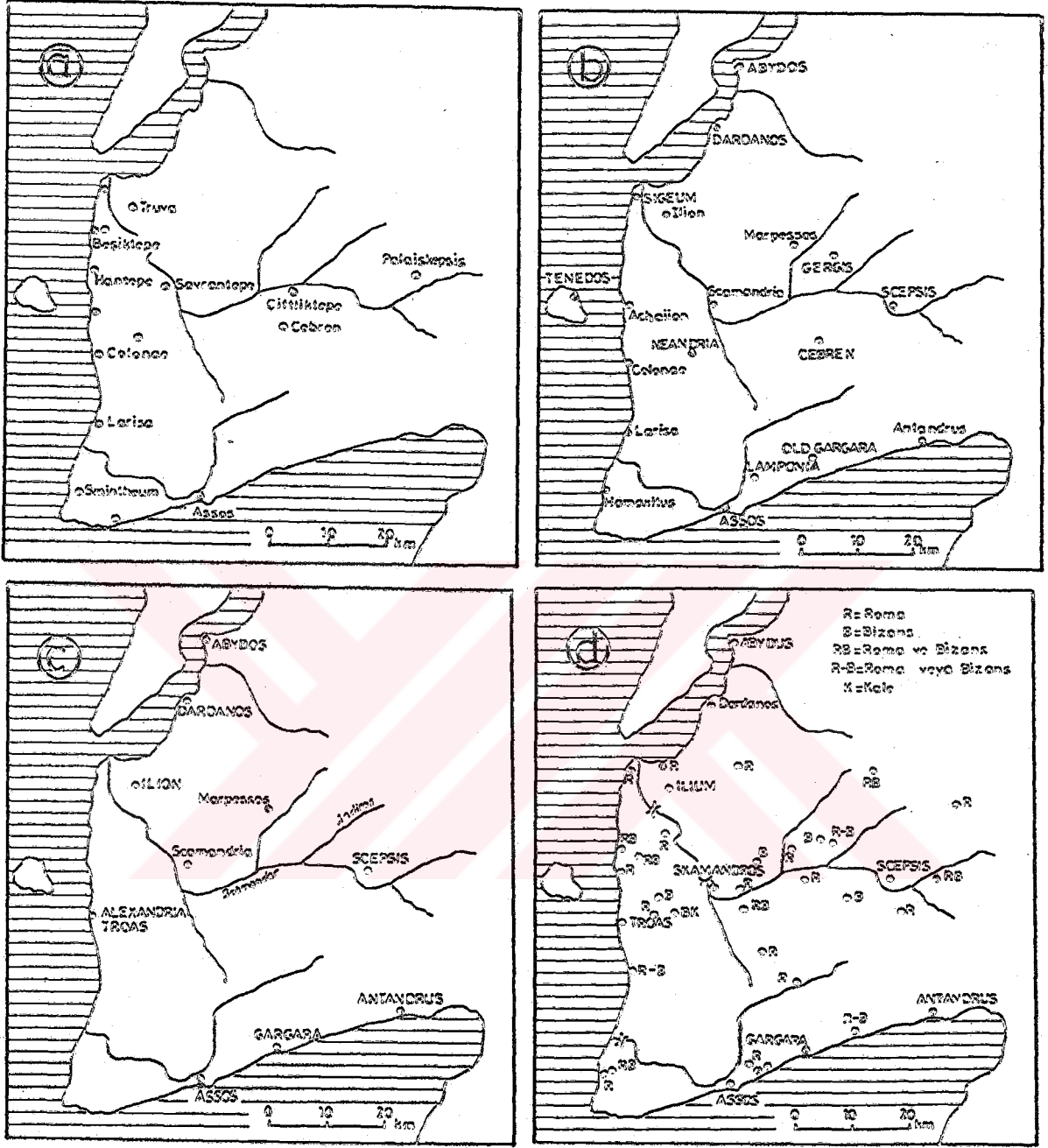
A-Bölgenin yerleşme tarihine genel bir bakış:

Biga Yarımadası, Karamenderes çayı delta ovasının doğu kenarında, deltaya hakim bir tepe üzerinde kurulmuş olan antik Troya (İlyon) kentinin yaşam sahası olarak bilinmektedir. "Troad" veya "Troas" olarak adlandırılan bu bölgenin önemli bir bölümü de, araştırma alanımızın sınırları içinde yer almaktadır. 1870 yılında, H. Schliemann'ın Hisarlık tepesinde başlattığı kazılar, o tarihe kadar bir efsane niteliği taşıyan Troya kentinin bulunmasıyla sonuçlanmıştır. Diğer yandan, Schliemann'dan önce de Troya kentini bulmak amacıyla birçok yabancı araştırmacı bölgede incelemeler yapmıştır.

Günümüze kadar yapılan arkeolojik araştırmalar, bölgedeki ilk yerleşmelerin, Erken Bronz Çağ başlarında (M.Ö. 3500), Karamenderes çayı delta ovasının batı kenarında yer alan Beşiktepe, Kumtepe ve Hantepe'de olduğunu göstermektedir. Tarih öncesi yerleşmelerin genellikle kıyıda yer alması, bu dönemdeki yerleşimin temel özelliğidir. Bununla birlikte, Bayramiç'in güneybatısında, Çiftliktepe'de de Erken Bronz Çağ-III çanak çömleklerinin bulunması, Karamenderes havzasının M.Ö. 2000 yılından önce yerleşmeye sahne olduğunu göstermektedir (COOK, 1973).

M.Ö. 1200'lere kadar, Troya kentinin denetiminde kalan bölge, o tarihten sonra çeşitli toplulukların istilasına uğramıştır. Nitekim, Homeros'un ünlü İlyada Destanı'nın asıl konusunu oluşturan Troya savaşları sonucunda, bölge Akalar'ın ve daha sonra da Traklar'ın egemenliğine girmiştir.

M.Ö. VIII. yüzyıldan sonra başlayan, Yunanlıların büyük kolonizasyon hareketi ile bölgenin yerleşme dokusu da değişmiş ve yerleşmenin temel unsuru olarak Yunan şehir devletleri (siteler) ortaya çıkmıştır. Bu şehir devletlerinin kıyıda yer alanlarının çoğu (Coloniae, Larisa, Hamaxitus, Achilleion) siyasal açıdan, M.Ö. 427 yılına kadar Midilli'ye bağlı kal-

ŞEKİL:8-Prehistorik ve Eskiçağ'da Biga Yarımadası'ndaki yerleşim merkezleri (COOK'a göre).

a/ Prehistorik Dönem

b/ Klasik Dönem

c/ Helenistik Dönem

d/ Roma-Bizans Dönemi

mıştır. Buna karşılık, iç kesimlerde yer alan Gergis, Scepsis, Gebren ve Neandreia, bağımsız şehir devletleri meydana getirmişlerdir (Şekil 8/b). Helenistik Dönem öncesinde ortaya çıkan bu tablo, iç kesimlerde seyrek, kıyılarda ise yoğun bir şehir yerleşiminin varlığını ortaya koymaktadır (COOK, 1973).

M.Ö.V. yüzyılın sonunda Pers istilasına uğrayan bölge, Helenistik Dönem'e kadar Perslerin yönetiminde kalmıştır. M.Ö. 334'te Makedonya kralı Alexandros (Büyük İskender) Pers ordusunu Biga çayı (Gronikos) savaşında yenmesinden sonra, eski Yunan şehir devletleri tekrar bağımsızlıklarına kavuşmuştur. İskender'in Yunan şehir devletlerine özerklik tanımasından sonra, Troad'daki şehir devleti sayısı 20'ye çıkmıştır (COOK, 1973).

İskender'in M.Ö. 323 yılında ölmesiyle, yönetim, komutanları arasında paylaşılmış ve Hellespontos Phrygia'sı olarak adlandırılan Çanakkale Boğazı ve Marmara kıyıları Antigonos'un yönetimine girmiştir (MANSEL, 1988).

Antigonos'un, Lysimachus tarafından "Alexandreia Troas" olarak adlandırılan "Antigonia" kentini kurması ile birlikte, yerleşme konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Mevcut 6 kent (Coloniae, Larisa, Hamaxitus, Neandreia, Gebren ve Scepsis), bu süper kenti oluşturmak üzere birleştirilmiştir. Ancak bunlardan Scepsis, Lysimachus döneminde bu birlikten serbest bırakılmıştır. Kuzeyde, bir başka odak noktası olarak seçilen İlyon'a ise, Sigeum ve yerleri kesin olarak saptanamayan Biryttis ve Gentinos katılmıştır. Böylece, bölgenin büyük bir bölümü Alexandreia Troas ile İlyon arasında paylaşılmıştır. Bu yeni düzenlemelere bağlı olarak, daha önce 20 olan şehir devleti sayısı 8'e inmiştir (COOK, 1973).

Daha sonra, Seleukoslar ve Bergama Krallığı'nın yönetiminde kalan bölge, son Bergama kralı III. Attalos'un vasiyeti ile Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir (M.Ö. 133). M.S. II. yüzyıldan sonra, Got istilasına uğrayan bölge, Roma İmparatoru I. Teodosius'un 395 yılında, imparatorluğu

iki oğlu arasında paylaştırmasıyla Doğu Roma İmparatorluğu'na bağlanmıştır.

Arkeolojik kanıtlara bakılacak olursa, Roma İmparatorluğu'nun başlarında, b"lgenin yerleşme dokusunda "nemli bir değişme olmamıştır. Ancak, Bizans D"nemi'nde bu "zellik hızla değişerek, yerleşim merkezlerinin sayısı artış g"stermiştir. Bu d"nemde ortaya "akan yerleşmeler k"ç"k k"y karakterinde olup, bunların en b"y"đu, Akk"y' "n g"neyindeki Skamandros'tur. K"y şeklinde gelişme g"steren bu yerleşim merkezleri, sakinlerinin Roma D"nemi kırmızı "anak ve "mleklerini kullandıkları dikkate alınırrsa, VII. y"zyıla kadar tarihlen-
dirilebilirler

Bu yerleşim, II. ve III. y"zyılda başlamış olmakla birlikte, onu izleyen d"nemlerde hızlı bir artış g"stermiştir. Ger"ekten de, yukarıda s"z"n" ettiğimiz "anak "mleklerin, şehirler kadar kırsal alanlarda da yaygın olması, kırsal yerleşmelerin "nemli "l"de arttığını ortaya koymaktadır. Başka bir anlatımla, V. ve VI. y"zyıllar, ağırlığın şehirlerden kırsal yerleşmelere ge"tiği kritik bir d"nem olmuştur. Bu yerleşmeler, batıdaki Roma merkezleri gibi, orman ve mer'a arazilerini işlemeye başlamıştır. O nedenle, Bizans D"nemi, Troad'da yerleşme dokusu kadar, tarımsal "zellikler bakımından da "nemli bir d"n"m noktası olmuştur (COOK, 1973).

13. y"zyılın ikinci yarısında, Sel"uklu Devleti'nin yıkılmasından sonra, Anadolu'da g"ç dengesi bozulmuş ve T"rkler, Bizanslılar tarafından isk"n edilen alanlarda beylikler halinde ortaya "ıkmıştır. B"lge, 1302 yılında Pergamon'u (Bergama) ele ge"iren Karesi Beyliği'nin, daha sonra da, Orhan Gazi'nin 1345 yılında Karesi Beyliği'ni ele ge"irmesiyle Osmanlılar'ın y"netimine girmiştir.

Bu tarihten 16. y"zyıla kadar, b"lgenin yarı-g"çebe topluluklar ile belirli bir yoğunluk kazandığı g"r"l"r. Ger"ek g"çebelikten sedanter (yerleşik) yaşama ge"işin "nemli bir aşamasını oluşturan yarı-g"çebelik, 19. y"zyılın sonlarına kadar

varlığını sürdürmüştür. Sözelimi, Bahçeli depresyonunun doğusunda yer alan Sarısöğüt köyünde, yarı-göçebeliliğin 1880 yılına kadar varlığını koruduğu, kış mevsimini köyün bugün bulunduğu alanda geçiren ailelerin, yaz mevsimini hayvan sürüleriyle birlikte Çan'ın Etili (Gölcük) bucağında geçirdikleri, ancak 1878 yılından sonra Etili'ye göçmenlerin yerleştirilmesi ile yerleşik yaşama geçtikleri öğrenilmiştir.

Öte yandan, 1896 yılında bölgede araştırmalar yapan Walther Judeich ise, genellikle ağaç kesimi ile uğraşan Türkmenlerin, kuzeydeki plato yüzeyi ile güneyde Kaz dağı çevresinde yayılış gösterdiğini belirtmiştir (COOK, 1973). Araştırma alanımızdaki Türkmen köylerinin (Derbentbaşı, Karıncalı, Çetmi) kuruluş tarihlerinin 100-150 önceye dayanması, Türkmenlerin yerleşik yaşama çok daha sonra geçtiklerini göstermektedir.

Türk köylerinin dağılışı, Geç Roma Dönemi yerleşmelerinin dağılışına benzemekle birlikte, birtakım farklılıklar da vardır. Eski yerleşmeler su, yamaçtan 1 km aşağıya doğru uzanan bir su kemeri ile sağlanırken, Türk köyleri bunlardan daha yüksekte ve kaynağın uzağında kurulma eğilimi göstermiştir. Bu nedenle, Türk köyleri, Geç Roma ve Bizans Dönemi yerleşmelerinin devamı sayılamaz.

1573 yılının Hüdavendigâr Sancağı ile 1574 yılının Biga Sancağı Kuyud-u Kadime defterleri, sözkonusu tarihlerde araştırma alanımızda 33 köyün bulunduğunu gösterir. Bu köyler, yetişkin erkek nüfusları ile birlikte çizelge 3'de verilmiştir. Burada dikkati çeken en önemli nokta, 16. yüzyıldaki birçok köyün, aynı isim altında günümüze kadar ulaşmasıdır. Öte yandan, aynı alandaki rumca yer adlarının tamamen kaybolması, bölgede köklü bir değişimin olduğunu ortaya koymaktadır. Tek başına bir rum ismi taşımayı başaran Mavromat (Güllüce köyü) köyünde bile, o tarihte yalnızca türk nüfusunun bulunması bunu doğrulamaktadır (COOK, 1973).

Ağacluca (Ağaçköy).....	41
Akçakeçili	63
Alemşah-ı Sağır (Alemşah).....	44
Alemşah-ı Kebir (Terkedilmiş).....	93
Bahçeli.....	54
Balıkli.....	31
Bazar (Pazarköy)	41
Bahadirlü/İdallar (Yiğitler).....	45
Birgos/Bergaz (Gökçebayır).....	53
Bozeli (Bozalan).....	29
Bozköy.....	153
Butreli (Pitireli).....	55
Çamlıca.....	48
Çavuşköy.....	25
Çavuşlu.....	29
Evciler.....	41
İsrailiü (Zeytinli).....	38
Kastomonî/Kestanbol (Uluköy).....	107
Kemalli.....	119
Kızıl (Kızılköy).....	50
Koçoğlu obası (Koçali).....	40
Kuşçayır (Aşağı Sapçı ve Yukarı Sapçı ile birlikte).....	126
Mavromat (Güllüce).....	52
Pınarbaşı/Bayramiç.....	106
Saçaklı.....	32
Saraycık.....	32
Toğancıeli (Doğancı).....	7
Türkmenli (Akpınar ile birlikte)..	98
Viranlı (Örenli).....	44
Yahşielî.....	36

ÇİZELGE:3-1573 Hüdavendigâr Sancağı ve
1574 Biga Sancağı Kuyud-u Kadime def-
terlerine göre, bölgede yer alan köyler
ve yetişkin erkek nüfusları (COOK,
1973).

B- Nüfus

a. Başlıca özellikler:

1985 Genel Nüfus Sayımı'nın sonuçlarına göre, araştırma alanımızın toplam nüfusu 64.756'dır. Bu nüfusun 45.662'sini, bir başka anlatımla, % 70.6'sını, 126 köy ve 20 mahallede yer alan kırsal nüfus oluşturur. Toplam nüfusun % 29.4'ünü ise, Ezine ve Bayramiç kentlerinde toplanan kentsel nüfus meydana getirmektedir.

1940-1985 yılları arasındaki sayım dönemlerini dikkate alarak incelediğimiz toplam nüfus, 1945-1950 dönemi dışında, sürekli bir artış göstermiştir. Buna karşılık, nüfus artış hızının düzenli bir seyir izlemediği görülür. Sözgelimi, 1955-1960 döneminde, nüfus, binde 24.21 oranında artış gösterirken, 1970-1975 döneminde bu oran binde 2.32 olarak gerçekleşmiştir.

Sayım dönemleri arasında, toplam nüfus artış hızında görülen oynamaları, kentsel nüfus artış hızında da görmek mümkündür. Nitekim, 1940 yılında 7.063 olan kentsel nüfus, binde 88.48'lik bir artış göstererek, 1945 yılında 10.993'e yükselmiştir. 1945-1950 döneminde ise, binde 96.63 oranında azalan kentsel nüfus, 1940 yılındaki miktarın altına düşerek 6.781'e inmiştir.

Kırsal nüfus miktarında dikkati çeken en önemli özellik ise, bu nüfusun 1960 yılından sonra, azalma eğilimi göstermesidir. 1945-1950 yılları arasında binde 18.06'lık bir artış kaydeden kırsal nüfus, 1965-1970 döneminde binde 3.87 oranında azalmıştır.

Sayım dönemleri arasında, gerek toplam nüfus gerekse de kentsel nüfus artış hızlarında gözlenen farklılıkların en önemli nedeni, Ezine ve Bayramiç kentlerinde yer alan askerî birliklerdir. Asker nüfus miktarında zaman meydana gelen oynamalar, yalnız toplam nüfus ve kentsel nüfus artış hızlarını değil, nüfusun cinsiyet yapısını da önemli ölçüde etkilemiştir.

Ancak, askerî birliklerin kent merkezlerinde yer alması, erkek nüfusun, özellikle kentsel nüfus içindeki payını arttırmıştır. Sözelimi, erkek nüfusun, kentsel nüfus içindeki payı 1945 yılında % 67 gibi yüksek bir düzeydeyken, 1960 yılından sonra, asker nüfus miktarında meydana gelen azalmaya bağlı olarak, bu oran 1985 yılında % 53.4'e düşmüştür.

Bölgedeki nüfus hareketlerini "mevsimlik göç" ve "kesin göç" olmak üzere, iki farklı biçimde ele almak mümkündür. 35 kırsal yerleşim merkezinde uyguladığımız anketlerin sonuçlarına göre, mevsimlik göçlerin en belirgin özelliği "iş gücü göçü" niteliğinde olmasıdır. Genellikle tarım işçiliği şeklinde ortaya çıkan bu göçlerin bir bölümü, Edremit, Bozcaada, Kumkale ve Küçükkuyu gibi yakın merkezlere, bir bölümü de, Menemen ve Adapazarı gibi uzak merkezlere yönelmektedir. Mevsimlik göçlerin süreleri, tarımsal ürünlerin üretim süreçlerine bağlı olarak 1-6 ay arasında değişmektedir.

Araştırma alanımızdaki kesin göçler, birbirinden farklı özelliklere sahip olarak, iki şekilde incelenebilir. Bunlardan ilki, Balkanlar'dan çeşitli yerleşim birimlerine yönelik göçlerdir. İkincisi ise, bölgenin özellikle doğu yarısındaki kırsal yerleşim merkezlerinden, gerek Ezine ve Bayramiç'e, gerekse de Çanakkale, İzmir ve İstanbul gibi, bölge dışındaki kentsel merkezlere yönelik göçlerdir.

Balkanlar'dan bölgeye yönelik ilk göçler, 1877 yılında Osmanlı-Rus Savaşı ile başlamıştır. Ancak bu dönemde gelen göçmenlerin sayısı hakkında kesin bir rakam vermek oldukça güçtür. Cumhuriyet Dönemi'nde, 1927 yılında başlayan ve aralıklarla devam eden göçler sonucunda Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'dan gelen 4.293 kişi, bölgedeki çeşitli yerleşim merkezlerine yerleştirilmişlerdir.

Kırsal nüfusun içinde bulunduğu yetersiz ekonomik koşullardan kaynaklanan kesin göçler, özellikle 1965-1970 yılları arasında hız kazanmıştır. Kırsal yerleşmelerde uyguladığımız anketler, 1965-1985 yılları arasında, kesin göç eden aile sa-

yısının 399 olduğunu ortaya koymaktadır. Göç eden ailelerin % 59.9'unun Ezine ve Bayramiç kentlerine yerleşmeleri, kesin göçlerin, genellikle yakın mesafelerde yer alan merkez- lere yöneldiğini gösterir.

b. Nüfus miktarı ve nüfus artışı:

Daha önce de belirtildiği gibi, bölgenin toplam nüfusu, 1985 yılında 64.756'dır. Mutlak nüfus yoğunluğu 37 kişi olup, Türkiye ortalamasının (65) oldukça altındadır. 1940-1985 yılları arasındaki sayım dönemleri incelendiğinde, 1945-1950 dönemi dışında, toplam nüfusun sürekli arttığı gözlenir. 1950 yılından sonra, toplam nüfus miktarında görülen bu artış, sürekli olmakla birlikte, artış hızının düzenli bir seyir izlemediği görülür (Çizelge 5).

Sayım dönemleri arasında, nüfus artış miktarında ve hızında görülen bu farklılıklar, bölgede meydana gelen birtakım olayların belirlenmesi ile açıklığa kavuşacaktır.

1940 yılında 41.175 olan nüfus, binde 22.69 oranında artarak 1945 yılında 46.122'ye yükselmiştir. 1940-1945 dönemindeki bu artış oranı, aynı dönemin Türkiye nüfus artış hızının (binde 10.59) da oldukça üzerindedir. Bu sayım döneminde, nüfus miktarında görülen bu artış, doğal bir artış olmayıp, II. Dünya Savaşı'nın dolaylı etkileri ile ilgilidir. Bu dönemde artan savunma gereksinimlerine bağlı olarak, Ezine ve Bayramiç kentlerinde oluşturulan askerî birlikler, nüfus artış hızının da yükselmesine neden olmuştur.

1945-1950 döneminde, toplam nüfus binde 3.91 oranında azalarak, 1950 yılında 45.229'a düşmüştür. Nüfus miktarında meydana gelen bu azalma, bölgede yer alan askerî birliklerin mevcutlarındaki azalmalar ile ilgilidir.

1950-1955 sayım dönemi arasında, nüfus, binde 16.30'luk bir artış kaydederek, 49.070'e ulaşmıştır. Bu oran, aynı dönemin Türkiye nüfus artış oranının (binde 27.75) gerisindedir. Bu dönemde, nüfus miktarında meydana gelen artışta, bölgeye

Yıllar	Toplam nüfus	Artış miktarı
1940	41.175	-
1945	46.122	4.947
1950	45.229	-893
1955	49.070	3.841
1960	55.385	6.313
1965	58.122	2.737
1970	59.164	1.042
1975	59.854	690
1980	63.011	3.157
1985	64.756	1.745

ÇİZELGE:4- Toplam nüfus miktarında meydana gelen değişimler(1940-1985).

Sayım dönemleri	Nüfus artış hızı	Türkiye nüfus artış hızı
1940-1945	22.69	10.59
1945-1950	-3.91	21.73
1950-1955	16.30	27.75
1955-1960	24.21	28.53
1960-1965	9.65	24.62
1965-1970	3.55	25.19
1970-1975	2.32	25.00
1975-1980	10.28	20.65
1980-1985	5.46	24.88

ÇİZELGE:5- Nüfus artış hızının, Türkiye ortalamaları ile karşılaştırılması (binde olarak).

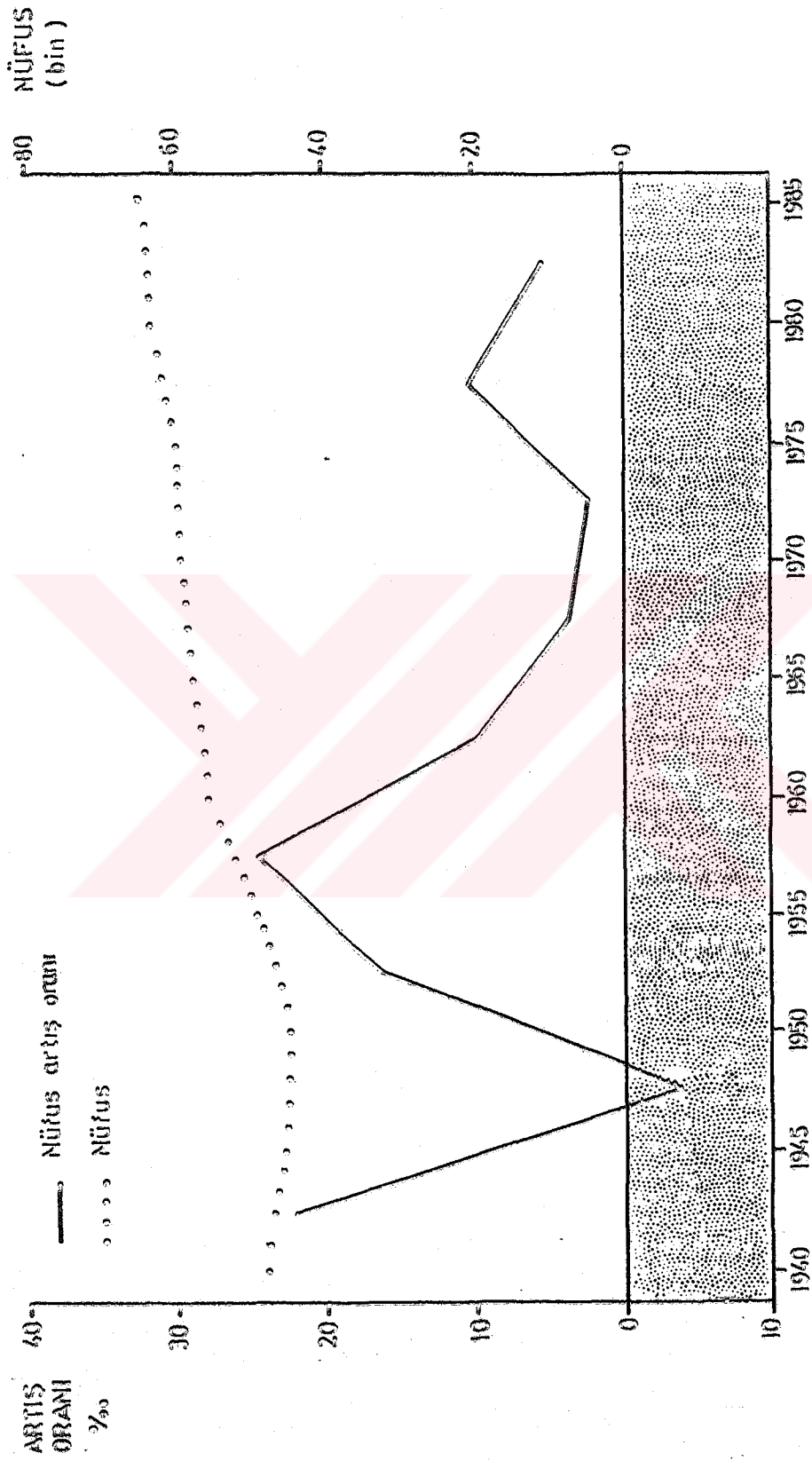

göçmen nüfusun da payı vardır.1950 yılında,Bulgaristan'dan gelen göçmen nüfusun,628'inin Ezine,232'sinin de Bayramiç kentlerine yerleştirilmeleri,nüfus artış hızının yükselmesine neden olmuştur.Göçmen nüfusun,nüfus artışına olan etkisi dikkate alınmadığında,nüfus artış oranının binde 12.72'ye düştüğü görülür.

1955-1960 döneminde,nüfus miktarındaki binde 24.21'lik artış,bölgede,günümüze kadar ulaşılan en yüksek nüfus artış hızıdır.Bu artış hızı,aynı dönemin Türkiye nüfus artış hızına da (binde 28.53) oldukça yakındır.Bu dönemde,nüfus,6.313 kişi artarak 55.385'e yükselmiştir.Sözkonusu dönemdeki yüksek nüfus artış hızının nedeni,Ezine kentinde yer alan askerî birliğin büyümesidir.Ezine kentinin,1955 ve 1960 yıllarındaki erkek ve kadın nüfusu incelendiğinde,erkek nüfusun çok hızlı bir artış gösterdiği gözlenir.1955 yılında,2.437 olan erkek nüfus,binde 101.33 oranında artarak,1960 yılında 5.050'ye ulaşmıştır.Kadın nüfus ise,binde 25.37 gibi doğal bir artış hızı göstererek,2.254'ten 2.486'ya yükselmiştir.

1960-1965 yılları arasında,nüfus artmaya devam ederek,1965 yılında 58.122'ye ulaşmıştır.Nüfus artış hızı ise,bir önceki döneme göre azalarak binde 9.65'e inmiştir.Bu artış hızı,aynı dönemin Türkiye nüfus artış hızından (binde 24.62) oldukça düşüktür.Nüfus artış hızının,bu dönemde hızlı bir azalma göstermesinin nedeni,asker nüfusun varlığını korumasıdır.

1965-1970 yılları arasında,nüfus artış hızı azalmaya devam etmiştir.Bu dönemde,binde 3.55'lik bir artış hızı gösteren toplam nüfus,59.164'e yükselmiştir.Diğer sayım dönemlerinde olduğu gibi,bu dönemdeki nüfus artış hızı da,Türkiye Nüfus artış hızından (binde 25.19) oldukça düşüktür.Bu dönemdeki nüfus artış hızının düşük olması,kırsal kesimin içinde bulunduğu yetersiz ekonomik koşullardan kaynaklanan kırdan kente göç olayı ile ilgilidir.Gerçekten,kırsal yer-

ŞEKLİ: 9--Nüfus miktarı ve nüfus artış oranı (1940-1985).

leşmelerde uyguladığımız anketlerin sonuçları,1965-1970 yılları arasında,bölgenin özellikle doğu yarısında yer alan kırsal yerleşmelerden,kentlere göçün hız kazandığını ortaya koymaktadır.

1970-1975 yılları arasında,nüfus miktarı binde 2.32'lik bir artış göstererek 59.854'e yükselmiştir.1945-1950 dönemindeki nüfus azalması dışında,en düşük artış oranı bu dönemde gerçekleşmiştir.Bu dönemde,yoğunluğu azalmakla beraber önemini korumaya devam eden kırdan kente göç olayı,nüfus artış hızının düşmesinde etkili olmuştur.

1960 yılından sonra,azalma sürecine giren nüfus artışı,1975-1980 yılları arasında tekrar yükselerek,binde 10.28'e ulaşmıştır.Bu artış hızına bağlı olarak,nüfus miktarı da artarak,1980 yılında 63.011'e yükselmiştir.

1980-1985 yılları arasında,nüfus artış hızı tekrar gerileyerek binde 5.46 düzeyine inmiştir.Buna bağlı olarak,nüfus miktarı yalnızca 1.745 kişi artarak 64.756'ya ulaşmıştır.

Sonuç olarak,nüfus artış hızı ve nüfus miktarı,bölgede meydana gelen birtakım olaylarla önemli ölçüde etkilenmiştir. II.Dünya Savaşı'nın ülke bütününde yarattığı savunma endişeleri sonucunda Ezine ve Bayramiç'te oluşturulan askerî birlikler,gerek toplam nüfus gerekse de kentsel nüfus miktarını büyük ölçüde etkilemiştir.Bölgenin nüfus miktarında etkili olan bir diğer unsur ise,çeşitli tarihlerde Balkanlar'dan göç eden türk ailelerin,çeşitli yerleşim merkezlerine yerleştirilmeleridir.Bunların dışında,1965 yılından sonra hız kazanan kırdan kente göç hareketlerinin,Çanakka- le,İzmir ve İstanbul gibi bölge dışındaki merkezlere de yönelmesi,nüfus artış hızının gerilemesine yol açmıştır.

c. Kırsal ve kentsel nüfus:

Araştırma alanımızın, kırsal ve kentsel nüfusuna ilişkin bilgileri sunmadan önce, hangi yerleşmeleri kır yerleşmesi kabul ettiğimizi açıklamakta yarar vardır. Bu konu, gerek kır yerleşmelerinin belirlenerek sayılarının bilinmesi, gerekse de kırsal ve kentsel nüfusun, toplam nüfus içindeki payını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.

1924 tarihli Köy Kanunu, 2.000'den az nüfuslu yerleşme birimlerini köy, 2.000-20.000 nüfuslu yerleşmeleri kasaba ve 20.000'den fazla nüfuslu olan yerleşmeleri de kent olarak kabul etmektedir (TÜTENGİL, 1983). Buna karşılık, Devlet İstatistik Enstitüsü yayınlarında nüfus miktarına bakılmaksızın il ve ilçe merkezleri kent sayılmaktadır.

Kent ve kır yerleşmelerinin ayırımında ölçüt olarak kullanılan nüfus miktarı konusunda, coğrafyacılar arasında da bir fikir birliğinin olmadığı gözlenir. Gerçekten de, gerek yerli, gerekse de yabancı coğrafyacılar, birbirinden farklı gerekçelerle 3.000, 5.000 ve 10.000 nüfusu, kent ve kır yerleşmelerinin ayırımında eşik değer olarak önermişlerdir. Bu konudaki çalışmalarında, 3.000 nüfusunu, sınır değer olarak ele alanlar (SELEN, LOUIS ve DARKOT) yanında, 5.000 rakamını benimseyenler (TUNÇDİLEK ve TÜMERTEKİN) ve bu sınırdan kalınmayarak 10.000 nüfusu seçenler (TÜMERTEKİN) görülmüştür (DARKOT, 1967).

Buna karşılık TANOĞLU, nüfus miktarına dayanan, kır ve kent yerleşmesi ayırımının, idarî merkez olma ölçütünden daha bilimsel ve isabetli olmadığını öne sürerek, sözkonusu yerleşme birimlerinin ayırımında, coğrafyacının ön planda tutması gereken en önemli noktanın, topluluğun içinde bulunduğu doğal çevre ile ilişkileri, toprağa bağlılık derecesi ve nüfusun ekonomik etkinliklerdeki dağılımının olduğunu savunmuştur (TANOĞLU, 1969).

Araştırma alanımızda, kırsal ve kentsel yerleşmelerin ayırımında, 5.000 nüfusu ölçüt olarak alınmıştır. Kentsel ve

kırsal yerleşmelerin ayırımında, coğrafyacılara arasında genellikle 10.000 + nüfus ölçütünün kullanıldığında dikkate alındığında, 5.000 nüfus ölçütünün isabetli olmadığı düşüncesine varılabilir. Kentsel ve kırsal yerleşmelerin ayırımında, 5.000 nüfusunu ölçüt kabul etmemizin en önemli nedeni, bir kentsel merkez olan Bayramiç'in 8.639 kişilik bir nüfusa sahip olmasıdır. 10.000'den az nüfuslu yerleşme merkezlerinin nüfuslarını, kentsel nüfus içinde değerlendirmek birtakım sakıncalara yol açabilir. Ancak, bu tür yerleşmelerde, köy karakterinin egemen olduğunu savunmak da mümkün değildir. Türkçemizde kasaba adı verilen ve köy ile kent arasında bir geçiş tipi olan bu yerleşmeler, tarımsal karakterleriyle köye, köylerde rastlanmayan ekonomik ve toplumsal iş bölümüyle kente daha yakındır (SÖZER, 1969).

Bu açıklamaların doğrultusunda, 1985 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, 10.455 nüfuslu Ezine ve 8.639 nüfuslu Bayramiç ilçe merkezlerini kent olarak kabul ettiğimizi belirtebiliriz.

Bölge toplam nüfusunun (64.756 kişi), % 70.6'sı, nüfusu 2500'ün altında olan 126 köy ve 20 mahallede yer almaktadır. Toplam nüfusun % 29.4'ünü de, Ezine ve Bayramiç kentlerinde toplanmış olan kentsel nüfus meydana getirir. Kentsel ve kırsal nüfusun, toplam nüfus içindeki paylarını, sayım dönemleri dikkate alınarak incelendiğinde, önemli özelliklerin ortaya çıktığı gözlenir.

1940 yılında 7.063 olan kentsel nüfus, binde 88.48'lik bir artış göstererek, 1945 yılında 10.993'e ulaşmıştır. Kentsel nüfusta görülen bu hızlı artışa bağlı olarak, bu nüfusun toplam nüfus içindeki payı da % 17.2'den, % 23.8'e yükselmiştir. 1940-1945 döneminde, kentsel nüfusta görülen bu artış hızı, tüm sayım dönemlerinde ulaşılan en yüksek değerdir. Ancak, kentsel nüfusta meydana gelen bu hızlı artış, doğal bir artış olmayıp, Ezine ve Bayramiç kentlerinde oluşturulan askerî birliklerle ilgilidir.

Yıllar	Toplam nü.	Kentsel nü.	%	Kırsal nü.	%
1940	41.175	7.063	17.2	34.112	82.8
1945	46.122	10.993	23.8	35.129	76.2
1950	45.229	6.781	15.0	38.448	85.0
1955	49.070	8.311	16.9	40.759	83.1
1960	55.385	11.681	21.0	43.704	79.0
1965	58.122	12.426	21.3	45.696	78.7
1970	59.164	14.351	24.2	44.820	75.8
1975	59.854	15.744	26.3	44.110	73.7
1980	63.011	17.211	27.3	45.840	72.7
1985	64.756	19.094	29.4	45.662	70.6

ÇİZELGE:6-Kentsel ve kırsal nüfus miktarları ve bunların toplam nüfus içindeki payları(1940-1985).

1940-1945 döneminde, kırsal nüfusta görülen artış hızı, kentsel nüfus artış hızının oldukça gerisindedir. 1940 yılında 34.112 olan kırsal nüfus, binde 5.88'lik bir artış kaydederek, 1945 yılında 35.129'a yükselmiştir. Ancak kentsel nüfusun, çok daha hızlı artması nedeniyle, kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı % 82.8'den, % 76.2'ye düşmüştür.

1945-1950 yılları arasında, kentsel nüfus bir önceki dönemin tam tersi bir seyir izlemiştir. Bu dönemde, binde -96.63'lük azalma gösteren kentsel nüfus, 10.993'ten, 6.781'e inmiştir. Kırsal nüfus ise, binde 18.06 oranında artış kaydederek 35.129'dan, 38.448'e ulaşmıştır. Kentsel ve kırsal nüfusta meydana gelen bu değişimler, bunların toplam nüfus içindeki paylarına da yansımıştır. Nitekim, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı % 15'e düşmüştür.

1940-1945 ve 1945-1950 dönemlerinde, kentsel ve kırsal nüfus miktarında görülen oynamalar, II. Dünya Savaşı'nın dolaylı etkilerinden kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi, Türkiye

II.Dünya Savaşı'na katılmamakla birlikte,savunma gereksinimlerinin artması nedeniyle,erkek nüfusun bir bölümü silah altına alınmıştır (TANOĞLU,1969).Bu durum,birçok yerleşim merkezinin kentsel ve kırsal nüfus oranlarını etkilediği gibi,araştırma alanımızın da kırsal ve kentsel nüfus miktarını etkilemiştir.

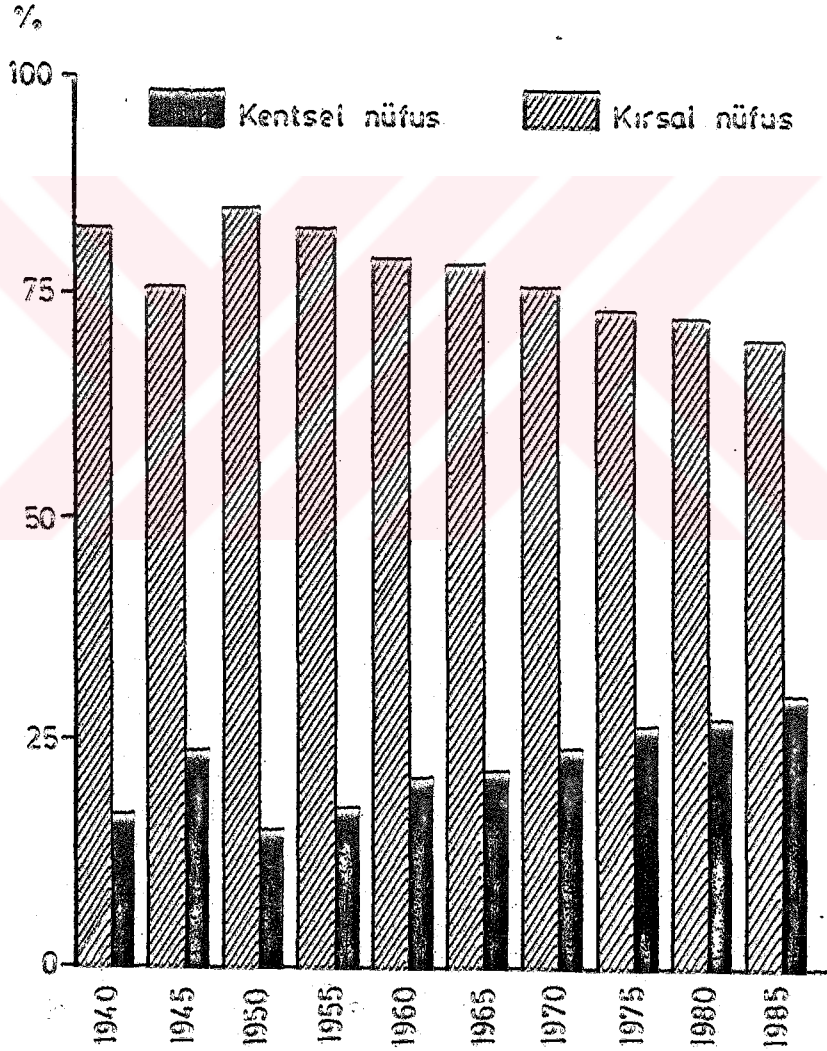
Sayım dönemleri	Kentsel nüfus artış hızı	Kırsal nüfus artış hızı
1940-1945	88.48	5.58
1945-1950	-96.63	18.06
1950-1955	40.69	11.67
1955-1960	68.08	13.95
1960-1965	12.37	8.91
1965-1970	28.81	-3.87
1970-1975	18.53	-3.19
1975-1980	17.82	7.69
1980-1985	20.77	-0.78
1940-1985	22.10	6.48

ÇİZELGE:7-Kentsel ve kırsal nüfus artış hızları (binde olarak).

Gerçekten de,1940-1945 yılları arasında,Ezine ve Bayramiç kentlerinde oluşturulan askerî birlikler,kentsel nüfus miktarının ve bu nüfusun toplam nüfus içindeki payının hızlı bir artış göstermesine neden olmuştur.1940 ve 1945 yıllarındaki erkek ve kadın nüfusunun,toplam nüfus içindeki payları incelendiğinde,asker nüfusun,kentsel nüfus artışına etkisi açıkça ortaya çıkmaktadır.Nitekim,1940 yılında,erkek nüfusun,toplam nüfus içindeki payı % 53.2'iken,bu oran 1945 yılında % 67'ye yükselmiştir.

1945-1950 yılları arasında, kentsel nüfus payının azalması, II. Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra, Ezine ve Bayramiç'te yer alan askerî birliklerin yer değiştirmeleri ile ilgilidir. Bu dönemden sonra da, asker nüfus, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payını etkilemekle beraber, bu etki hiçbir zaman 1940-1950 dönemine ulaşmamıştır.

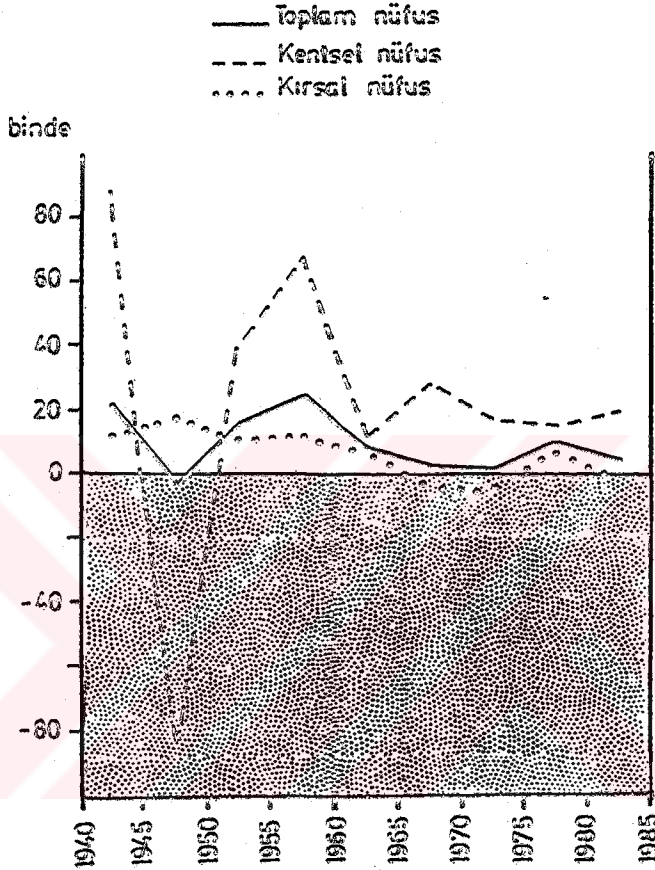
1950 yılından sonra, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payının sürekli arttığı, buna karşılık kırsal nüfusun miktar olarak artmasına rağmen (1965-1975 dönemi dışında), toplam nüfus içindeki payının devamlı azaldığı gözlenir.

ŞEKİL: 10-Kırsal ve kentsel nüfusun, toplam nüfus içindeki payı (1940-1985).

1950 yılında, 6.781 kişi ile toplam nüfus içinde % 15'lik bir paya sahip olan kentsel nüfus, binde 40.69 oranında artarak 1955 yılında 8.311'e, toplam nüfus içindeki payı da % 16.9'a yükselmiştir.

ŞEKİL:11-Toplam, kentsel ve kırsal nüfus artış oranları (1940-1985).

1950-1955 yılları arasında, kentsel nüfusun gerek miktarında, gerekse de artış hızında görülen yükselmenin, Ezine ve Bayramiç kentlerine yerleştirilen göçmen nüfusla önemli ilişkisi vardır. Gerçekten, 1950 ve 1951 yıllarında Bulgaristan'dan gelen göçmen nüfusun 628'inin Ezine, 232'sinin ise Bayramiç kentine yerleştirilmesi, kentsel nüfus artış hızının artmasında etkili olmuştur. Göçmen nüfusun, kentsel nüfus artış

hızına etkisi dikkate alınmadığında, 1950-1955 yılları arasında, kentsel nüfus artış hızının binde 18.84'e düştüğü görülür.

1955-1960 yılları arasında, kentsel nüfus binde 68.08'lik bir artış hızı göstererek 11.681'e yükselmiştir. Bu hızlı artışa paralel olarak, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı da % 21'e ulaşmıştır. Aynı dönem içinde, binde 13.95'lik bir artış hızı gösteren kırsal nüfus ise 43.704'e yükselmiştir. Bu mutlak artışa rağmen, kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı % 79'a inmiştir.

1955-1960 döneminde, kentsel nüfusta görülen bu hızlı artış, Ezine'de yer alan askerî birliğin mevcudunda meydana gelen yükselme ile ilgilidir. Ezine kentinin, 1955 ve 1960 yıllarındaki kadın ve erkek nüfuslarının karşılaştırılması, bunu doğrulamaktadır. 1955 yılında, Ezine kentinde 2.437 olan erkek nüfus miktarı, % 107 artarak, 1960 yılında 5.050'ye ulaşmıştır. 1955 yılında, 2.254 olan kadın nüfus miktarı ise, % 10.2 artarak 2.486'ya yükselmiştir.

1960-1965 yılları arasında, kentsel ve kırsal nüfus artış hızlarında belirgin bir azalmanın olduğu gözlenir. Kentsel nüfus artış hızındaki azalmanın nedeni, Ezine'de yer alan askerî birliğin, 1960 yılındaki varlığını koruması ile ilgilidir.

Sözkonusu yıllar arasında, kentsel nüfus binde 12.37 oranında artarak, 1965 yılında 12.426'ya ulaşmıştır. Bu artışa bağlı olarak, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı da % 21.3'e yükselmiştir. Aynı dönemde, binde 8.91'lik artış hızı gösteren kırsal nüfus ise, 45.696'ya ulaşmıştır. Kırsal nüfus artışının, kentsel nüfus artış hızının gerisinde kalması nedeniyle, kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı, 1965 yılında % 78.7'ye düşmüştür.

1965 yılından sonra, normal artış hızları kaydeden kentsel nüfusun, toplam nüfus içindeki payı sürekli artmıştır. Ancak bu tarihe kadar, toplam nüfus içindeki payı düşmekle birlik-

miktar olarak artış gösteren kırsal nüfus, bu tarihten sonra miktar olarak da azalmaya başlamıştır.

1965-1970 yılları arasında, kentsel nüfus binde 28.81'lik bir artış göstererek, 1970 yılında 14.351'e yükselmiştir. Bu artışa bağlı olarak, kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı da % 24.2'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde, binde -3.87'lik bir azalma gösteren kırsal nüfus ise, 44.820'ye düşmüştür. 1965-1970 döneminde, kırsal nüfus miktarında görülen azalmanın en önemli nedeni, bölgenin özellikle doğu kesiminde yer alan kırsal yerleşmelerden, bölge dışındaki kentsel merkezlere yönelen göçlerdir.

1970-1975 yılları arasında, kentsel nüfus artmaya, kırsal nüfus ise azalmaya devam etmiştir. Bu dönemde, kentsel nüfus binde 18.53'lük bir artış göstererek 1975'te 15.744'e yükselmiştir. Kentsel nüfusun, toplam nüfus içindeki payı da % 26.3'e ulaşmıştır. Aynı dönemde binde -3.19 oranında azalan kırsal nüfus miktarı ise, 44.110'a inmiştir.

1975-1980 döneminde, kentsel nüfusun binde 17.82'lik bir artışla 17.211'e, toplam nüfus içindeki payının da % 27.3'e yükseldiği görülür. Kırsal nüfus ise, bu kez binde 7.69'lük bir artışla 45.840'a ulaşmakla birlikte, toplam nüfus içindeki payı % 72.7'ye düşmüştür.

1980-1985 döneminde ise, kentsel nüfus miktarı artmaya devam ederken, kırsal nüfus tekrar azalmaya başlamıştır. Bu dönemde binde 20.77'lik artış hızı gösteren kentsel nüfus, 1985 yılında 19.094'e ulaşmış ve toplam nüfus içindeki payı da % 29.4'e yükselmiştir. Kırsal nüfus ise, aynı dönemde binde -0.98 oranında azalarak 45.662'ye inmiştir.

d. Kırsal nüfusun dağılışı:

Kırsal nüfusun toprağa dayalı tarımsal karakteri, bu nüfusun dağılışını etkileyen temel faktörlerin, toprak ve su gibi, tarımsal yapıyı biçimlendiren faktörler olduğu ortaya

koymaktadır. Bununla birlikte, bu faktörler, ekonomik yapıyı belirleyici özellikleri ile, nüfus dağılımında dolaylı bir etkiye sahiptir. Başka bir anlatımla, ekonomik etkinlikleri belirleyen topoğrafik koşullar, toprak, su ve doğal bitki örtüsü gibi fiziksel faktörlerin, yer yer farklı özellikler göstermesi kırsal nüfusun dağılımını önemli ölçüde etkilemiştir. Ancak, araştırma alanımızda, kırsal nüfusun dağılımını yalnızca fiziksel faktörlere bağlı olarak açıklamak mümkün değildir. Aşağıda da belirteceğimiz gibi, zaman zaman, çeşitli Balkan ülkelerinden gelen çok sayıda göçmenin, bölgedeki yerleşmelere yerleştirilmeleri, ulaşım ve pazarlama olanakları gibi faktörler de, kırsal nüfusun dağılımında önemli rol oynamıştır.

Kırsal nüfus dağılımı ile topoğrafik koşullar birlikte değerlendirildiğinde, bölgede, yüksekliğin artmasıyla nüfus yoğunluğunun azaldığı, buna karşılık tarımsal etkinlikler açısından geniş olanaklara sahip olan alanlarda nüfus yoğunluğunun arttığı gözlenir.

Nüfus dağılımı haritasından da görüleceği gibi (Şekil 12), Ezine-Bayramiç ovasını batıdan sınırlayan volkanik plato-nun kuzeybatısıyla kıyı arasında kalan kesimler, kırsal nüfusun en yoğun olduğu alandır. Bu alandaki tarım arazilerinin oldukça verimli olması, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının tarımsal sulamada yaygın bir biçimde kullanılması, üretimde verimliliği ve çeşitliliği arttırarak, ticarî tarımın ön plana geçmesine neden olmuştur. Tarımsal mekanizasyonun da üst düzeyde olduğu bu alandaki yerleşmeler, gelişmiş tarımsal ekonomileri sayesinde yoğun bir nüfusa sahiptir. Sözelimi, Geyikli (2.371), Mahmudiye (1.817), Pınarbaşı (1.180), Gökçebayır (1.161), Üvecik (976), Kumburun (602) ve Yeniköy (502), gelişmiş tarımsal yapıları ve yoğun nüfusla-rı dikkati çekerler.

Tarımsal etkinlikler için son derece elverişli koşullar sağlayan fiziksel faktörlerin yanı sıra, birtakım beşerî fak-

törler de, bu alanın nüfuslanmasında etkili olmuştur. Nitekim, 1878 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayan, farklı sataatülerde olmakla birlikte Cumhuriyet Dönemi'nde de devam eden göçler sonucunda, çok sayıda türk göçmen ailesi, bu alanda yer alan köylere yerleştirilmiştir. Sözgelimi, 1935 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin 400'ü Yeniköy, 553'ü Üvecik, 235'i Mahmudiye, 122'si Geyikli'ye, 71'i Bozköy'e, 95'i ise Kumburun, Pınarbaşı (Bayramiç), Çamoba ve Göçebayır köyelerine yerleştirilmiştir.

Fiziksel faktörlerin desteklediği gelişmiş tarımsal yapı ve göç hareketlerinin yanında, ulaşım, pazarlama ve ticarî etkinliklerde önemli kolaylıklar sağlayan konumu da, bu alanın nüfuslanmasında önemli rol oynamıştır. Gerçekten de, sözü edilen alanın, araştırma alanımızın diğer bölgeler ile olan ilişkilerinde odak noktasını oluşturan Ezine ve Çanak-kale kentlerine olan yakınlığı, ticarî etkinliklerin de yoğun olmasını sağlamıştır.

İkinci yoğun nüfus alanı ise, Ezine-Bayramiç ovasının kuzey ve güney kenarı boyunca izlenir. Ova kenarında yer alan köylerin verimli tarım alanlarının büyük bir bölümü, ova tabanında bulunmaktadır. Bu nedenle, gerek Karamenderes çayından gerekse de yeraltı suyundan tarımda geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Tarımsal açıdan son derece elverişli bu koşullara bağlı olarak, tarımda çeşitliliğin ve verimin yüksek olduğu bu alanlarda da yoğun bir nüfus toplanmıştır. Sözgelimi, Ezine-Bayramiç ovasının kuzey kenarında batıdan doğuya doğru, Akköy (720), Güllüce (324), Pazarköy (383), Pıtireli (518), Ahmetçeli (497) ve Saçaklı (330); güney kenarda ise, Kızılköy (558), Çavuşköy (366), Yahşielî (385), Türkmenli (1.235), Fınarbaşı (585) ve Ağaçköy (475), yoğun nüfusları ile dikkati çeken köylerdir. Bu köyler, ovanın her iki kenarında, akarsularla yarılmış geniş sırtlarda yer almakla birlikte, ova tabanının tarımsal etkinliklerinde önemli bir yeri vardır.

Üçüncü yoğun nüfus alanı da, Karamenderes çayının yukarı havzasındaki vadi içlerinde görülür. Arazinin eğimli ve yer yer çok küçük parçalar halinde bulunmasına karşılık, özellikle bağ ve meyve tarımının belirgin bir önem kazandığı yukarı havzada, nüfusun büyük bir bölümü vadi içlerinde toplanmıştır. Karamenderes çayının kuzey kenarındaki vadi içlerinde yer alan Gedik (611), Tongurlu (400), Yeşilköy (629), Karaköy (887) bağcılık ve ipekböcekçiliğinin yaygın olduğu köylerdir. Güney kenardaki vadi içlerinde yer alan Serhat (470), Evciler (1.566) ve Çarpılar (525) ise, özellikle elma tarımına bağlı olarak gelişmiş bir tarımsal yapıya sahiptir.

Nüfus dağılışı haritası ile topoğrafya haritası karşılaştırıldığında, yüksekliğin artmasıyla birlikte nüfus yoğunluğunun hızla azaldığı görülür. Yüksekliğin artışı ile orman alanları genişlemekte, buna karşılık sulama olanaklarından yoksun ve tarımsal değeri az olan topraklar devreye girmektedir. Tarımsal etkinlikleri olumsuz yönde etkileyen bu fiziksel faktörlere bağlı olarak, ekonomik potansiyeli son derece sınırlı olan bu alanlarda, nüfus yoğunluğu oldukça düşüktür. Kuru tarım yöntemlerinin egemen olduğu sözkonusu alanlarda, mer'a arazilerinin de yetersiz olması nedeniyle hayvancılık pek gelişmemiştir. Sözgelimi, kuzeydoğuda, Kur saklı çayı havzasında yer alan Yeniköy (43), Yukarı Şevik (50) ve Üçyol (75); Ezine-Bayramiç ovasının kuzeyinde Gökçe-içi (107), Zerdalilik (138), güneyde Güvemcik (22) ve Örenli (151) gibi köyler, zayıf tarımsal yapıları nedeniyle oldukça az nüfuslanmışlardır.

Sonuç olarak denilebilir ki, araştırma alanımızda, kırsal nüfusun dağılışı ile tarımsal yapıyı belirleyen ve biçimlendiren fiziksel faktörler arasında sıkı bir ilişki vardır. Tarımsal etkinliklere elverişli olan alanlar, oldukça yoğun bir şekilde nüfuslanırken, tarımsal değeri son derece az, eğimli ve yüksek alanlarda nüfus yoğunluğunun azaldığı görülür.

e. Erkek ve kadın nüfus:

1985 yılında, 64.756 olan bölge toplam nüfusunun, 33.347'sini erkek, 31.409'unu da kadın nüfus meydana getirmektedir. Başka bir anlatımla, nüfusun % 51.5'ini erkek, % 48.5'ini de kadın nüfus oluşturmaktadır.

Erkek ve kadın nüfusun, gerek toplam nüfus, gerekse de kent- sel ve kırsal nüfus içindeki yerini, 1940-1985 yılları ara- sındaki genel nüfus sayımı sonuçlarına ve araştırma alanı- mızda elde ettiğimiz bulgulara göre incelemek mümkündür. Ancak, 1950 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında, kadın ve erkek nüfus miktarının yer almaması nedeniyle, sözkonusu yıl in- celeme dışında tutulmuştur.

Yıllar	Erkek nüfus	%	Kadın nüfus	%
1940	20.627	50.1	20.548	49.9
1945	24.304	52.7	21.818	47.3
1955	24.692	50.3	24.378	49.7
1960	28.913	52.2	26.472	47.8
1965	30.176	51.9	27.946	48.1
1970	30.760	52.0	28.404	48.0
1975	31.223	52.2	28.631	47.8
1980	32.330	51.3	30.721	48.7
1985	33.347	51.5	31.409	48.5

ÇİZELGE:8- Erkek ve kadın nüfusun, toplam nüfus içindeki payları (1940-1985).

1940 yılında, erkek ve kadın nüfus miktarı arasında, bir den- genin olduğu dikkati çeker. Gerçekten de, o yıl, 20.627 olan erkek nüfusun, toplam nüfus içindeki payı % 50.1'dir. Erkek nüfus, binde 32.81'lik bir hızla artarak, 1945 yılında 24.304'e yükselmiştir. Erkek nüfusun hızlı artışına karşılık, kadın

nüfus binde 11.99 oranında artış göstererek 21.818'e ulaşmıştır. Erkek nüfus artış hızının, kadın nüfus artış hızından fazla olması nedeniyle, erkek nüfusun toplam nüfus içindeki payı, 1945 yılında % 52.7'ye çıkmıştır. Bu dönemde, Ezine ve Bayramiç kentlerinde kurulan askerî birlikler, erkek nüfusun hızlı artışında etkili olmuştur.

Bu dönemden sonra, asker nüfusun azaltılması ve bazı birliklerin yer değiştirmesi sonucunda, 1945-1955 yılları arasında erkek nüfus artış hızı binde 1.58'e inmiştir. Kadın nüfus ise, binde 11.09'luk bir hızla artarak, 1955 yılında 24.378'e ulaşmıştır. 1945-1955 döneminde, erkek nüfus artış hızının, gerilemesine bağlı olarak, bu nüfusun toplam nüfus içindeki payı da % 50.3'e düşmüştür.

1955 yılında 24.692 olan erkek nüfus, binde 31.56 gibi, yüksek bir artış göstererek, 1960 yılında 28.913'e ulaşmıştır. Erkek nüfustaki bu hızlı artışa karşılık, kadın nüfus binde 16.48 oranında artarak 26.472'ye yükselmiştir. 1955-1960 döneminde, erkek nüfusta izlenen bu hızlı artış, Ezine kentinde yer alan asker nüfusun tekrar yükselmesiyle ilgilidir. 1960 yılında, kent nüfusunun % 67'sini erkek nüfusun oluşturması, bunu açıkça ortaya koymaktadır. Erkek nüfusun, toplam nüfus içindeki payı da % 52.2'ye yükselmiştir.

1965-1975 yılları arasındaki 15 yıllık dönemde, erkek ve kadın nüfusun, toplam nüfus içindeki payları, önemli bir değişiklik göstermemiştir. Gerçekten de, erkek nüfusun toplam nüfus içindeki payı, 1960 yılında % 52.2'iken bu oran 1965'te % 51.9'a inmiş, ancak daha sonra tekrar artarak 1975'te % 52.2'ye yükselmiştir. Kadın nüfusun toplam nüfus içindeki payı ise, 1960 yılındaki düzeyini korumuştur.

1975 yılında, 31.223 olan erkek nüfus miktarı, binde 6.97 oranında artış kaydederek, 1980'de 32.330'a çıkmıştır. Buna karşılık kadın nüfus, binde 14.09'luk bir hızla artarak 30.721'e ulaşmıştır. Kadın nüfus artış hızının, erkek nüfus artış hızından yüksek olması nedeniyle, erkek nüfusun, top-

lam nüfus içindeki payı,1980 yılında % 51.3'e inmiştir.

1985 yılında da,erkek ve kadın nüfusun,toplam nüfus içindeki paylarında önemli bir değişme olmamıştır.Nitekim,erkek nüfusun,toplam nüfus içindeki payı % 51.5,kadın nüfusun ise % 49.5'tir.

Sayım dönemleri	Erkek nüfus	Kadın nüfus
1940-1945	32.81	11.99
1945-1955	1.58	11.09
1955-1960	31.56	16.48
1960-1965	8.55	10.84
1965-1970	3.83	3.25
1970-1975	2.99	1.59
1975-1980	6.97	14.09
1980-1985	6.19	4.43

ÇİZELGE: 9-Erkek ve kadın nüfusun,yıllık artış hızları (binde olarak).

Erkek ve kadın nüfusun,kentsel ve kırsal nüfus içindeki payları incelendiğinde,birtakım farklı özellikler ortaya çıkmaktadır.Sözgelimi,erkek ve kadın nüfusun kırsal nüfus içindeki payları,tüm sayım yıllarında birbirine oldukça yakındır.Buna karşılık,kentsel nüfus içindeki,erkek nüfusunun sürekli yüksek olduğu görülür.Erkek nüfusun,kentsel nüfus içinde yüksek bir paya sahip olması,bu nüfusun toplam nüfus içindeki payını da arttırmıştır.

Erkek ve kadın nüfusun,kentsel nüfus içindeki paylarında, özellikle 1940-1960 yılları arasında önemli oynamalar meydana gelmiştir.1960 yılından sonra,erkek nüfus belirli bir azalma göstermiştir.Erkek ve kadın nüfusun,kentsel nüfus içindeki payları çizelge 10'da gösterilmiştir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, 1940 yılında kentsel nüfus miktarı 7.063'tür. Bu nüfusun 3.754'ünü, bir başka anlatımla, % 53.2'sini erkek nüfus oluşturmaktadır. Kadın nüfus miktarı ise, 3.309 olup, kentsel nüfus içinde % 46.8'lik bir paya sahiptir.

Yıllar	Erkek nüfus	%	Kadın nüfus	%
1940	3.754	53.2	3.309	46.8
1945	7.358	67.0	3.635	33.0
1955	4.282	51.5	4.029	48.5
1960	7.107	60.8	4.574	39.2
1965	7.318	58.9	5.108	41.1
1970	8.474	59.0	5.870	41.0
1975	9.182	58.3	6.562	41.7
1980	9.219	53.6	7.992	46.4
1985	10.213	53.4	8.891	46.6

ÇİZELGE:10-Erkek ve kadın nüfusun, kentsel nüfus içindeki payları (1940-1985).

1940-1945 döneminde binde 134.59 oranında artış göstererek erkek nüfus, 1945 yılında 7.358'e ulaşmıştır. Bu hızlı artışa paralel olarak, erkek nüfusun kentsel nüfus içindeki payı % 67'ye yükselmiştir. Aynı dönemde, binde 18.79'luk artış kaydederek 3.635'e ulaşan kadın nüfusun, kentsel nüfus içindeki payı % 33'e inmiştir. Erkek nüfus miktarında görülen bu hızlı artışın en önemli nedeni, Ezine ve Bayramiç kentlerinde oluşturulan askerî birliklerdir.

1945 yılından sonra, asker nüfus miktarında meydana gelen azalmaya bağlı olarak, erkek nüfusun kentsel nüfus içindeki payı önemli ölçüde gerilemiştir. 1945 yılında 7.358 olan erkek nüfus, binde 54.14 oranında azalarak, 1955 yılında

4.282'ye inmiştir.1945-1955 döneminde,erkek nüfus miktarındaki azalmaya bağlı olarak,bu nüfusun kentsel nüfus içindeki payı % 51.5'e düşmüştür.Aynı dönemde,binde 10.29'luk bir artış gösteren kadın nüfusun,kentsel nüfus içindeki payı ise % 48.5'e yükselmiştir.

1955 yılında,kentsel nüfus içinde belirli bir dengeye ulaşan erkek ve kadın nüfus miktarı,bu tarihten sonra,Ezine kentindeki asker nüfusun artmasına bağlı olarak,hızlı bir değişme göstermiştir.Nitekim,1955-1960 döneminde binde 101.33 oranında artış kaydeden erkek nüfus,1960 yılında 7.107'ye ulaşmış;bu nüfusun kentsel nüfus içindeki payı da % 60.8'e yükselmiştir.Aynı dönemde binde 25.37'lik bir artış göstererek 4.574'e yükselen kadın nüfusun,kentsel nüfus içindeki payı ise,% 39.2'ye düşmüştür.

Sayım dönemleri	Erkek	Kadın
1940-1945	134.59	18.79
1945-1955	-54.14	10.29
1955-1960	101.33	25.37
1960-1965	5.85	22.08
1965-1970	29.33	27.81
1970-1975	16.05	22.29
1975-1980	0.80	39.43
1980-1985	20.28	21.32

ÇİZELGE:11-Kentsel nüfus içindeki erkek ve kadın nüfusun yıllık artış hızları (binde olarak).

1960 yılından sonra,erkek nüfus mutlak olarak sürekli artmakla birlikte,bu nüfusun kentsel nüfus içindeki payı azalmıştır.Bu durum,asker nüfus miktarındaki azalmalar nedeniyle,erkek nüfus artış hızının kadın nüfus artış hızından düşük olması ile ilgilidir.1960 yılında 7.107 olan erkek nüfus,binde 5.85'lik artış kaydederek 7.318'e yükselirken,kadın nüfus binde 22.08'lik bir artış göstererek 5.108'e

Yıllar	Erkek nüfus	%	Kadın nüfus	%
1940	16.873	49.4	17.239	50.6
1945	16.946	48.2	18.183	51.8
1955	20.410	50.0	20.349	50.0
1960	21.806	49.9	21.898	50.1
1965	22.858	50.0	22.838	50.0
1970	22.286	49.7	22.534	50.3
1975	22.041	49.9	22.069	50.1
1980	23.111	50.4	22.729	49.6
1985	23.144	50.7	22.518	49.3

ÇİZELGE:12- Kadın ve erkek nüfusun, kırsal nüfus içindeki payları (1940-1985).

Sayım dönemleri	Erkek	Kadın
1940-1945	0.86	10.66
1945-1955	18.60	11.25
1955-1960	13.23	14.67
1960-1965	9.42	8.41
1965-1970	-5.07	-2.68
1970-1975	-2.21	0.66
1975-1980	9.48	1.06
1980-1985	0.29	-1.87

ÇİZELGE:13-Kırsal nüfus içinde, erkek ve kadın nüfusun artış hızları (binde olarak).

yükselmiştir. Erkek nüfus artış hızının, kadın nüfus artış hızının gerisinde kalması nedeniyle, erkek nüfusun kentsel nüfus içindeki payı 1965'te % 58.9'a inmiştir. Erkek nüfusun kentsel nüfustaki payı azalmaya devam ederek, 1975'te % 58.3'e, 1985 yılında ise % 53.4'e düşmüştür.

Erkek ve kadın nüfusun, kırsal nüfus içindeki paylarında, tüm sayım yıllarında belirli bir dengenin olduğu görülür (Çizelge 12). Sözelimi, 1940 yılında, erkek nüfusun kırsal nüfus içindeki payı % 49.4'ken, bu oran 1955 ve 1965'te % 50.0, 1975'te % 49.9, 1985 yılında ise % 50.7'dir.

Bununla birlikte, kırsal nüfus içindeki erkek ve kadın nüfusun artış hızları farklı özellikler gösterir. Çizelge 13'de de görüleceği gibi, kırsal nüfus içindeki erkek ve kadın nüfus, 1940-1965 yılları arasında normal artış hızları kaydetmişlerdir. 1965 yılından sonra, her iki nüfus grubunun artış hızları önemli ölçüde azalmıştır. Kırsal nüfusu oluşturan erkek ve kadın nüfusun, o tarihten sonra azalma göstermesi, kırsal alandan çeşitli kent merkezlerine yönelen göçlerin hız kazanmasıyla ilgilidir. Bu açıklamaların ışığı altında, bölgenin erkek ve kadın nüfus oranları konusunda, şu genel bilgileri vermek mümkündür:

- a) Erkek ve kadın nüfusun, toplam nüfus içindeki payları, birbirine yakın olmakla birlikte, tüm sayım dönemlerinde erkek nüfusun fazla olduğu görülür.
- b) Bölgede yer alan askerî birlikler, erkek ve kadın nüfusun gerek toplam nüfus gerekse de kentsel nüfus içindeki paylarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu birliklerin, kent merkezlerinde bulunması, erkek ve kadın nüfusun özellikle kentsel nüfus içindeki paylarını etkileyerek, erkek nüfus oranının yükselmesine neden olmuştur.
- c) Erkek ve kadın nüfusun, kırsal nüfus içindeki payları ise, tüm sayım yıllarında belirli bir dengeye sahiptir.

f. Nüfus hareketleri (Göçler):

Araştırma alanımızdaki nüfus hareketlerinin, bir başka anlatımla, göç olaylarının, nedenlerini, süresini ve coğrafi dağılışını ortaya koymak amacıyla, olayı iki farklı açıdan ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi, bölgede yer alan kırsal nüfusun bir bölümünün, içinde buldukları olumsuz ekonomik koşulları azaltmak amacıyla, belirli süreler için yakın ve uzak çevreye gitmeleri ile ortaya çıkan "mevsimlik göçler" dir. İkincisi ise, yerleşmelerin topoğrafik özelliklerinden, toprak-nüfus dengesi ve teknolojik farklılaşmalar ile kır-kent arasındaki ekonomik farklılaşmalardan doğan "kesin göçler" dir.

1) Mevsimlik göçler:

Araştırma alanımızda, karmaşık ve değişik boyutlar gösteren mevsimlik göçlerin, en belirgin özelliği "iş gücü göçü" olmasıdır. Genellikle tarım işçiliği şeklinde ortaya çıkan mevsimlik iş gücü göçü, gelişmekte olan tüm ülkelerde olduğu gibi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkemizde de yaşanan hızlı bir değişim ve bu değişimin beraberinde getirdiği birtakım sorunlarla yakından ilgilidir. Bu değişimleri, birkaç ana başlık altında vermek mümkündür.

- Tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, ülkemizin de hızlı bir kentleşme süreci içinde bulunması,
- Üretim ilişkisi ve araçlarında görece bir değişimin olması,
- Geleneksel aile yapısının, çekirdek aile yapısına dönüşmesi,
- Daha iyi yaşam isteği doğrultusunda, kişinin gereksinimlerinde önemli değişmelerin ortaya çıkması,
- Kır-kent ilişkilerinde koşulların değişmesi.

Yukarıda kısaca belirttiğimiz bu değişimler, ülkemizde iş gücü göçlerinin nedenlerini bir bütün olarak vermekten uzak olmakla birlikte, iş gücü göçüne neden olan faktörlerin önemli bir bölümünün kırsal alandan kaynaklandığını ortaya koymaktadır (ŞEN, 1984).

Mevsimlik iş gücü göçünü, 35 kırsal yerleşim biriminde uyguladığımız anketlere dayanarak değerlendirmek mümkündür. Kuskusuz, 146 yerleşim biriminden 35'ine uyguladığımız anketlere bağlı olarak, özellikle iş gücü göçlerine katılan nüfusun miktarı hakkında kesin bir yargıya varmak oldukça güçtür. Bununla beraber, aynı veriler doğrultusunda, iş gücü göçlerine neden olan faktörlerin ve göç olayının yöneldiği alanların belirlenmesi konusunda genel birtakım yaklaşımlar yapılabilir. Bu nedenle, mevsimlik iş gücü olgusunu ele alırken, bu göçe neden olan faktörlerin belirlenerek, göç veren ve alan sahalar, tutulan işin çeşiti, göçün başlangıç ve bitiş tarihleri üzerinde durulacaktır.

Mevsimlik iş gücü göçüne neden olan faktörlerin önemli bir bölümü, tarımsal yapının bozulmasından veya tarımsal yapının gelişmesini sınırlayan fiziksel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Gerçekten de, çeşitli alanlara iş gücü gönderen kırsal yerleşmelerde belirlediğimiz bazı ortak özellikler, göç olayının, toprak ve insan faktörü arasındaki ilişkilere bağlı olarak geliştiğini ortaya koymaktadır. Mevsimlik göçe katılan kırsal yerleşmelerde, topraksız köylü oranının yüksek olması, tarım alanlarının son derece sınırlı ve küçük ünitelere ayrılmış olmasının yanı sıra, şiddetli erozyon ve sulama sorunları, göç olayını hazırlayan ön koşullar olarak dikkati çekmektedir.

Sözgelimi, Çaldağ, Çetmi, Kurşunlu, Mollahasanlar ve Sarısöğüt köylerinde, topraksız aile oranının % 16-31 arasında değişmesi, bu yerleşmelerin mevsimlik göçe katılımında önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır.

Mevsimlik göçe katılan kırsal yerleşmelerin önemli bir bölümü, çalışma alanımızın doğusunda yer almaktadır. Ezine-Bayramiç ovasının güneyinde Çetmi, Çaraksız, Sarısöğüt, Çaldağ ve Alikabaklar; kuzeydoğuda Kursaklı çayı havzasında Muratlar, Köylü ve Bezirganlar ile Karamenderes çayının yukarı havzasında Gedik, Mollahasanlar, Kurşunlu, Köseler ve Daloba

köyleri, mevsimlik iş gücü göçlerinin en yüksek düzeyde olduğu kırsal yerleşmelerdir.

Mevsimlik iş gücü göçünün, özellikle belirli kültür bitkileri üretiminin yoğunluk kazandığı yakın ve uzak mesafelerdeki merkezlere yönelmesi, göç olayının temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Kırsal yerleşmelerde yaptığımız anketlerin sonuçları, mevsimlik iş gücü göçlerinin Edremit, Menemen, Narlı, Küçükkuyu, Kumkale, Kösedere, Altınova, Bozcaada ve Adapazarı'na yöneldiğini ortaya koymaktadır. Tarım işçisi olarak iş gücü göçlerine katılanlar, sözü edilen alanlarda pamuk, zeytin, üzüm ve fındık gibi belirli ürünlerin çapalanmasında, toplanmasında açık iş gücünü karşılamaktadır. Sözgelimi, Edremit, Narlı ve Küçükkuyu'ya yönelen iş gücü göçlerinde, tutulan iş tamamen zeytin tarımıyla ilgiliyken, Menemen, Altınova ve Kumkale'de pamuk, Adapazarı'nda fındık, Bozcaada'da ise bağcılık ile ilgilidir.

Mevsimlik iş gücü göçlerinin süresi, çeşitli kültür bitkilerinin üretim sürecine bağlı olarak 1-6 ay arasında değişmektedir. Pamuk tarımında çalışanların Menemen, Altınova ve Kumkale'ye yönelik göçleri Eylül ayında başlayıp Kasım ayının ortalarında sona ermektedir. Zeytin tarımının egemen olduğu Edremit'e yönelik göçler ise, Kasım ayının ortalarından itibaren başlayıp, Ocak ayının sonlarına kadar devam eder. Diğer yandan mevsimlik iş gücü göçlerine katılanların, farklı tarım iş kollarında çalışabilme yeteneklerini geliştirebilmiş olmaları, göç süresinin uzamasını sağlamaktadır. Nitekim, Eylül, Ekim ve Kasım ayının ilk yarısında pamuk tarımında çalışanların, bu dönemi izleyen Kasım ayının ikinci yarısıyla Aralık ve Ocak aylarında zeytin tarımında da çalışmaları, göç süresinin uzamasında etkili olmaktadır. Bozcaada'ya yönelik iş gücü göçleri ise, iki dönemde gerçekleşmektedir. Kasım ve Ocak aylarında, bağların bakımına ilişkin etkinliklere, Ağustos ve Eylül aylarında ise, kesim işlerine bağlı iş gücü göçleri görülmektedir.

Çalışma alanımızda, mevsimlik iş gücü göçlerine katılanlar, sözü edilen tarım iş kollarında çalışabilecek yaşa ulaşmış kadın, erkek ve çocuklardan oluşmaktadır. Ancak, erkekler ile kadın ve çocukların farklı işlerde çalışmaları, iş gücü göçlerinin bir başka özelliğidir. Gerçekten de, pamuk, zeytin ve fındık tarımında çalışanlar genellikle kadın ve çocuklardan oluşurken, bağcılık ve domates tarımında erkeklerin çalıştığı görülür.

Göç veren köyler	Göç alan merkezler	Tutulmuş iş	Süresi	Göçe katılanlar ve sayısı
MURATLAR	Bozcaada	Bağcılık	Ağustos-Eylül	Erkek 200
	Adapazarı	Fındık	Ağustos-Eylül	Kadın 40
DALOBA	Küçükkuyu	Zeytin	Kasım-Ocak	Kadın 200
	Menemen	Pamuk	Eylül-Ekim	Kadın 150
	Kösedere	Domates	Haziran-Temmuz	Erkek 20
ÇETMİ	Menemen	Pamuk	Eylül-Ekim	Kadın 150
GEDİK	Bozcaada	Bağcılık	Kasım-Aralık	Erkek 60
	Bozcaada	Bağcılık	Ağustos-Eylül	Erkek 60
	Kumkale	Pamuk	Ekim-Kasım	Kadın 30
	Altınova	Pamuk	Ekim-Kasım	Kadın 30
KURŞUNLU	Edremit	Zeytin	Kasım-Ocak	Kadın 30
	Kumkale	Pamuk	Eylül-Ekim	Kadın 40
	Bozcaada	Bağcılık	Ağustos-Eylül	Erkek 20
ALIKABAKLAR	Bozcaada	Bağcılık	Ağustos-Eylül	Erkek 70
SÖĞÜTGEDİĞİ	Menemen	Pamuk	Eylül-Ekim	Kadın 80
	Bozcaada	Bağcılık	Ağustos-Eylül	Erkek 45
BEZİRGANLAR	Gökçeada	Orman	Kasım-Mart	Erkek 60
KÖYLÜ	Bozcaada	Bağcılık	Ağustos-Eylül	Erkek 15
	Edremit	Zeytin	Kasım-Ocak	Kadın 15
KÖSELER (Bayramiç)	Bozcaada	Bağcılık	Kasım-Aralık	Erkek 30
	Menemen	Pamuk	Eylül-Ekim	Kadın 40
MOLLAHASANLAR	Bozcaada	Bağcılık	Kasım-Aralık	Erkek 20
	Edremit	Zeytin	Kasım-Ocak	Kadın 30
ÇALDAĞ	Menemen	Pamuk	Eylül-Ekim	Kadın 30

ÇİZELGE: 14-Mevsimlik iş gücü göçlerine katılan köyler, göç alan merkezler, tutulmuş işin çeşiti ve süresi, göçe katılanların sayısı.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, iş gücü göçlerine katılımın en üst düzeyde olduğu köyler, Çetmi, Sarısöğüt, Çaldağ, Köylü, Alikabaklar, Muratlar, Söğütgediği, Bezirgânlar, Gedik Mollahasanlar, Kurşunlu, Köseler (Bayramiç) ve Daloba köyleridir. Genel olarak, 200-500 m arasında yer alan bu köyler, ekonomik açıdan yetersiz koşullar içindedir. Bu koşulların önemli bir bölümü de fiziksel çevre koşulları ile ilgilidir. Orman alanlarının geniş yer tutması nedeniyle, son derece sınırlı tarım alanlarına sahip olan bu köylerde kuru tarım yöntemleri uygulanmaktadır. Kuru tarım yöntemlerinin vazgeçilmez bir unsurunu oluşturan nadasın, tarımda önemli bir yer tutması, bu köylerin tarımsal yapılarını olumsuz yönde etkilemiştir. Mer'a arazilerinin yetersiz olmasına bağlı olarak hayvancılığın da pek gelişmediği bu köyler, sınırlı ekonomik potansiyele sahiptir.

2) Kesin göçler:

Araştırma alanımızda, kesin göç olgusunu iki biçimde ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi, Balkanlar'dan bölgeye yönelik göçlerdir. İkincisi ise, kırsal yerleşmelerden, gerek Ezine ve Bayramiç'e, gerekse Çanakkale, İzmir ve İstanbul gibi bölge dışındaki büyük kentsele yönelik göçlerdir.

24 Nisan 1877'de başlayan, Osmanlı-Rus Savaşı ile birlikte, Kırım, Kafkasya ve özellikle Balkanlar'dan Anadolu'ya büyük göç hareketleri meydana gelmiştir (KOCACIK, 1980). Sözkonusu göçler, farklı biçimlerde olmakla birlikte, Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir. Ancak tarihimize "doksanüç muhacereti" olarak geçen 1877-1878 yıllarındaki kitle göçlerinin, farklı bir özelliğe sahip olduğunu vurgulamakta yarar vardır. Sözü edilen yıllarda, Anadolu'ya yönelen göçler, göç edenlerin kendi arzuları dışında oluşan faktörlerden kaynaklanmıştır (EREN, 1966). 1877-1878 yıllarındaki kitle göçlerine ilişkin belgelerde, göç edenler farklı terimlerle ifade edilmiştir. 1877-1878'lerin osmanlıca belgelerinde

"göçmen" karşılığında "muhacir" terimi kullanılırken, yabancı dildeki belgelerde "refugié" veya "refugee" sözcükleri, düşman tehlikesinden kaçarak, Anadolu'ya sığınmaya çalışan türk göçmenler için kullanılmıştır (ŞİMŞİR,1970).

Araştırma alanımıza yönelik ilk göç hareketi,1878 yılında olmuştur.20 Ocak 1878'de Edirne'nin düşmesi ve rusların Keşan'a doğru ilerlemesi üzerine,Trakya'dan gelerek Gelibolu'ya akın eden türk aileler,yerli halkla birlikte Çanakka- le ve Lapseki'ye geçmişlerdir.Diğer yandan,Dedeağaç,Karaağaç ve Gümülcine'de toplanan büyük bir göçmen kitlesinin önemli bir bölümü de,yine Çanakkale'ye gönderilmiştir.Çanakkale'ye yönelik göçlerin yoğunluk kazanması üzerine,göçmenlerin bir bölümü iç kısımlara gönderilmiştir (ŞİMŞİR,1970).

1878 yılında,Balkanlar'dan göç ederek araştırma alanımıza yerleştirilen göçmenlerin sayısı hakkında kesin bir rakam vermek oldukça güçtür.Ancak,kırsal yerleşmelerde uyguladığımız anketlerin sonuçlarına dayanarak,birtakım rakamlar vermek mümkündür.Sözgelimi,çalışma alanımızın batısında yer alan Geyikli'ye 120,Üvecik'e 45,Mahmudiye'ye 60,Pınarbaşı'na 35,Kemallı köyüne ise 8 göçmen aile yerleştirilmiştir.

Balkanlar'dan bölgeye yönelik göçler,Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir.Bununla birlikte,bu dönemdeki göç hareketlerinin temel özelliği,göç edenlerin farklı statülere sahip olmalarıdır.Sözgelimi,1927 yılında,Yunanistan'dan gelen göçmenler,iki ülke arasında yapılan nüfus değişimi sürecinde Türkiye'ye gelen mübadele göçmenleridir.Bu tarihten sonra,Bulgaristan ve Romanya'dan gelen göçmenler ise,bu ülkeler ile Türkiye arasında yapılan göç anlaşmalarına bağlı olarak gelen göçmenlerdir.

1927 yılında,Yunanistan'ın Selanik kentinden bölgeye yönelik göçler,Cumhuriyet Dönemi içinde gerçekleşen ilk göç hareketidir.1927 yılında iki ülke arasında yapılan nüfus değişimi çerçevesinde,bölgeye yerleştirilen göçmen sayısı

941'dir. Bu göçmenlerin 677'si Ezine, 264'ü ise Bayramiç kent merkezine yerleştirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde, Balkan ülkelerinden bölgeye yönelik en önemli göç hareketi ise, 1935 yılında meydana gelmiştir. Bu tarihte Bulgaristan'dan gelen 1.487 kişi Ezine ve köylerine, Romanya'dan gelen 605 kişi de Bayramiç ve köylerine yerleştirilmiştir.

Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin önemli bir bölümü, batıdaki kırsal yerleşmelere sevk edilmiştir. Bunlardan 553'ü Üvecik, 235'i Mahmudiye ve 122'sinin Geyikli'ye yerleştirildiği saptanmıştır.

Balkan ülkelerinden, bölgeye yönelik son göçler ise, 1950 yılında Bulgaristan'dan olmuştur. O tarihte, Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin sayısı 1.260 kişidir. Bunların 628'i Ezine, 232'si Bayramiç kentine yerleştirilirken, 400'ü Ezine'nin kuzeybatısında yer alan Yeniköy'e yerleştirilmiştir. Çizelge 15 ve 16'da, 1927, 1935 ve 1950 yıllarında, bölgeye yerleştirilen göçmen nüfusun, geldikleri ülkeler ve yerleştirildikleri merkezler verilmiştir.

Kırsal yerleşmelerde yaptığımız anketler, bölgenin özellikle doğusunda yer alan kırsal yerleşim birimlerine yerleştirilen göçmenlerin, daha sonra bu yerleşmeleri terk ettiklerini ortaya koymaktadır. Sözgelimi, 1935 yılında Romanya'dan gelen göçmenlerin yerleştirildikleri Ağaçköy, Doğanca ve Bezirganlar köyünde, göçmen nüfusun daha az olduğu gözlenirken; Muratlar, Yeniceköy ve Üçyol köylerinde göçmen nüfusun bulunmadığı saptanmıştır. 1935 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin yerleştirildiği Aladağ, Çamlıca ve Şapköy'de de, günümüzde göçmen nüfus yoktur. Ancak, bölgenin kuzeybatısında yer alan Mahmudiye, Fınarbaşı, Geyikli, Üvecik ve Yeniköy'de göçmen nüfusun oldukça yüksek olduğu gözlenir.

	Yunanistan (1927)	Bulgaristan (1935)	Bulgaristan (1950)	TOPLAM
Ezine merkez	677	79	628	1.384
Akgeçili	-	9	-	9
Akköy	-	44	-	44
Aladağ	-	4	-	4
Alemsah	-	10	-	10
Bahçeli	-	12	-	12
Balklı	-	15	-	15
Çamlıca	-	15	-	15
Çınarköy	-	7	-	7
Gökçebayır	-	14	-	14
Güllüce	-	18	-	18
Kayacak	-	2	-	2
Kemallı	-	32	-	32
Kızılköy	-	23	-	23
Kızıltene	-	5	-	5
Koçalı	-	5	-	5
Körüktası	-	18	-	18
Pezarköy	-	24	-	24
Şenköy	-	5	-	5
Tavaklı	-	5	-	5
Uluköy	-	7	-	7
Yaylacık	-	8	-	8
Geyikli	-	122	-	122
Bozköy	-	71	-	71
Çamoba	-	16	-	16
Dalyan	-	50	-	50
Kumburun	-	37	-	37
Mahmudiye	-	235	-	235
Pınarbası	-	28	-	28
Üvecik	-	553	-	553
Darıkköy	-	14	-	14
Yeniköy	-	-	400	400
TOPLAM	677	1.487	1.028	3.192

ÇİZELGE:15-Ezine ve köyelerine yerleştirilen göçmen miktarı ve geldikleri ülkeler (Kaynak: Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Çanakkale İl Müdürlüğü).

	Yunanistan (1927)	Romanya (1935)	Bulgaristan (1950)	TOPLAM
Bayramiç merkez	264	-	232	496
Ağaçköy	-	40	-	40
Ahmetçeli	-	30	-	30
Bıyıklı	-	11	-	11
Çavuşköy	-	6	-	6
Doğancı	-	28	-	28
Nebiler	-	11	-	11
Kutluoba	-	25	-	25
Fınarbaşı	-	50	-	50
Pıtlırelı	-	43	-	43
Sacaklı	-	33	-	33
Mülüler	-	45	-	45
Türkmenli	-	19	-	19
Yahşielı	-	22	-	22
Zeytinli	-	15	-	15
Evçiler Bucağı	-	13	-	13
Çavuşlu	-	25	-	25
Çarpılar	-	10	-	10
Karaköy	-	15	-	15
Yeşilköy	-	14	-	14
Yiğitler Bucağı	-	20	-	20
Asağı Sevik	-	7	-	7
Bekirler	-	9	-	9
Bezircenler	-	21	-	21
Çiftlikköy	-	32	-	32
Hacıköy	-	17	-	17
Isıklı	-	16	-	16
Muratlar	-	6	-	6
Üçyol	-	2	-	2
Yaylacak	-	3	-	3
Yeniceköy	-	11	-	11
Yukarı Sevik	-	6	-	6
TOPLAM	264	605	232	1.101

ÇİZELGE:16-Bayramiç ve köyelerine yerleştiren göçmen miktarı ve geldikleri ülkeler (Kaynak: Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Çanak-kale İl Müdürlüğü).

Kesin göçlerin ikinci şekli ise, kırsal yerleşmelerden gerek çalışma alanı içinde yer alan Ezine ve Bayramiç'e, gerekse de Çanakkale, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi bölge dışındaki büyük kentsel merkezlere yönelik göçlerdir. Bölgedeki iç göç hareketlerinin nedenlerini ve zaman içindeki seyrini, Türkiye'de özellikle 1950 yılından sonra yaşanan yapısal değişimlerden soyutlayarak incelemek mümkün değildir. Bu nedenle, ülkemizde 1950'li yıllardan sonra hız kazanan yapısal değişimleri ana çizgileriyle ortaya koyarak, kırsal yerleşmelerden elde ettiğimiz veriler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1950'lerden sonra, Marshall Planı doğrultusunda uygulanan tarım politikaları ile entansif tarıma geçilmiştir. Başka bir anlatımla, tarımda makinalaşma ve pazar için üretim devreye girmiştir. Bu durum, kırsal nüfusu devingenliğe iterek kırsal terketmelerine neden olan yapısal dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Bunun dışında, ulaşım olanakları ve toplu iletişim araçlarının yaygınlaşması ile toplumsal bilinçlenme ve yaşam düzeyindeki gelişmeler de kırsal alandan kentlere yönelik göçleri hızlandırmıştır (SEVGİ, 1988).

Araştırma alanımızdaki kesin göçlerin en önemli nedeni, kırsal nüfusun içinde bulunduğu yetersiz ekonomik koşullardır. Kırsal nüfusu devingenliğe iten bu koşulların büyük bir bölümü, kırsal yerleşmelerdeki tarımsal yapıyı belirleyen topografik özelliklerden ve toprak-nüfus arasındaki dengenin bozulmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber, kır-kent arası ekonomik ve sosyal farklılaşmalar da kırsal nüfusun göç etmesinde etkili olmuştur. Kırsal yerleşmelerde uyguladığımız anketlerin sonuçları, dağ ve orman köylerinden kaynaklanan kesin göçlerin, değişik faktörlere bağlı olarak farklı yoğunluklarda gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Nitekim, orman alanlarının oldukça geniş yer tutması nedeniyle, gerçekte orman köyü olan kırsal yerleşmelerdeki kesin göçler, ova köylerine göre daha yoğundur. Sınırlı tarım alanlarında, geçim düzeyindeki tarımsal üretimin egemen ol-

ması ve topraksız aile oranının yüksek düzeyde bulunması, dağ ve orman köylerinden kaynaklanan göçlerin en önemli nedenidir.

Kırsal yerleşmelerde uyguladığımız anketlerin ortaya çıkardığı bir diğer sonuç ise, kesin göçlerin, 1950 yılından sonra başlamakla birlikte, 1965-1970 yılları arasında en üst düzeye ulaşmasıdır. Kesin göçler, bu dönemden sonra da devam etmekle birlikte, hızı giderek azalmıştır.

1965-1970 yılları arasında, en üst düzeye ulaşan kesin göç olayı, anket uyguladığımız 35 kırsal yerleşmeden 19'unda etkili olmuştur. Bu dönemde, kırsal kökenli 226 aile çeşitli kentsel merkezlere göç etmişlerdir. 1965-1970 döneminde, göç veren köyler, göç alan merkezler ve göçe katılan aile sayısı çizelge 17'de gösterilmiştir.

Göç veren yerleşmeler	GÖÇ ALAN MERKEZLERE GİDEN AİLE SAYISI						
	Bayramiç	Ezine	Çanakkale	İstanbul	İzmir	Diğer	TOPLAM
Ağaçköy	4	3	2	-	-	-	9
Akköy	-	5	3	-	-	-	8
Bezirganlar	8	-	6	4	2	-	20
Çaldağ	10	-	-	-	-	-	10
Çamlıca	-	3	4	-	-	-	7
Doğancaz	7	-	5	-	2	-	15
Gedik	14	-	5	3	2	-	25
Kemalli	-	4	3	1	2	-	10
Köseler	8	-	-	-	-	-	8
Köylü	5	-	3	-	-	-	8
Kursunlu	25	-	5	-	-	-	30
Mahmudiye	-	-	8	-	-	-	8
Mollehasanlar	5	-	2	-	-	-	7
Muratlar	6	-	3	-	-	-	9
Sarısöğüt	-	9	-	3	1	2	15
Sökütgediği	6	-	4	1	1	-	12
Uluköy	-	2	2	2	1	-	7
Üçyol	5	-	2	2	-	1	10
Yenicökü	6	-	3	-	1	-	10
TOPLAM	109	26	60	16	14	3	226
%	48.2	10.7	26.5	7.1	6.2	1.3	100.0

ÇİZELGE:17-1965-1970 yılları arasında, göç veren köyler, göç alan merkezler ve göç eden aile sayısı.

Sözü edilen tarihler arasında meydana gelen kesin göçlerin önemli bir bölümü, bölgenin özellikle doğusunda yer alan kırsal yerleşmelerden kaynaklanmıştır. Sözgelimi, Karamenderes çayının yukarı havzasında Kurşunlu ve Gedik, Kursaklı çayı havzasında Söğütgediği, Köylü, Yeniceköy ve Muratlar, Ezine-Bayramiç ovasının güneyinde Sarısöğüt ve kuzeydoğusunda Doğancı köyleri, 1965-1970 yılları arasında, kesin göçlerin en yoğun olduğu kırsal yerleşmelerdir. Belirttiğimiz köylerde, orman alanlarının geniş yer tutması nedeniyle, tarım alanları son derece sınırlıdır. Bununla birlikte, mevcut tarım alanları oldukça küçük parçalara ayrılmış olup, topraksız aile sayısı yüksek düzeydedir. Nitekim, topraksız aile oranı, Sarısöğüt köyünde % 13, Mollahasanlar köyünde % 16' iken, Kurşunlu köyünde bu oran % 31'e yükselmektedir.

Diğer yandan, kırsal yerleşmelerde yaptığımız çalışmalar, bölgenin batısında yer alan kırsal yerleşmelerdeki kesin göçlerin, doğudaki yerleşmeler kadar yoğun olmadığını göstermektedir. Gerçekten de, 1965-1970 yılları arasında, göçlerin en yoğun olduğu Mahmudiye, Uluköy ve Kemallı köylerinde bile, göç eden aile sayısı 8'i geçmemektedir. Söz konusu köylerin verimli ve geniş tarım alanlarına sahip olmaları, bununla birlikte, tarımsal üretimde çeşitliliğin ve üretimin yüksek düzeyde olması, bu yerleşmelerin ekonomik potansiyelini arttırarak, göçlerin sınırlı bir düzeyde kalmasını sağlamıştır.

Göç alan yerleşim merkezlerine giden aile sayısı dikkate alındığında, 1965-1970 dönemindeki kesin göçlerin önemli bir bölümünün Bayramiç, Çanakkale ve Ezine kentlerine yönelik olduğu görülür. Kesin göçlerin bir bölümü ise, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentsel merkezlere yöneliktir. Sözgelimi, bu dönemde göç eden kırsal kökenli 226 ailenin % 48.2'si Bayramiç'e, % 26.5'i Çanakkale'ye ve % 10.7'si Ezine'ye göç etmişlerdir. Bu durum, bölgedeki kesin göçlerin, genellikle yakın mesafelerde yer alan kentsel merkezlere yöneldiğini ortaya koymaktadır. Aynı dönem içinde, göç eden ailelerin

% 7.1'i İstanbul'a,% 6.2'si ise İzmir'e göç etmişlerdir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi,kesin göç olgusu 1970-1980 yılları arasında da devam etmiştir.Nitekim,anket uyguladığımız 35 kırsal yerleşmeden 17'sinde etkili olan göçler sonucunda 151 kırsal kökenli aile,yakın ve uzak mesafelerde yer alan kentlere göç etmişlerdir.Bu dönemde göç veren köyler,göç alan merkezler ve göç eden aile sayısı çizelge 18' de gösterilmiştir.

Göç veren yerleşmeler	GÖÇ ALAN MERKEZLERE GİDEN AİLE SAYISI						TOPLAM
	Bayramiç	Ezine	Çanakkale	İstanbul	İzmir	Diğer	
Akçeköy	6	5	4	-	-	-	15
Aladağ	-	-	-	-	-	1	1
Caldağ	5	-	-	-	-	-	5
Çarıktaş	-	5	-	-	-	-	5
Deloba	4	4	2	-	-	-	10
Doğancaz	5	-	3	-	1	-	9
Gedik	9	-	5	-	4	2	20
Kemalla	-	4	2	-	2	-	8
Köseler	2	-	-	-	-	-	2
Köylü	2	-	1	-	-	-	3
Kurşunlu	22	-	3	-	-	-	25
Mollahasanlar	1	-	-	-	-	-	1
Sarısöğüt	-	4	-	1	1	-	6
Şepköy	-	2	3	-	-	-	5
Tavaklı	-	4	2	-	-	-	6
Yeniköy(Ezine)	-	-	5	4	4	7	20
Yeniceköy	6	-	2	-	2	-	10
TOPLAM	62	28	32	5	14	10	151
%	41.1	18.5	21.1	3.3	9.3	6.6	100.0

ÇİZELGE:18-1970-1980 yılları arasında,göç veren köyler, göç alan merkezler ve göç eden aile sayısı.

1965-1970 döneminde olduğu gibi,1970-1980 döneminde de, kesin göçlerin önemli bir bölümü,bölgenin doğusunda yer alan köylerden kaynaklanmıştır.Bir önceki dönemdeki kesin göçlerin en yoğun olduğu Gedik,Kurşunlu ve Yeniceköy,1970-1980 döneminde de bu yoğunluklarını korumuşlardır.Diğer yandan bölgenin batısında yer alan köylerdeki kesin göçler, yine sınırlı bir düzeyde kalmıştır.Sözgelimi,aynı dönem

içinde Tavaklı'dan 6, Kemallı'dan 8, Şapköy'den 5 aile, kesin göçe katılarak çeşitli kentsel merkezlere göç etmişlerdir. Yeniköy'den göç eden aile sayısının yüksek olmasının nedeni ise, 1950 yılında buraya yerleştirilen göçmen ailelerin yakın akrabalarının bulunduğu Bursa, İstanbul, Çanakkale ve İzmir'e gitmeleriyle ilgilidir.

1970-1980 yılları arasındaki kesin göçlerin önemli bir bölümü Bayramiç, Ezine ve Çanakkale kentlerine yönelik olmuştur. Bu dönemde, kesin göçe katılan 151 ailenin % 41.1'i Bayramiç'e, % 21.1'i Çanakkale'ye, % 18.5'i ise Ezine'ye göç etmiştir. Bu veriler, göç eden ailelerin % 80.7'sinin yakın mesafelerde yer alan üç kentsel merkeze göç ettiklerini ortaya koymaktadır. Buna karşılık göç eden ailelerin % 3.3'ü İstanbul'a, % 9.3'ü İzmir'e göç ederken, % 6.6'sı Bursa ve Manisa kentlerine göç etmişlerdir.

Elimizdeki anket sonuçları, kesin göçlerin 1980 yılından sonra azaldığını ortaya koymaktadır. 1980'den sonra, 35 kırsal yerleşmeden yalnızca 7'sinde etkili olan göçler sonucunda 22 aile kentsel merkezlere göç etmiştir. Köylü, Doğanca, Daloba, Gedik, Tavaklı, Pazarköy ve Çarıksız köyleri, bu dönemde göç veren köylerdir.

Göç veren yerleşmeler	GÖÇ ALAN MERKEZLERE GİDEN AİLE SAYISI				
	Bayramiç	Ezine	Çanakkale	Diğer	TOPLAM
Çarıksız	-	2	-	-	2
Daloba	2	-	-	1	3
Doğanca	3	-	-	-	3
Gedik	3	-	1	-	4
Köylü	3	-	2	-	5
Pazarköy	-	1	2	-	3
Tavaklı	-	-	2	-	2
TOPLAM	11	3	7	1	22
%	50	13.6	31.8	4.6	100.0

ÇİZELGE: 19-1980 yılından sonra göç veren köyler, göç alan merkezler ve göç eden aile sayısı.

C- Kır yerleşmeleri:

Meskenlerin bir araya toplanmaları ile meydana gelen yerleşme, köy, kasaba ve şehir gibi belirli şekilleri dışında, mesken ile köy arasında geçiş tipleri olarak kabul edilen birtakım yerleşme tiplerini de içine alan çok geniş bir kavramdır (TANOĞLU, 1954). Her yerleşmenin, insanların istek ve gereksinimlerine yanıt verecek belirli ortamlarda meydana gelmesi, doğal çevrenin, insanların yerleşmesinde belirleyici bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yerleşmelerin ortaya çıkmasında temel unsur olan insan topluluklarının, sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyleri ile bunların zaman içinde gösterdiği değişimler, yerleşme şekillerini de önemli ölçüde etkilemektedir (AYDIN, 1963). Başka bir anlatımla, her yerleşme içinde bulunduğu fiziksel koşullara ve burada yaşayanların sosyal, ekonomik ve kültürel düzeylerine bağlı olarak bölgeden bölgeye, hatta aynı bölge içinde bile farklı özellikler taşıyabilir. Ancak, bütün bu farklılıklara rağmen, bunlarda değişmeyen ortak bazı özellikler de vardır (TANOĞLU, 1954).

a. Köy kavramı:

1924 tarihli Köy Kanunu'nun ilk maddesi, nüfusu 2.000'den az olan ve belediye teşkilatı bulunmayan tüm yerleşmeleri köy kabul ederken, aynı kanunun ikinci maddesinde, cami, okul, otlak, yaylak gibi orta malları bulunan, toplu veya dağınık evlerde oturan insanların bağ, bahçe ve tarlalarıyla bir köy teşkil ettikleri belirtilmiştir (TÜTENGİL, 1983).

II. ve III. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda da köyün tanımı birkaç noktada ayrılmaktadır. Sözgelimi, II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda köyün tanımı şu şekilde verilmiştir: "Köy, kanunî, demografik ve nitelikle ilgili kriterlerin ışığı altında, ekonomik yapısı büyük bir ağırlıkla tarıma dayalı kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşme sınırına sahip, en küçük idari üniteyi teşkil eden ve nüfusu 2.000'e kadar olan topluluktur".

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise, 2.000 ölçütünden 10.000 ölçütüne ulaşan yeni bir tanım getirilmiştir. Bu tanımda "Köy, ekonomik yapısı büyük bir ağırlıkla tarıma dayalı, kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşme sınırına sahip ve nüfusu 10.000'e kadar olan yerleşme birimleri olarak tanımlanabilecektir" şeklinde bir ifade kullanılmıştır.

b. Köy tipleri:

Kent yerleşmelerinden farklı olarak, ekonomik yapısı geniş ölçüde tarıma dayalı olan, üzerinde yaşadığı toprak parçası, bağ, bahçe, tarla ve mer'ası ile organik bir bütün meydana getiren kır yerleşmesi, birbirinden oldukça farklı iki şekilde görülür. Bunlar:

- Dağınık yerleşme (habitat dispersé, dispersed settlement),
- Toplu yerleşme (habitat groupé, agglomerated settlement)' dir.

Dağınık yerleşmede evler tek tek veya birkaçı bir arada, birbirlerinden uzakça, arazi üzerinde serpilmiş olarak yer alır. Toplu yerleşmede ise, evler bazen köye ait ekili-dikili toprakların ortasında, genellikle bir cami veya çeşme etrafında toplanmış olup, bu tip köylerin araları geniş alanlarla ayrılmıştır (TANOĞLU, 1954).

1) Toplu köyler:

Araştırma alanımızdaki kır yerleşme şekli, tek mesken ile köy yerleşmesi arasında yer alan ve bir geçiş tipi olan mahalleler de dahil olmak üzere, genellikle toplu yerleşmeyi temsil eder. Gerek arazide yaptığımız gözlemler, gerekse de Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı tarafından hazırlanan Çanakkale Köy Envanter Etüdü, bunu açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim, Çanakkale Köy Envanter Etüdü'ne göre, bölgede yer alan 125^x köyün % 89.6'sında toplu yerleşme, % 10.4'ünde ise, dağınık yerleşme birimi vardır. Konuya köy idari birim-

---

(x) 1984 yılında yayınlanan köy envanter etüdünde 125 köy gösterilmekle birlikte, 1988'de söğütgediği köyüne bağlı Hacıdervişler'in köy statüsü kazanması ile köy sayısı 126'ya yükselmiştir.

leri veya muhtarlıklar düzeyinde bakıldığında, ayırımı doğru olarak kabul etmek mümkündür. Ancak, aynı konu, kırsal yerleşme birimleri düzeyinde ele alınacak olursa, ister gerçek anlamda bir köy, isterse mahalle ölçütünde olsun, kırsal yerleşmelerin büyük bir bölümünde toplu yerleşmenin egemen olduğu görülür. Bu nedenle, bölgede toplu yerleşmenin oranı çok daha yüksektir.

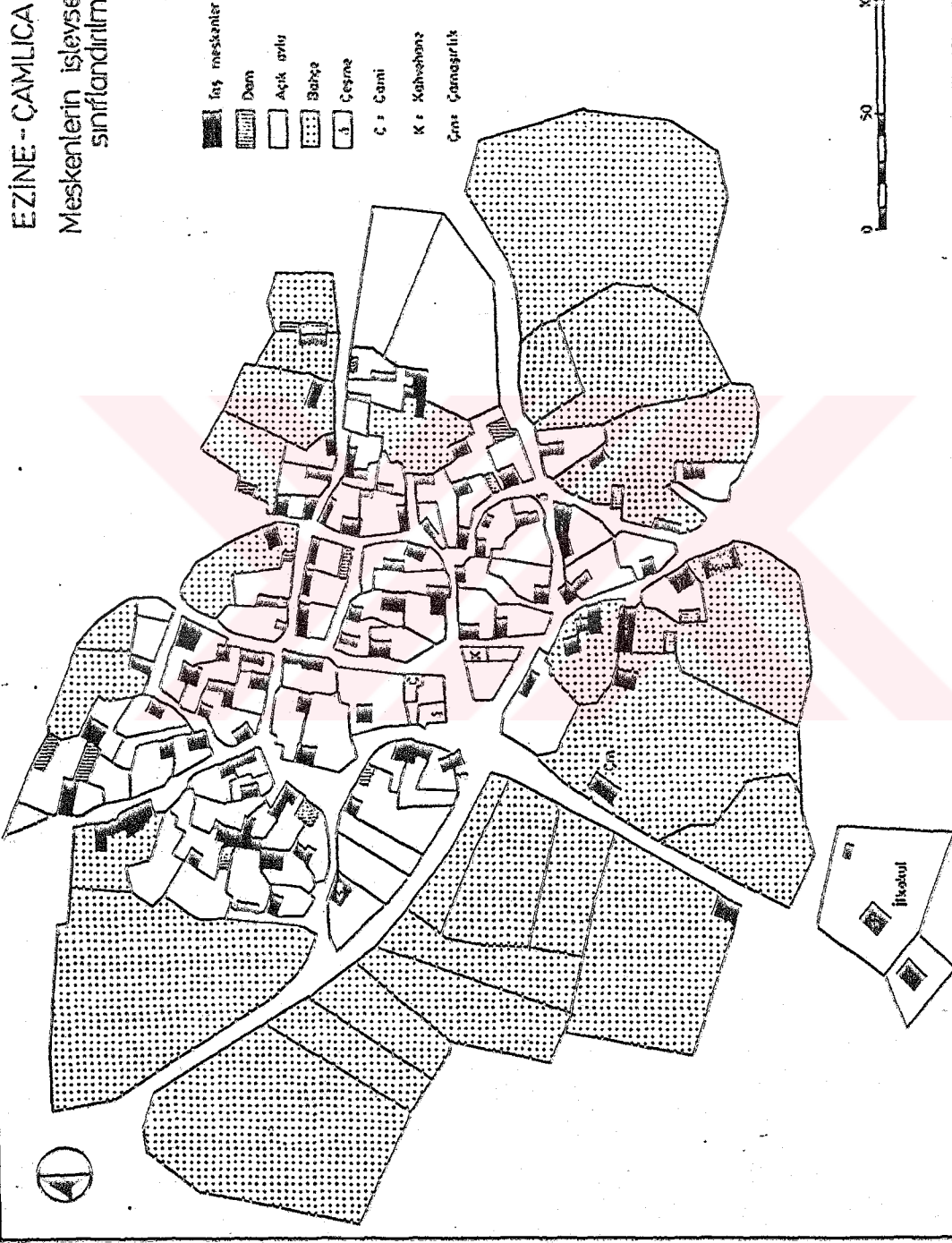
Toplu yerleşmenin egemen olduğu kır yerleşmelerinde, bütün meskenler, arazi üzerinde bir noktada toplanmıştır. Buna bağlı olarak da, bu tip yerleşmelerde meskenlerin bulunduğu alan ile ekonomik faaliyet alanı birbirinden açıkça ayrılmaktadır (TANOĞLU, 1954). Çalışma alanımızda, toplu yerleşmenin görüldüğü kır yerleşmelerinde, meskenler genellikle bir cami veya bir çeşmenin çevresinde yer almaktadır (Şekil 14). Dağınık yerleşmelerde ise, belirli bir merkez seçmek oldukça güçtür.

Toplu köy, her şeyden önce, birtakım fizikî ve beşerî faktörlerin şekillendirdiği bir yerleşme olayıdır. Toprağın tarımsal değer bakımından yer yer farklılıklar göstermesine karşılık, suya bağlılık fikri ve yaygın hububat tarımı, meskenlerin bir merkez çevresinde toplanmasına neden olmuştur. Bununla beraber, fizikî koşulların ve bunların biçimlendirdiği tarımsal yapının etkisi yanında, bazı beşerî faktörler de, yerleşmenin toplu bir karakter kazanmasında etkili olmuştur. Biga Yarımadası'nın tarihi çağlar boyunca maruz kaldığı savaşlar ve istilaların doğurduğu savunma endişesi, toplu yerleşmenin nedenleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Bölgede "oba" olarak adlandırılan mahalleler de genellikle toplu yerleşmeyi temsil etmektedir. "Bireyler arasında akrabalık bağı olsun veya olmasın, birbirleri ile sosyo-ekonomik bağlar kurmuş, karşılıklı bir dayanışma sistemine ulaşmış kişilerin, birbirlerinden yakın veya uzak mesafelerde kurmuş oldukları meskenlerin meydana getirdiği yerleşme" olarak tanımlanan mahalle (TUNÇDİLEK, 1967), çalışma

EZİNE-ÇAMLICA KÖYÜ

Meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması

ŞEKİL: 14-Toplu köy yerleşmesi ve meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması (Çamlıca köyü-EZİNE).

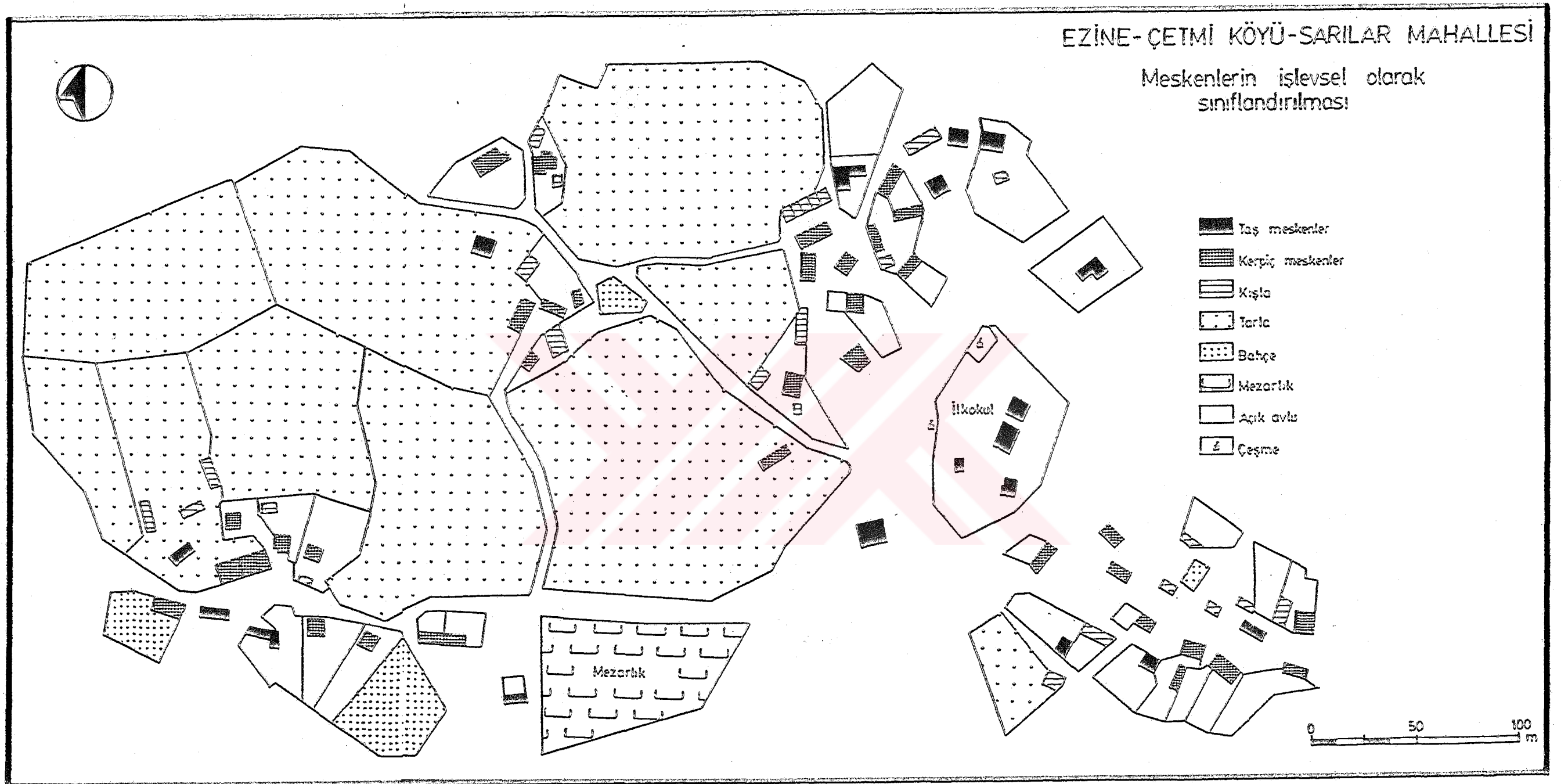
alanımızda köy-altı yerleşme şekillerini oluşturmaktadır. Henüz köy karakteri kazanamamış olan ve yarı köy niteliğindeki mahallelerin bir bölümü, idari açıdan yakınındaki bir köye bağlıdır. Bir bölümü ise, idari bakımdan birleştirilip, bir muhtarlık altında köy idari birimlerini oluşturmaktadır. Mahallelerin büyüklüğü de 5 ile 40 hane arasında değişmektedir. Sözgelimi, Ezine-Bayramiç ovasının güneyindeki Çaldağ kütlesi üzerinde yer alan Çaldağ köyü, birbirine çok yakın mesafede bulunan üç mahallenin (Çaldağ, Köşeler ve Karşı mahalle) idari yönden birleştirilmesiyle oluşmuştur. Ancak, idari açıdan köyü meydana getiren bu üç mahallede de toplu yerleşme egemendir.

2) Dağınık köyler:

Bölgede, birkaçı idari açıdan birleştirilerek köy idari birimlerini meydana getiren mahalleler, genellikle toplu yerleşmeyi temsil etmekle beraber, dağınık yerleşmenin egemen olduğu mahalle ve köyler de vardır. Sözgelimi, Ezine-Bayramiç ovasının güney kenarında yer alan Çetmi köyünün Sarılar ve Yukarı Mahalle'sinde ve Dağoba köyünde dağınık bir yerleşme göze çarpar (Şekil 15 ve 16). Söz konusu yerleşmelerde hayvancılığa verilen önem kadar, her ailenin ayrı yerlerde ev kurma eğilimi, dağınık yerleşmeyi yaratan en önemli faktör sayılmalıdır. Toplu köy yerleşmeleri, genellikle bir cami veya çeşme çevresinde gelişme gösterdiği halde, dağınık yerleşmelerde belirli bir merkez seçmek oldukça güçtür.

Köy-altı yerleşme şekillerinin bir başka çeşidini meydana getiren çiftlikler, geçen yüzyıla göre oldukça gerilemiştir. Genellikle geniş bir toprak mülkiyeti içinde, bir veya birkaç ailenin geçimini sağlayan ufak bir iskân şekli olarak tanımlanan çiftliklerin en son örneği, Pazarköy'ün sınırları içinde kalan "Hacıpaşa Çiftliği" dir. 1300 dönümlük bir alana sahip bulunan çiftlikte, çeşitli tarımsal ürünler yetiştirilmektedir. Bununla beraber, çiftlik sahiplerinin, çiftlikte kaldıkları süre, tarımsal ürünlerin üretim sürecine bağlıdır.

ŞEKİL:15-Dağınık köy yerleşmesi ve meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması (Çetmi köyü-Sarılar mahallesi-EZİNE).

<u>EZİNE / Köyün adı</u>	<u>Mahallesi</u>
Aladağ.....	Kiremitoba
Belen.....	Akkatır
Belen.....	Kayhan
Çarıksız.....	Yukarı Çarıksız
Çetmi.....	Yukarı Mahalle
Çetmi.....	Sarılar
Karagömlük.....	Hacıyüpler
Karagömlük.....	Hacıgaripiler(Kaymaklar)
Yenioba.....	Hacıhüseyinler

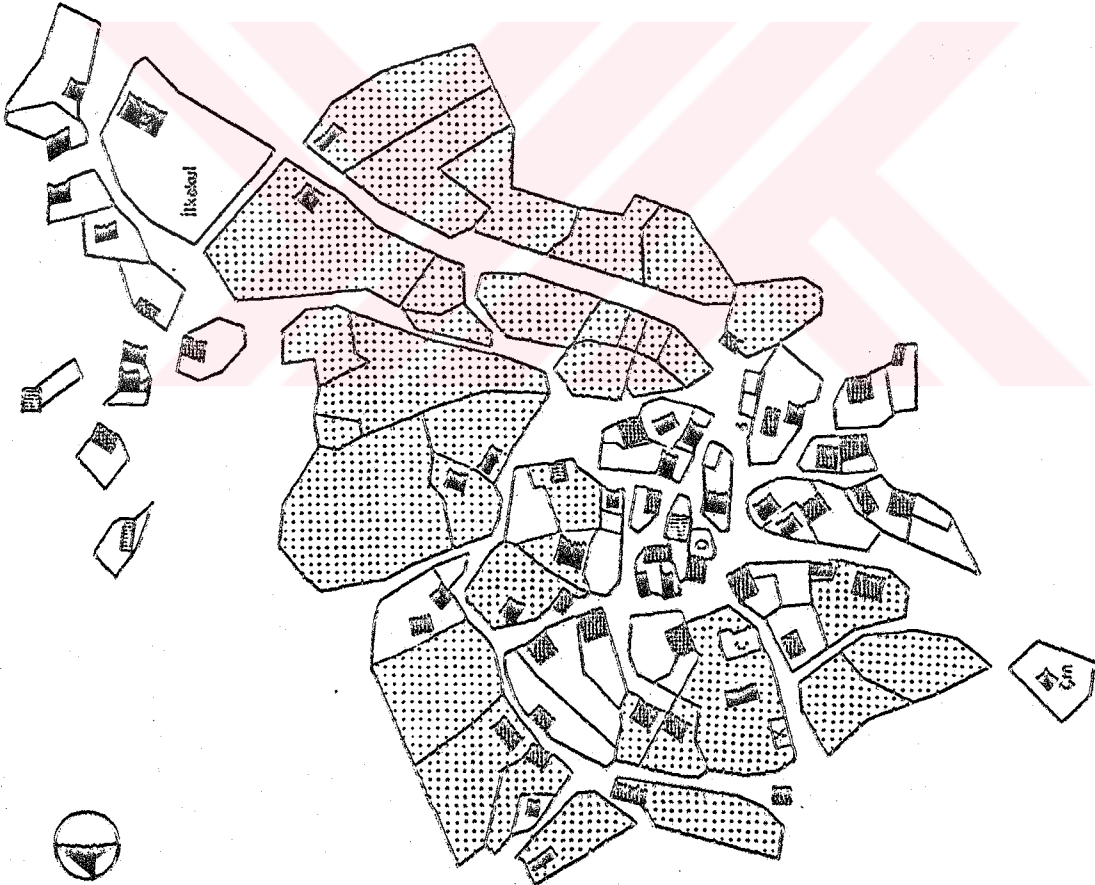
<u>BAYRAMIÇ / Köyün adı</u>	<u>Mahallesi</u>
Alakeçi.....	Dombaycılar
Çaldağ.....	Köseler
Çaldağ.....	Yukarı Mahalle
Doğancı.....	Asmalıdere
Kaykılar.....	Yukarı Kaykılar(Karakeşler)
Muratlar.....	Yeniköy
Muratlar.....	Yenisu
Nebiler.....	Tütüler
Kurşunlu.....	Çatalağıl
Palamutoba.....	Yukarı Palamut
Pıtırelili.....	İşıklar

ÇİZELGE: 20-Köy-altı yerleşim birimlerini meydana getiren mahalleler ve bağlı oldukları köyler.

BAYRAMIÇ - DAĞOBA KÖYÜ

Meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması

- İlaç meskenler
- Karpış meskenler
- Darn
- Atık orulu
- Bahçe
- Çeşme
- C : Cami
- K : Köhnehane
- Çms : Çamaşırılık
- D : Deyo

ŞEKİL: 16--Dağınık yerleşme örneği ve meskenlerin işlevsel olarak sınıflandırılması (Dağoba köyü-BAYRAMIÇ).

c. Kır yerleşmelerinin dağılışı:

1) Kır yerleşmelerinin nüfus miktarına göre gruplandırılması:

Bölgede yer alan kırsal yerleşme birimleri, sahip oldukları nüfus bakımından önemli farklılıklar gösterir. Nitekim, nüfusları 1000-2500 arasında değişen kırsal yerleşmelerin yanı sıra, 20 ve 75 gibi oldukça az nüfuslu kırsal yerleşmelere de rastlanılması, bunu doğrulamaktadır. Sözgelimi, bölgenin batısında, verimli tarım alanlarının üzerinde yer alan Geyikli (2.371 nüfus) ile doğuda, Karamenderes çayının yukarı havzasında yer alan Evciler (1.566 nüfus), en büyük kırsal yerleşmeleri meydana getirir. Buna karşılık, Ezine-Bayramiç ovasının kuzeyindeki Doğancı köyünün Asmalıdere mahallesi (20 nüfus) ile Bayramiç'in güneyinde yer alan Güvemcik köyü (22 nüfus), en küçük kırsal yerleşme birimleri olarak dikkati çekerler. Ancak, bu konuda daha sağlıklı yaklaşımlarda bulunabilmek amacıyla, kırsal yerleşmeleri sahip oldukları nüfus miktarına göre gruplandırarak incelemek mümkündür. Aşağıdaki çizelge, mahalleleri de içine alan çeşitli büyüklükteki yerleşme birimlerinin sayısını, nüfusunu ve kırsal nüfus içindeki payını vermektedir.

Nüfus grupları	Yerleşme sayısı	Toplam nüfus	%
-150	40 ^x	3.333	7.3
151-300	57	12.019	26.4
301-500	27	10.410	22.8
501-750	12	7.133	15.6
751-1000	4	3.437	7.5
1001-1500	3	3.576	7.8
1501-2000	2	3.383	7.4
2000 +	1	2.371	5.2
TOPLAM	146	45.662	100.0

ÇİZELGE:21-Kırsal yerleşmelerin nüfus gruplarına bölünüşü ve kırsal nüfus içindeki payları.

(x) 40 yerleşmenin 20'sini, köy-altı yerleşim birimlerini meydana getiren mahalleler oluşturmaktadır.

Bölgede yer alan köylerin bir bölümü, Köy Kanunu'nun 89. ve 90. maddelerine göre, mahalle adı verilen köy-altı yerleşme birimlerinin idari açıdan birleştirilmesiyle meydana getirilmiştir. Nitekim, 126 köy yerleşmesinin 146 yerleşme birimine isabet etmesi, köy olma niteliğinde olmayan kırsal yerleşme birimlerinin varlığını ortaya koymaktadır. Sözgelimi, Ezine-Bayramiç ovasını güneyden kuşatan Çaldağ kütlesi üzerinde yer alan üç mahallenin idari açıdan birleştirilmesiyle oluşturulan Çaldağ köyünün nüfusu 275'tir. Ancak bu nüfusun 140'ı muhtarlığın bulunduğu Çaldağ köyünde yer alırken 67'si Yukarı Mahalle'de, 68'i ise Köşeler mahallesinde toplanmıştır. Nüfusları 150'den az olan kırsal yerleşmelerin bir bölümü ise, yine Köy Kanunu'nun aynı maddelerine bağlı olarak, yakın çevrelerinde yer alan köylerden birine bağlanmıştır. Sözgelimi, Asmalidere mahallesi Doğanca köyüne, Dombaycılar obası Alakeçi köyüne, Yeniköy ve Yenisu mahalleleri Muratlar köyüne bağlanmıştır.

Bölgede, nüfusları 150'nin altında olan kırsal yerleşmelerin sayısı 40 olup, toplam nüfusları 3.333'tür. Kırsal nüfus içinde % 7.3'lük bir paya sahip olan bu kırsal yerleşmelerin 20'sini, köy-altı yerleşim birimlerini temsil eden mahalleler oluşturmaktadır.

151-300 arasında nüfusa sahip olan kırsal yerleşmeler, gerek sayıları gerekse de sahip oldukları nüfus açısından en büyük grubu meydana getirmektedir. 57 köy yerleşmesi ile temsil edilen bu grup, toplam 12.019 nüfusa sahiptir. Bir başka anlatımla, kırsal nüfusun % 26.3'ü, nüfusları 151-300 arasında değişen 57 köy yerleşmesinde yer almaktadır.

Nüfusları 301-500 arasında değişen kırsal yerleşmeler, kırsal nüfus içindeki payları bakımından ikinci sırayı almaktadır. 27 köy yerleşme birimiyle temsil edilen bu grup, sahip olduğu 10.420 nüfus ile, kırsal nüfusun % 22.9'unu meydana getirmektedir.

501-750 arasında nüfusa sahip olan 12 köy yerleşmesinin nüfusları ise 7.133'tür. Kırsal nüfusun % 15.6'sını oluşturan bu yerleşmeler, kırsal nüfus içindeki bu payları ile üçüncü büyük grubu oluşturmaktadır.

Nüfusları 751-1000, 1001-1500 ve 1501-2000 arasında değişen kırsal yerleşmelerin, gerek sayıları, gerekse de sahip oldukları nüfus birbirine oldukça yakındır. Sözgelimi, nüfusları 751-1000 arasında değişen 4 yerleşmenin kırsal nüfus içindeki payı % 7.5'iken, 1001-1500 arasında nüfusa sahip 3 yerleşmenin % 7.8, nüfusları 1501-2000 arasında olan bir yerleşmenin (Geyikli) ise % 5.2'dir.

Bölgede yer alan kırsal nüfusun, yerleşme sayısına bölünmesiyle elde edilen ortalama kırsal yerleşme büyüklüğü 312 kişidir. İki büyük nüfus grubu (151-300 ve 301-500) birlikte değerlendirildiğinde, bölgedeki kırsal nüfusun % 49.2'sinin nüfusları 151-500 arasında değişen 84 köy yerleşme biriminde yer aldıkları ortaya çıkmaktadır.

2) Kırsal yerleşmelerin yükselti basamaklarına göre dağılışı:

Araştırma alanımızda yer alan kırsal yerleşmeler, yükselti basamaklarına göre gruplandırıldığında, yerleşmelerin deniz seviyesi ile 600 m arasında dağılışı gösterdiği görülür. Ancak, çizelge 22'de de görüleceği gibi, belirli yükselti basamaklarında kurulmuş olan kırsal yerleşmeler, gerek sayıları, gerekse de sahip oldukları nüfus bakımından önemli farklılıklar gösterir. Bu farklılıklar, yerleşmelerin içinde buldukları coğrafi çevrenin özelliklerine, bir başka anlatımla, yükselti ve eğimle değişen toprağın verim gücüne, sulama olanaklarına, kısaca farklı tarımsal yapılara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

100 metrenin altında kurulmuş olan kırsal yerleşmeler, tüm kırsal yerleşmelerin % 15.7'sini meydana getirmektedir. Bu yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerin, kırsal nüfus içindeki payı ise % 28.5'tir. Ancak konuya, kırsal yer-

leşmelerin ortalama nüfusları açısından bakılacak olursa, 0-100 m yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerin ortalama nüfuslarının 566 kişi olduğu görülür. Bölgede ortalama yerleşme büyüklüğünün 312 kişi olduğu dikkate alınırsa, sözkonusu yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerin, oldukça yoğun bir nüfusa sahip oldukları görülür. Diğer yükselti basamaklarındaki kırsal yerleşmelerin ortalama büyüklükleri ise 300 kişinin altındadır.

Yükselti basamakları	Yerleşme sayısı	%	Nüfus	%	Ort. Yerleşme büyüklüğü
0-100	23	15.7	13.019	28.5	566
101-200	53	36.3	14.193	31.1	268
201-300	29	19.9	7.813	17.1	269
301-400	31	21.2	9.132	20.0	295
401-500	8	5.5	1.074	2.4	134
501-600	2	1.4	431	0.9	215
TOPLAM	146	100.0	45.662	100.0	312

ÇİZELGE: 22-Yükselti basamaklarına göre, yerleşme sayısı, nüfus ve ortalama yerleşme büyüklüğü.

100 metrenin altında yer alan kırsal yerleşmelerin, ortalama büyüklüklerinin yüksek olmasının en önemli nedeni, tarımsal etkinliklere elverişli koşullar içinde bulunmalarıdır. Gerçekten de, sulama olanaklarının daha kolay ve ucuz olmasının yanı sıra, toprağın oldukça verimli olması ve arazinin tarımsal etkinliklerde makina kullanımına olanak vermesi, kırsal yerleşmelerin içinde buldukları çevrenin ekonomik potansiyelini arttırarak, bu yükselti basamağında ki kırsal yerleşmelerin nüfuslanmasında etkili olmuştur. Sözelimi, Ezine-Bayramiç ovasında doğudan batıya doğru, güneyde Türkmenli (1.235 nüfus), Yahşielî (385 nüfus), Çavuşköy (366 nüfus); kuzey kenarda ise Ahmetçeli (467 nüfus), Pazarköy (383 nüfus) ve Güllüce (324 nüfus) köyleri, yoğun nüfusa sahip kırsal yerleşmeleri meydana getirir. Ancak, 0-100 m yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerin

gerek sayı, gerekse sahip oldukları nüfus açısından en yoğun olduğu alan batıda, volkanik plato ile kıyı arasındadır. Geyikli (2.371 nüfus)Mahmudiye (1.817 nüfus), Pınarbaşı (1.180 nüfus), Üvecik (976 nüfus), Kumburun (602 nüfus) ve Mecidiye (404 nüfus), bu alanda yer alan yoğun nüfuslu yerleşmeleri meydana getirir.

Kırsal yerleşmelerin sayıları ve sahip oldukları nüfus açısından en yoğun olduğu yükselti basamağı 101-200 m arasındır. Gerçekten de, bu yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmeler, tüm kırsal yerleşmelerin % 36.3'ünü, kırsal nüfusun ise % 31.1'ini oluşturmaktadır. Başka bir anlatımla, kırsal nüfusun % 31.1'i, 101-200 m yükselti basamağında kurulmuş olan 53 kırsal yerleşme biriminde yer almaktadır. Ancak, bu yükselti basamağındaki kırsal yerleşmelerin ortalama büyüklüklerinin 268 kişi olduğu dikkate alındığında, bunun bölge ortalamasının (312 kişi) oldukça altında kaldığı görülür.

101-200 m yükselti basamağındaki kırsal yerleşmelerde de hakim ekonomik etkinlik genellikle tarımdır. Ancak, sulama olanaklarının daha sınırlı olması, bu yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerde kuru tarımın ön plana geçmesine neden olmuştur. Kırsal yerleşmelerin içinde buldukları coğrafi çevrenin ekonomik potansiyelini azaltan bu faktör, yerleşmelerin nüfuslarını da önemli ölçüde etkilemiştir. Bununla birlikte, aynı yükselti basamağında yer alan yoğun nüfuslu kırsal yerleşmelere rastlamak da mümkündür. Söğelimi, Ezine-Bayramiç ovasının kuzeyinde yer alan Akköy (720 nüfus) ve Pıtlireli (493 nüfus), güneyde Kızılköy (558 nüfus), Pınarbaşı (585 nüfus) ve Ağaçköy (475 nüfus); Bahçeli depresyonu çevresinde Bahçeli (496 nüfus) ve Sarısöğüt (816 nüfus) ile batıda Kemallı (565 nüfus) ve Gökçebayır (1.161 nüfus) köyleri, yoğun nüfusları ile dikkati çekmektedir. Ancak, bu kırsal yerleşmelerin ekonomik yapıları ve coğrafi dağılışları incelendiğinde, her birinin farklı ekonomik etkinliklere ve tarımsal olanaklara sahip

oldukları görülür.Örneğin Kemallı ve Bahçeli köyleri,sahip oldukları sulama göletlerini,topraklarının büyük bir bölümü Ezine-Bayramiç ovasında kalan Fıtireli,Ağaçköy ve Pınarbaşı ise ovadaki su kaynaklarını kullanarak,çevrelerinin ekonomik potansiyelini arttırmışlardır.Akköy ve Gökçebayır köyleri ise,tarımsal etkinliklerin yanı sıra,tuğla,kiremit ve kireç üretimi gibi taş-toprağa dayalı sanayii ile oldukça zengin bir ekonomiye sahiptirler.

201-300 m yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmeler,tüm kırsal yerleşmelerin % 19.9'unu meydana getirir.Bu yükselti basamağında kurulmuş olan yerleşmelerin ortalama nüfusları 269 kişi olup,0-100 m yükselti basamağında yer alan yerleşmelerin ortalama nüfuslarından sonra üçüncü sırayı almaktadır.Yüksekliğin artmasına karşılık,yerleşme büyüklüğünün,bir önceki yükselti basamağına göre artması dikkati çeken bir özelliktir.Bunun en önemli nedeni,bu yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerin farklı tarımsal yapıya sahip olmalarıdır.Arazinin eğimli ve yer yer küçük parçalar halinde bulunmasına karşılık,özellikle meyveciliğin belirgin bir önem kazanmış olması,Karamenderes çayının yukarı havzasında,vadi içlerinde yer alan kırsal yerleşmelerin nüfuslanmasında etkili olmuştur.Sözelimi,Evciler (1.566 nüfus),Serhat (470 nüfus),Tongurlu (400 nüfus) ve Çavuşlu (697) köylerinin yüksek nüfusa sahip olmaları,201-300 m yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerin ortalama nüfuslarının da yükselmesine neden olmuştur.

301-400 m yükselti basamağında kurulmuş olan köyler,araştırma alanımızdaki kırsal yerleşmelerin % 21.2'sini,kırsal nüfusun ise % 20'sini oluşturur.Bu yükselti basamağındaki kırsal yerleşmelerin ortalama nüfusları 295 kişidir.Bununla birlikte,meyveciliğin önem kazandığını belirttiğimiz Karamenderes çayının yukarı havzasındaki kırsal yerleşmelerde,yine yüksek nüfus yoğunluklarına rastlamak mümkündür.Daloba (421 nüfus),Yassıbağ (411 nüfus),Külcüler (377

nüfus), Gedik (611 nüfus), Yeşilköy (629 nüfus), Karaköy (887 nüfus) ve Çırpılar (525 nüfus), bu alanda bulunan yüksek nüfuslu kırsal yerleşmelerdir. Bu yükselti basamağında yer alan diğer kırsal yerleşmelerin ekonomik yapılarında ise, ormancılık ve hayvancılık ön plana geçmektedir. Bu kırsal yerleşmelerde, orman alanlarının tarla haline dönüştürülmesiyle elde edilen tarım alanlarında tarım da yapılmakla birlikte, verim son derece düşüktür. Bu nedenle, hayvancılık ve zaman zaman devreye giren orman işçiliği, bu kırsal yerleşmelerin en önemli gelir kaynağıdır.

401-500 m yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmeler, kırsal yerleşmeler içinde % 5.5'lik bir paya sahiptir. Kırsal nüfusun % 2.4'ünü barındıran bu yerleşmelerin ortalama büyüklükleri 134 kişidir. Bu yükselti basamağında yer alan kırsal yerleşmelerde hayvancılık ve orman işçiliği, en önemli ekonomik etkinliktir. Ormanın açılmasıyla kazanılan alanlarda kuru tarım yapılmakla beraber, daha önce de belirttiğimiz gibi, verim çok düşüktür. Mer'a arazilerinin de yetersiz olması, hayvancılığın önemli bir ekonomik etkinlik haline gelmesini engellemektedir.

Bölgede, 501-600 m arasında yer alan iki kırsal yerleşme vardır. Bunlar Alekeçi (396 nüfus) ve onun mahallesi olan Dombaycılar (35 nüfus) dir. Bu iki yerleşme de hayvancılık ve orman işçiliği ön plandadır.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, yükselti basamakları ile kırsal yerleşmelerin sayıları, nüfusları ve ekonomik yapılarında önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Yükselti ve eğimin az olduğu alanlarda tarım en önemli ekonomik etkinlik olarak dikkati çekerken, yükseltinin artmasıyla beraber, hayvancılık ve orman işçiliği önem kazanmaktadır. Diğer yandan, tarımsal açıdan çok elverişli alanlarda kurulmuş olan kırsal yerleşmeler, içinde buldukları çevrenin ekonomik potansiyelinin yüksek olması nedeniyle, çok daha fazla nüfus toplayabilmişlerdir.

D- Kırsal konutlar:

Uzun bir gelişmenin ve tarihsel geçmişin izlerini taşıyan kır meskenlerinin sürekliliğinde, gelenek ve göreneklerin kuşkusuz önemli bir payı vardır. Ancak, gelenek ve göreneklerin ötesinde psikolojik, etnik, tarihsel ve egemen ekonomik etkinliklerin yanı sıra, bölgeye göre değişen ve her bölgenin belirgin özelliklerini yansıtan kır meskenlerinin biçimlenmesinde coğrafi faktörlerin de büyük etkisi vardır. Bu nedenle, coğrafyayı, bir başka deyişle, coğrafyacıyı ilgilendiren meskenler, yapı malzemesi, şekli ve çeşitli bölümlerinin düzenlenmesi ile içinde bulunduğu coğrafi çevrenin etkisini taşıyan ve bu etkiyi yansıtabilen meskenlerdir. Bu nedenle, meskenler çevre koşullarına yansıtabildikleri ölçüde, coğrafi açıdan bir anlam ve önem kazanırlar (TANOĞLU, 1969). Coğrafi çevre koşulları ile kır meskenleri arasındaki ilişkileri açıklama amacına yönelik araştırmalarda, incelenen alanın coğrafi özelliklerinin yanı sıra, ele alınacak meskenlerin, bölgede en çok rastlanan, bölge meskenlerini en iyi şekilde temsil eden ve coğrafi koşullara uymuş olması gerekmektedir.

a. Yapı malzemesi:

Coğrafi çevrenin, kır meskenleri üzerindeki etkisinin en somut örneğini, çevreden sağlanan yapı malzemesinin, bütünüyle veya yardımcı yapı malzemesi olarak mesken yapımında kullanılmasında görmek mümkündür. Gerek arazi çalışmalarımız sırasında yaptığımız anket ve gözlemler, gerekse de köy envanter etütlerinden elde edilen veriler, bölgede yer alan kır meskenlerinin % 65'inin taş, % 35'inin ise kerpiç malzeme ile yapıldığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yapımında taş veya kerpiç malzeme kullanılan meskenlerin coğrafi dağılışı, içinde buldukları çevrenin sağladığı yapı malzemesine göre yer yer farklılıklar gösterir. Karamenderes çayı tarafından katedilen Ezine-Bayramiç

ovasında ve bu ovanın yakın çevresini kuşatarak kuzeydoğuda Kursaklı çayı vadisine kadar sokulan Üst Miosen killi-kumlu ve marnlı depoları, kerpiç meskenlerin yapımına olanak veren coğrafî bir etki olarak dikkati çekmektedir. Diğer yandan, Kaz dağı kütlesi ile bunun batıya uzantısını meydana getiren Çaldağ kütlesinin yer aldığı kesimde metamorfik şistler, doğuda Ağı dağı kütlesini oluşturan andezit ve granitler, kuzeyde kristalin şistler ile Ezine-Bayramiç depresyonunu batıdan sınırlayan volkanik plato, taş meskenlerin yaygın olduğu alanlardır.

Kır meskenlerinin yapımında, coğrafî çevreden sağlanan yapı malzemesine bağlı olarak ortaya çıkan taş ve kerpiç meskenlerin yanı sıra, özellikle Ezine ve Bayramiç kentlerine yakın kırsal yerleşmelerde, betonarme meskenlerin de yer aldığı görülür. Ancak, bu meskenler, sayılarının önemsenmeyecek kadar az olması ve coğrafî etkileri yansıtmaktan uzak olmaları nedeniyle konunun dışında tutulmuşlardır.

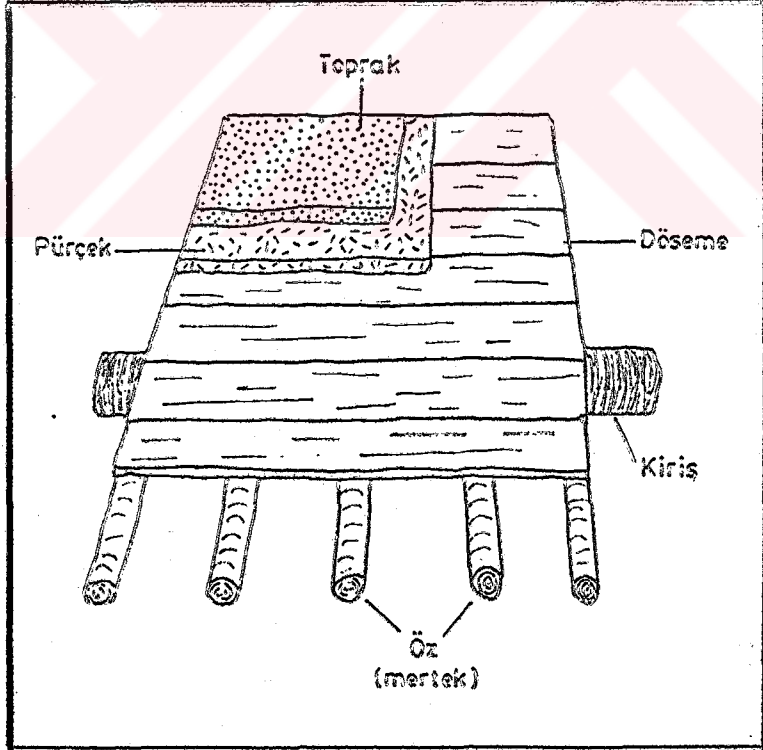
b. Konut tipleri ve inşa şekilleri:

Biga Yarımadası'nın Ezine-Bayramiç kesiminde yer alan kır meskenlerinin en yaygın örneği, ahşap malzemenin yardımcı yapı malzemesi olarak kullanıldığı tek katlı, beşik veya kırma çatı tipine sahip meskenlerdir. Bununla birlikte, yapı tarzı, yapı malzemesi ve çatı şekli bakımından farklı tipler ayırtetmek de mümkündür.

1981 yılında yapılan köy envanter etütlerinin sonuçları da, alan çalışmalarında elde ettiğimiz bulguları doğrulamaktadır. Buna göre, bölgede yer alan kır meskenlerinin % 78'i tek, % 21.8'i ise iki katlıdır. İster taş, isterse kerpiç malzemeyle yapılmış olsun "hanay ev" olarak adlandırılan iki katlı kır meskenlerinin, yüksek bir orana sahip olması dikkat çekicidir. Bu durum, bölgenin orman bakımından zengin olması ve buna bağlı olarak, meskenin iki katlı yapılmasına olanak veren ahşap malzemenin kolaylıkla sağlanması ile ilgilidir.

Tek katlı inşa edilen kın meskenlerinin yapımında taş ve kerpiç malzemenin kullanımı, daha önce de belirttiğimiz gibi, coğrafi çevrenin sunduğu olanaklara göre yer yer değişmektedir. Ahşap malzeme ise, gerek taş, gerekse de kerpiç meskenlerde, meskenin kat sayısına bağlı olarak değişik oranlarda kullanılmaktadır.

Tek katlı taş meskenlerin en eski örneklerini, düz ve toprak damlı meskenler meydana getirir. Bu tip meskenlerde, temel için kullanılan malzeme yine taş olup, temel derinliği 50-70 cm arasında değişmektedir. Duvarlar, taş malzemenin ince bir çamurla birbirine tutturulmasıyla örülür. Bu meskenlerin yapımında göze çarpan nokta, meskenin çatı tipidir. Çatı, karşılıklı iki duvarın üzerine oturtulan kalın bir ahşap kiriş ile, kirişin üzerine belirli aralıklarla döşenen "mertek" veya "öz" adı verilen ince ahşap malzemedan meydana gelir (Şekil 17).

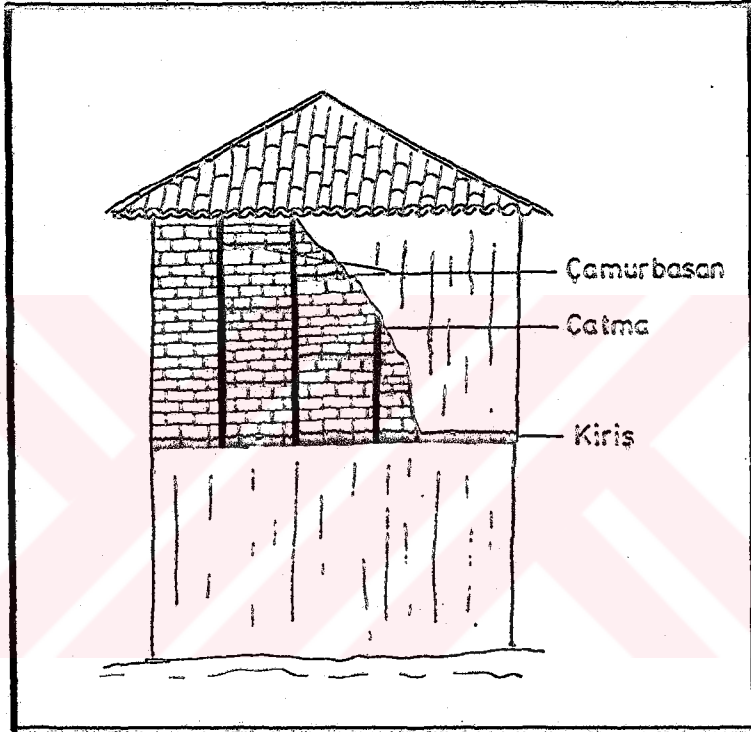
ŞEKİL:17-Toprak damlı meskenlerde başlıca çatı elemanları.

Daha sonra merteklerin üzeri "döşeme" olarak adlandırılan tahtalarla kaplanır.Döşemenin üzeri ise,çevrede bol miktarda bulunan ve "pürçek" denilen kurumuş çam ibresiyle örtülür.Bu örtünün üzerine toprak dökülerek sıkıştırılır.Son olarak,toprağın yağmura karşı daha dayanıklı olmasını sağlamak amacıyla,toprak örtüsünün üzerine tuz atılır.Bu çatı sistemi,bazen zeminden kirişe dik olarak çıkan ve "baba" adı verilen kalın ahşap direklerle desteklenirken,bazen de çatının yalnızca duvarlar tarafından taşındığı gözlenir. Ancak,genel bir kural olarak,odaların genişliği arttıkça baba adı verilen ahşap direklerin kullanılması kaçınılmaz olmaktadır.

Kil,mil ve balçığın bazen tek başlarına,bazen de bunlara saman ve ot karıştırılmasıyla elde edilen malzemenin kalıplara dökülerek güneşte kurutulmasıyla elde edilen kerpicing,yapı malzemesi olarak kullanımı,taş malzemeye oranla daha sınırlı alanlara rastlamaktadır.

İncelenen alanda ,tek katlı taş meskenlerden sonra,en yaygın kır mesken tipini,tek katlı kerpiç meskenler meydana getirmektedir.Sayıları az olmakla birlikte,iki katlı kerpiç meskenlere de rastlamak mümkündür.Ancak,bu iki mesken tipi arasında,mesken yapımında kullanılan yardımcı yapı malzemelerinin oranlarında ve yapım tarzında belirgin farklılıklar vardır.Tek katlı inşa edilen kerpiç meskenlerin temelinde,derinliği 50-60 cm arasında değişen taş ve çamur malzeme kullanılır.Hazırlanan kerpiç malzeme,ince bir çamurla birbirine tutturularak duvarlar örülür.Duvarların iç ve dış yüzeyi yine çamurla sıvanır.İki katlı yapılan kerpiç meskenlerde ise,taş ve ahşap malzemenin daha yüksek oranlarda kullanıldığı görülür.Meskenin temelinde derinliği 60-80 cm arasında değişen taş malzeme,meskenin zemin katında da 50-60 cm yüksekliğe kadar çıkar.Bunun üzerine kerpiç malzemenin örülmesiyle zemin kat tamamlanır.İki katlı meskenlerin yapım şeklinde görülen farklılık,

bu aşamadan sonra da devam eder. Kerpiç duvar üzerine belirli aralıklarla döşenen ahşap kirişlerden sonra, bu kirişlere dik gelecek şekilde "çatma" adı verilen ahşap direkler konur (Şekil 18). Çatmaların arası yine kerpiç malzeme ile örülmekle beraber, üzerine belirli aralıklarla "çamurbasan" denilen ince ahşap malzeme konarak, kerpiç duvarın daha dengeli ve sağlam olması sağlanmaktadır.

ŞEKİL:18-İki katlı kerpiç meskenlerde ikinci kat duvar detayı.

İki katlı kır meskenleri içinde en yaygın mesken tipini meydana getiren iki katlı taş meskenlerin yapımı ile, tek katlı taş meskenlerin yapım şekli arasında belirgin bir farklılık yoktur. Ancak, iki katlı taş meskenlerde, ahşap malzeme daha fazla kullanıldığı gibi, meskenlerin köşelerinde "dirsek" adı verilen kesme taşların kullanıldığı görülür.

Gerek taş, gerekse de kerpiç meskenlerin duvarları, yaz ve

kış mevsiminin olumsuz etkilerini hafifletmek amacını güden bir yaklaşımla oldukça kalın yapılmıştır. Kalınlığı 50-60 cm arasında değişen duvarlar, kışın mesken içindeki ısının kaybolmasını engellerken, yazın da sıcak havanın içeriye girmesini önleyerek odaların serin olmasını sağlamaktadır.

Bölge kır meskenlerinin, yapı malzemeleri ve kat sayıları ne olursa olsun, çatı tipi beşik ve kırma çatı şeklinde olup kiremit örtülüdür. Kır meskenlerinde, hakim çatı tipini meydana getiren bu iki çatı tipinden, kırma çatı tipinde olanlar, dört yana eğimli oldukları için "dörtakıntı" olarak adlandırılmışlardır.

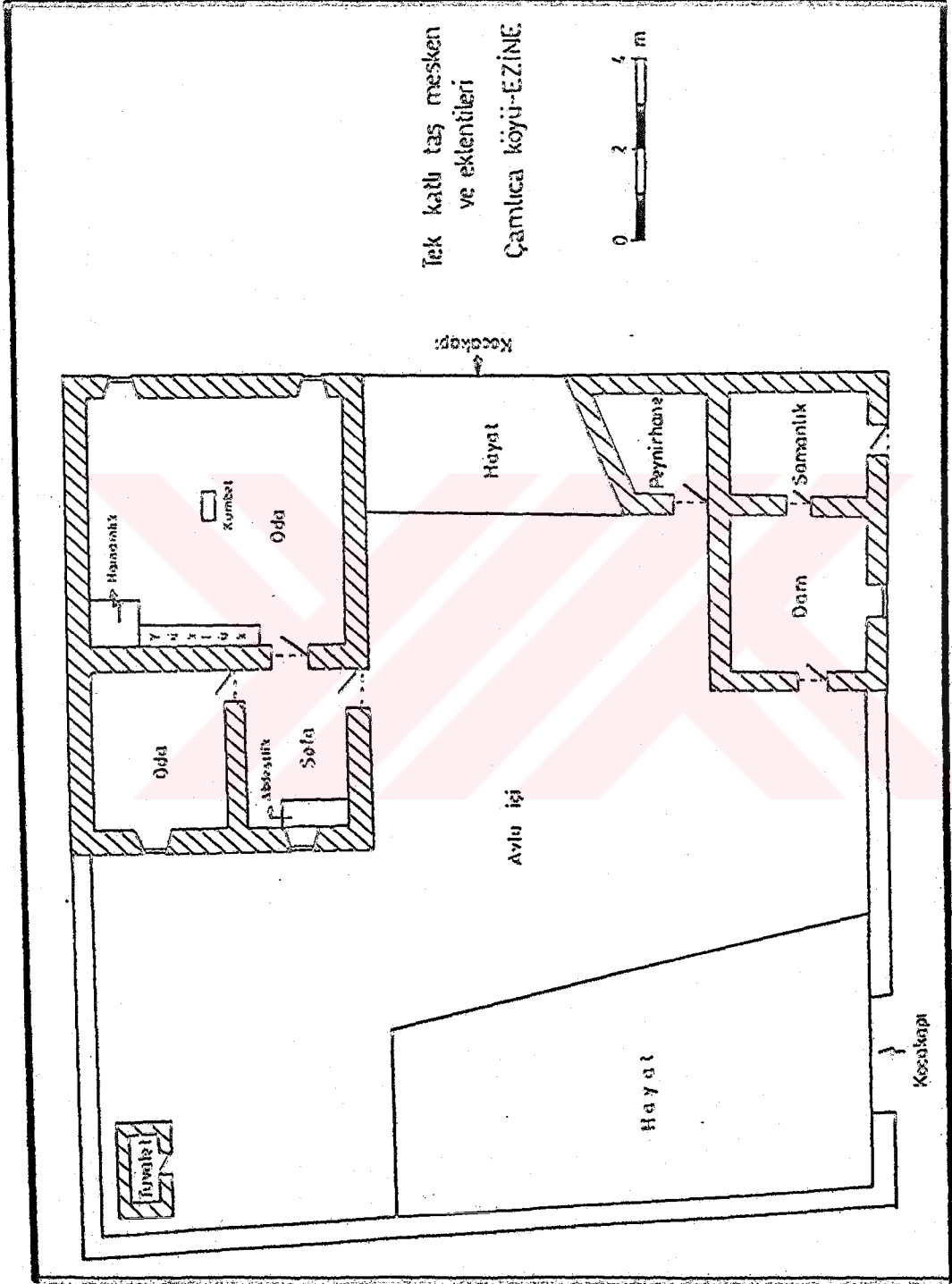
c. Plan tarzları ve işlevleri:

Bölgede yer alan kır meskenleri, coğrafî koşulların mümkün kıldığı ekonomik etkinlikler ve bu etkinliklerin belirlediği işlevlerin gereği olan bir plana sahiptir. Mesken sahiplerinin ekonomik gücü, meskenin kat sayısı ve plan biçiminde az da olsa farklılıklara yol açmaktadır. Ancak, bölgenin bütününde benzer ekonomik yapının egemen olması nedeniyle, gerek kerpiç gerekse de taş meskenlerde uygulanan plan tarzları genellikle aynıdır.

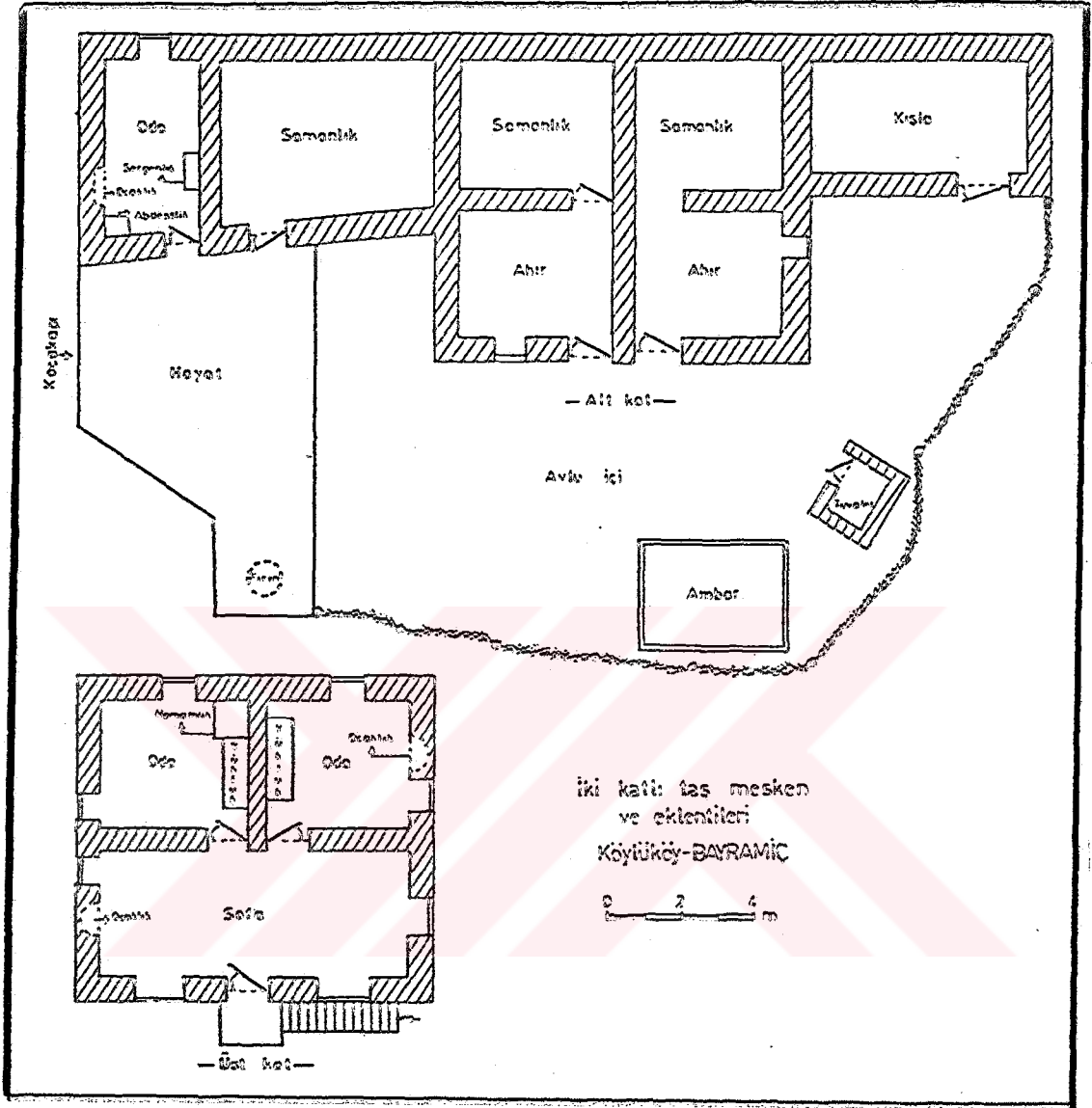
1) Dış mekân organizasyonu:

Yapı malzemesi ve kat sayısı ne olursa olsun, kır meskenlerine sokaktan "kocakapı" adı verilen geniş bir kapıdan girilerek "avluîçi" ne geçilir. Eskiden kağı arabalarının geçmesini kolaylaştırmak amacıyla geniş yapılan bu kapılar, günümüzde aynı işlevi traktörler için görmektedir. Avluîçi adı verilen bahçe içinde, tahıl sermek, yakacak odunu, kurutulmuş meyve ve sebze için yağmurdan korumak için üzeri kiremit örtülü yarı açık mekânlar oluşturulmuştur. "Hayat" olarak adlandırılan bu yarı açık mekânın dışında ise, hayvan damı, samanlık, çeşitli ürünlerin depo edildiği ambar, fırın ve tuvalet yer alır (Şekil 19 ve 20). Tarımsal ürünlerin

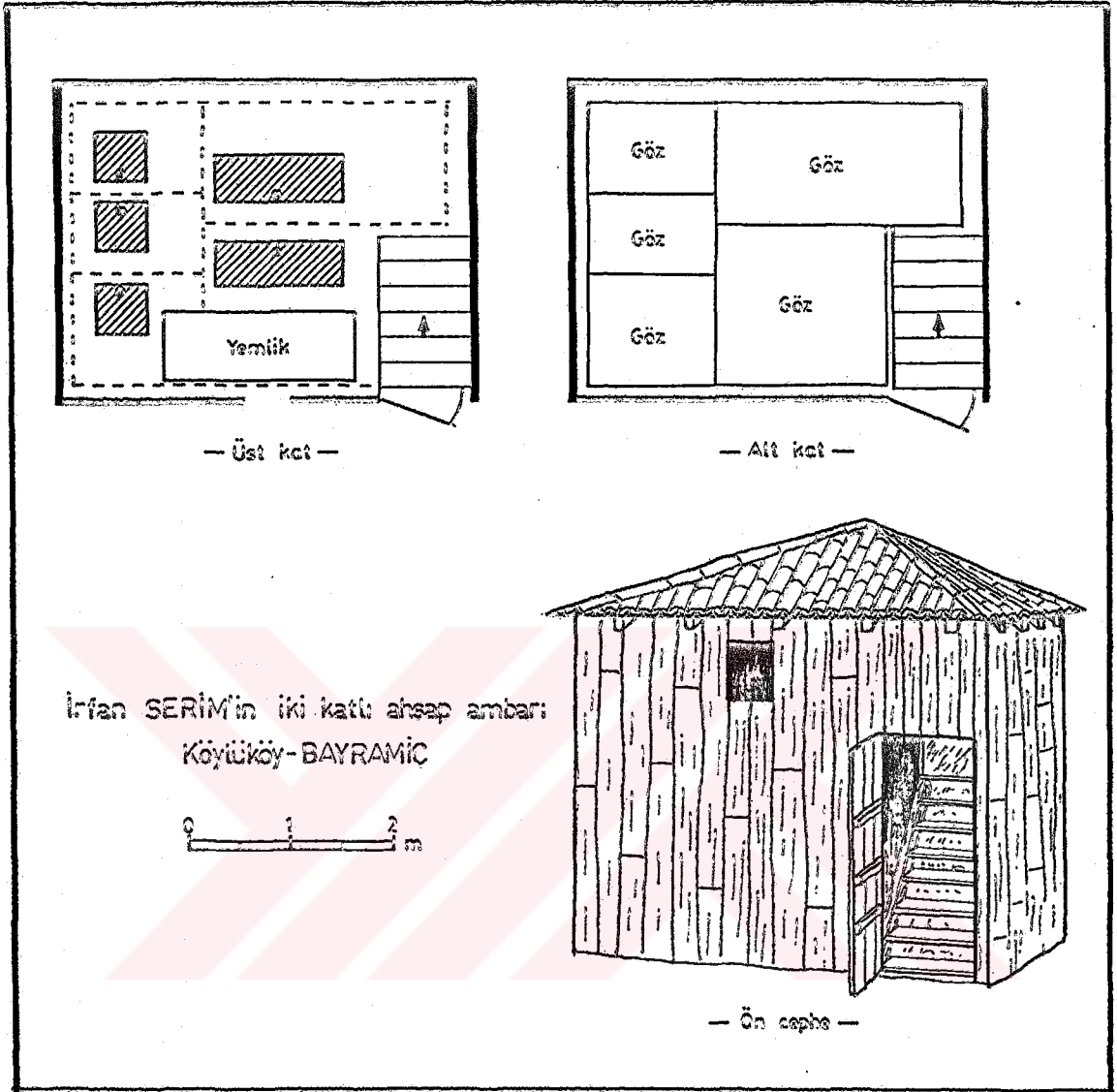

ŞEKİL: 19- Tek katlı taş mesken planı (Çamlıca köyü-EZİNE)

ŞEKİL:20-iki katlı taş mesken planı (Köylüköy-BAYRAMIÇ).

depolanmasında önemli bir yere sahip olan ambarların en eski örneklerini ahşap ambarlar oluşturmaktadır (ŞEKİL 21). Dış mekânı meydana getiren avlu içi, sokaktan yüksek bir duvarla ayrılmıştır.

ŞEKİL:21-Ahşap bir ambarın planı ve ön cepheden görünümü.

2. İç mekân organizasyonu:

Dış mekân düzeni, hakim ekonomik etkinliklerin zorunlu kıldığı işlevleri üstlenen elemanlardan meydana gelirken, iç mekân düzeninin bölge insanının kendi gereksinimlerine yanıt veren unsurlardan oluştuğu gözlenir.

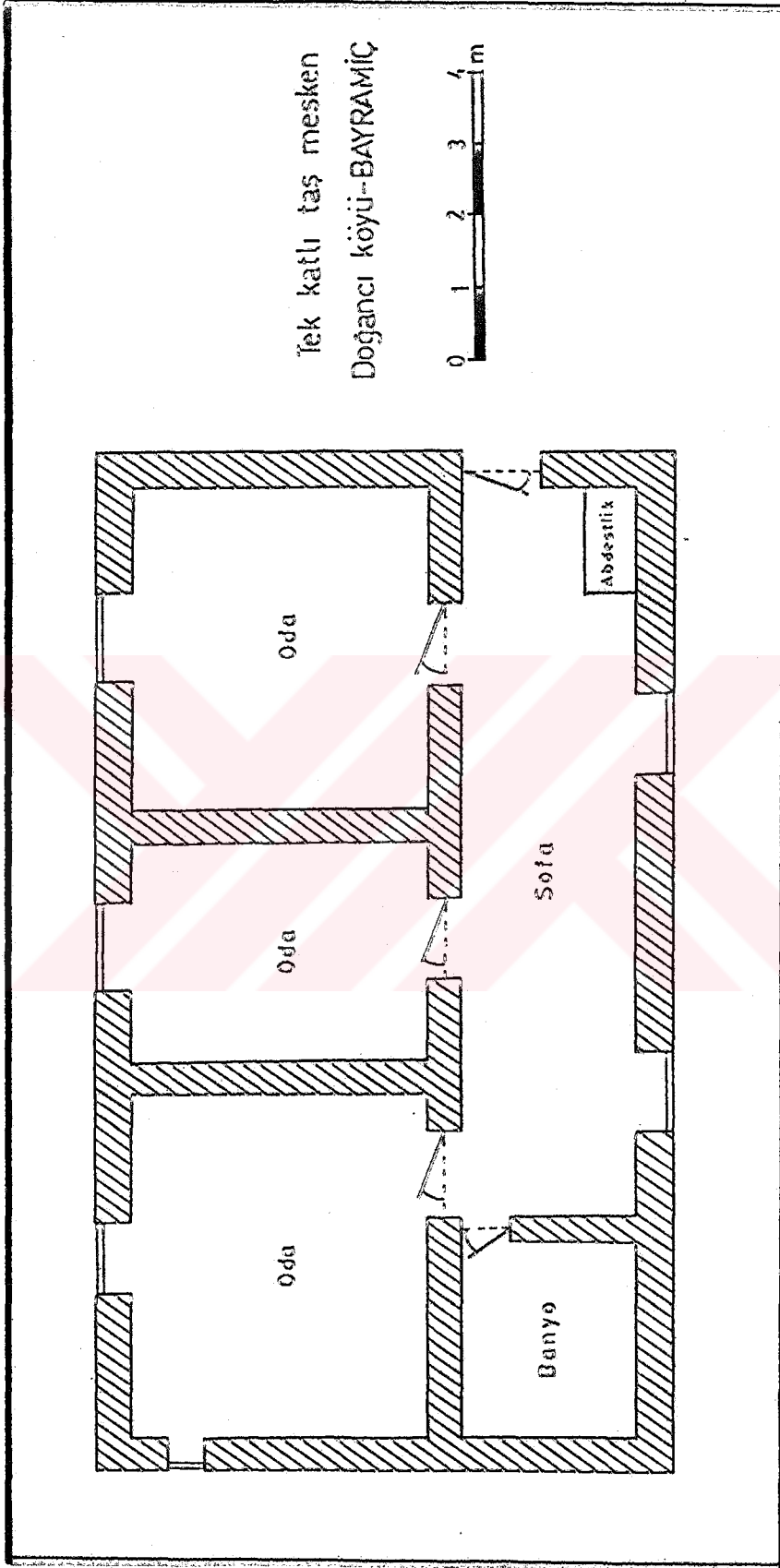
Meskenlerin iç düzeni, odalar ile odalar arasında bir geçit işlevi gören "sofa" dan meydana gelir. Odalar arasında "orta alan" veya bir geçit işlevi gören sofayı, türk evinin

en karakteristik ögesi olan,değişik bölgelerde "hayat", "sergân", "yazlık", "ev ortası" olarak adlandırılan mekân birimiyle özdeşleştirmek mümkündür (KÜÇÜKERMEN,1985).Plan içindeki yeri ve üstlendiği önemli işlevler nedeniyle,sofayı,meskenin plan biçimini etkileyen en önemli unsur olarak kabul etmek gerekir.

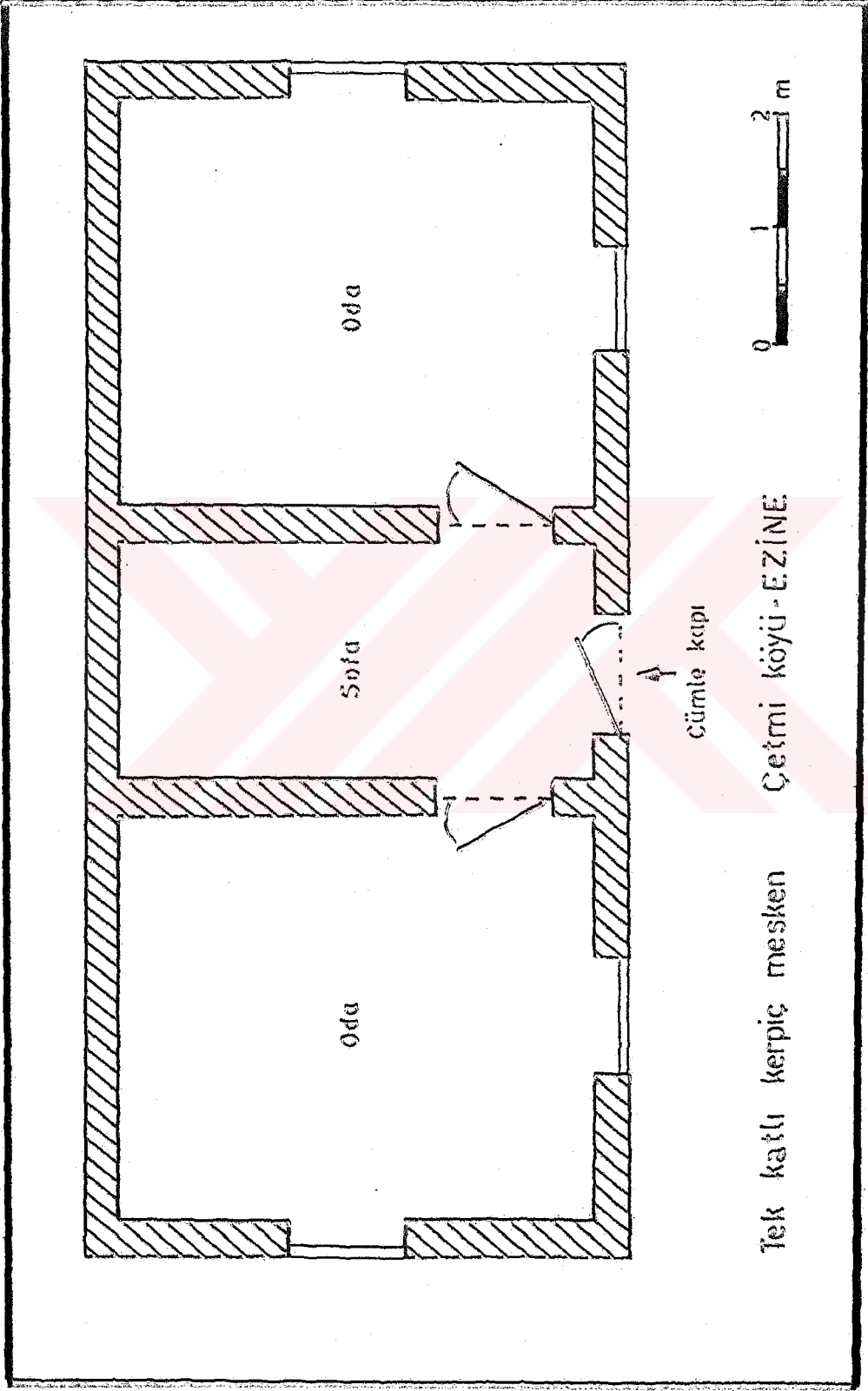
Sofanın mesken içindeki yerine göre,araştırma alanında iki farklı plan tipinin yaygın bir biçimde uygulandığı görülmür.Bunlardan ilki,türk evinin en yalın durumunu meydana getiren sofasız plan tipinin birinci aşamasını oluşturan "dış sofalı" plan tipindedir.Bu tip plana sahip meskenlerde,odalar sofanın bir tarafına dizilmiştir (Şekil 20).Dış sofalı meskenlerin en yaygın olanlarından biri de,sofanın bir ucuna eklenen bir oda ile L biçiminde gelişen meskenlerdir (Şekil 22).Bu plan biçimine sahip olan meskenlerde,iç düzenleme simetrik olmaktan uzak olup,odalar kullanım amacına göre sofanın bir tarafına dizilmişlerdir.

Bölgede rastlanan bir başka plan tarzı ise,sofanın iki tarafının odalarla çevrilmiş olduğu ve "iç sofalı" plan tipi ile özdeş olan plan biçimidir.Odalar arası ilişkilerin tümüyle yapı içinde gerçekleştirildiği bu plan tipi,dış duvarlardan yararlanma olanağı sağlarken,odalar arasındaki ilişkiyi de kolaylaştırmıştır (Şekil 23).

İç sofalı plan tipinin,dış sofalı plan tipine göre yeni olduğunu ve daha yakın zamanlarda uygulanmaya başladığını,böylece 19.yüzyılda Anadolu'da dış sofalı plan tipinin yerini aldığı görülür (ELDEM,1968).Bu özellik,bölgemizde yer alan kır meskenleri için de geçerlidir.Gerçekten de,alan çalışmalarımız sırasında elde ettiğimiz veriler,yapımı eskiye inen kır meskenlerinin genellikle dış sofalı plan tipinde,nispeten yeni olanların ise iç sofalı plan tipinde yapıldığını ortaya koymuştur.Günümüze kadar ulaşabilmiş eski taş meskenlerde,dış sofalı plan tipinin yaygın bir şekilde uygulandığını görmek mümkündür.Ancak,doğal etkile-

ŞEKİL:22-Dıg sofalı tek katlı taş mesken planı.(Doğancı köyü-BAYRAMIÇ)

ŞEKİL:23-İç sofalı tek katlı kerpiç mesken planı (Çetmi köyü-EZİNE).

re karşı daha dayanıksız olan ve bu nedenle en eski örnekleri bile yakın zamanda yapılan kerpiç meskenlerde, iç sofalı plan tipinin geçerli olduğunu belirtmekte yarar vardır.

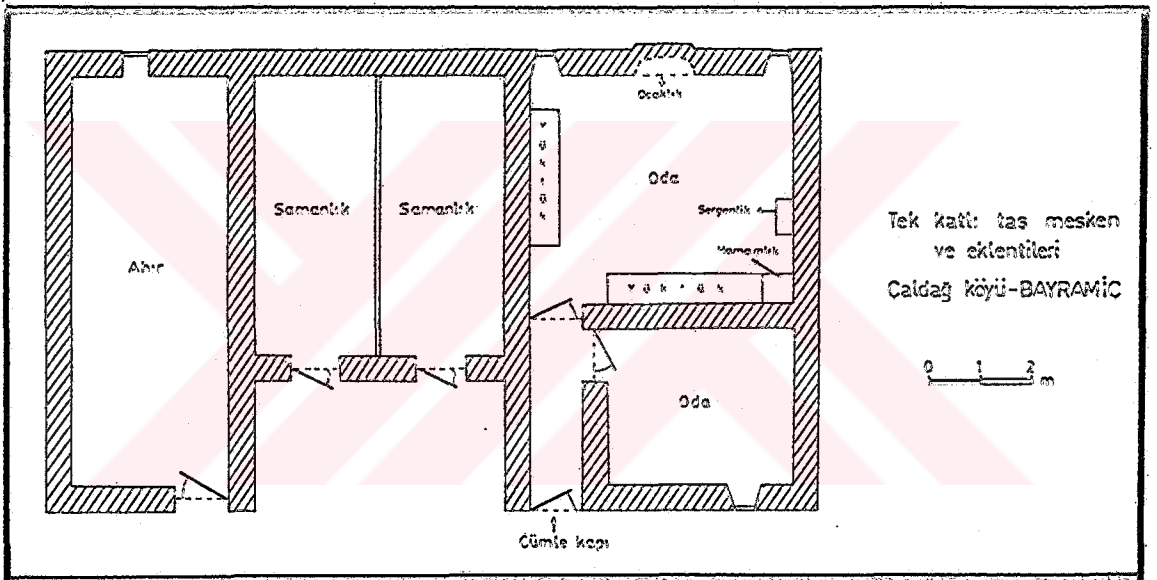
Her iki plan tipinde yer alan odalarda, günlük işlerde kullanılan eşyaların korunması ve insanın çeşitli gereksinimlerinin karşılanması işlevine sahip unsurlar yer alır. Yüklük, hamamlık, abdestlik ve ocaklık olarak adlandırılan bu unsurlar, oda içinde en uygun kullanımı sağlayacak biçimde yerleştirilmiştir. Eski kır meskenlerinde ahşap malzeme kullanılarak yapılan hamamlıklar, yeni kır meskenlerinde ayrı birer birim olarak meskenin iç düzeninde yerlerini almaktadır.

Özellikle eski kır meskenlerinde, iç mekân düzeninde dikkati çeken bir diğer özellik, aile bireylerini bir araya toplama, oturma, yatma, yemek pişirme ve yeme işlevinin tek, fakat geniş bir odada yer almasıdır. Bu odalarda, çeşitli mutfak eşyalarının bulunduğu "sergenlik" adı verilen raflar ve yüklük gibi, çeşitli eşyaların korunması işlevine sahip elemanların yanı sıra, ocaklık, hamamlık ve abdestlik gibi insanın birtakım gereksinimlerine yanıt veren elemanların da yer alması, bu odaların çok amaçlı kullanıldığını göstermektedir (Şekil 19, 20 ve 24).

Değişik yapı yöntemleri, özellikle pencerelerin yapı içindeki durumuna ve kuruluşuna bazı özellikler getirmiş olmakla birlikte, Anadolu'da uygulanan her türlü yapı geleneği, ister ağır, ister hafif yapı yöntemleri olsun, tümünde pencere düzenlerinde titizlikle durulmuştur (KÜÇÜKERMEN, 1985). Bu nedenlerle, belirli ilkelere bağlı olarak yapılan pencere düzenlerine, çalışma alanımızda da rastlamak şaşırtıcı değildir. Konuya bu açıdan bakıldığında, bölge kır meskenlerinin pencere düzenlerinde birtakım özelliklerin olduğu dikkati çeker. Kalın duvarlara sahip olduğunu belirttiğimiz kır meskenlerinde, pencereler dış yüzeye yakın düzenlenmiş-

tir. Böylece pencerenin iç yüzeyinden de bir kullanım alanı elde edilmiştir.

Kır meskenlerinin pencere düzenlerinde göze çarpan bir başka özellik ise, pencere açıklıklarının dışarıda küçük, içeride büyük yüzeylere sahip olmasıdır. Pencere yüzeylerinin bu şekilde oluşturulmasının iki nedeni vardır. Pencere yüzeyinin dışarıda küçük tutulması, kış mevsiminde soğuk, yaz mevsiminde sıcak havanın oda içine nüfuz etmesini önlemektedir. Pencere yüzeyinin içeride geniş tutulması ise, odanın gün ışığından daha fazla yararlanması sağlanmaktadır.

ŞEKİL:24: Tek katlı taş mesken planı (Çaldag köyü-BAYRAMIÇ).

E- Kent yerleşmesi:

Daha önce de belirttiğimiz gibi, kentsel nüfusun bölge toplam nüfusundaki payı % 29.4'tür. 1940-1950 yılları arasında asker nüfus miktarında meydana gelen oynamalar dışında, sürekli bir artış gösteren kentsel nüfus, 1985 yılında 19.094'e yükselmiştir. Bu nüfus, bölgedeki kent yerleşmelerini meydana getiren Ezine ve Bayramiç'te toplanmıştır.

Karamenderes çayı tarafından katedilen Ezine-Bayramiç ovasının batı ucunda yer alan Ezine kenti, en büyük kent yerleşmesidir. Bir yandan Ege Denizi'ne ve Çanakkale Boğazı'na, bir yandan da Ayvacık-Küçükkuyu-Edremit yoluyla Ege Bölgesi'ne uzanan yolların kavşak noktasında kurulan kent, bu elverişli coğrafi konumu nedeniyle önemini her zaman korumuştur.

1516 yılının Biga Sancağı evkaf defterinde "Ezine Bazarı" olarak adlandırılan kentin ne zaman kurulduğu kesin bilinmiyor. Ancak, gelişmesinde, coğrafi konumunun yanı sıra, ahiliğin de önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür (CUMHUR, 1986). Bilindiği gibi, Anadolu'da ve daha sonra Rumeli'nde İslamiyetin yayılmasında etkili olan ahiler, yerleştikleri alanda zaviyeler kurmuşlardır. Zamanla zaviyelerin çevresine yeni yerleşmelerin eklenmesiyle, yerleşim alanı genişlemiştir. Bu ilk yerleşmeler sırasında yaptırılan zaviyelere, o bölgedeki zamanın beyleri ve daha sonra Osmanlı padişahları tarafından bazı ayrıcalıklar verilmiştir. Ezine'deki Ahi Yunus zaviyesine verilen ayrıcalıklar da bu durumu doğrulamaktadır. Sözelimi, 1516 tarihli ve 44 numaralı Biga evkaf defterinde, Gazi Süleyman Paşa'nın, Ezine Bazarı'nı Ahi Yunus'a vakfettiği, Ahi Yunus'un da tüm gelirini ketteki zaviyesine bağışladığı yazılıdır. Defterde, Ahi Yunus kentin sahibi olarak geçmiştir (CUMHUR, 1986). Ahi Yunus zaviyesi yıkılmış olmakla birlikte, türbesi bugün de önemli bir ziyaret yeridir.

Kentin önemli tarihsel zenginlikleri arasında, Osmanlı Döne-

mi'nden kalan camiler ve hamam belirtilebilir. Kentin güneyinde yer alan Ulu Cami (Abdurrahman Camii), Orhan Gazi döneminde, Danişmentli Abdurrahman Bey tarafından yaptırılmıştır. Cami, basit ve kaba moloz cephe örtüsü, alçak ve kalın duvarları, üç sıra tuğla ve bir taştan oluşan pencere kemerleri ile Osmanlı Dönemi'nin ilk cami örneklerinden biridir. Kentteki Osmanlı Dönemi camilerinden bir diğeri de Seferşah Camiidir. 14. yüzyılda Yıldırım Bayezid döneminde yaptırılan caminin bahçesinde Seferşah'ın mezarı bulunmaktadır. Caminin yapımında, Bizans Dönemi'ne ait kalıntılar kullanılmıştır. Kentin Osmanlı Dönemi yapıları arasında, önemli bir yere sahip olan Seferşah hamamı, aynı adı taşıyan caminin hemen arkasındadır. Kadın ve erkeklere ait büyük bir çifte hamam olan bu yapı, geniş kubbeli bir soğukluk, küçük bir ılıklik ve halvet bölümlerinden meydana gelmektedir. Kentin fatihi olarak tanınan Ahi Yunus'un türbesi de Seferşah caminin karşısında olup, 14. yüzyılda yapılmıştır (AKŞİT, 1976).

1574 yılının Biga Sancağı Kuyud-u Kadime defterleri, kentin o tarihte 4 mahallesi ve 139 yetişkin erkek nüfusunun olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, 19. yüzyıl seyyahlarının kentin hane sayısı ve nüfusuna ilişkin verdikleri bilgiler de oldukça ilginçtir. Sözelimi, 1801 yılında bölgede araştırmalar yapan Philip Hunt, kentin 800 haneden meydana geldiğini belirtirken, 1816 yılında William Turner hane sayısının 200 olduğunu ifade etmiştir. 1826 yılında ise Anton Von Prokesch, kentte 800 hanenin bulunduğunu ileri sürmüştür. Kentin hane sayısını ve nüfusunu birlikte veren ilk araştırmacı ise Heinrich Kiepert olmuştur. Kiepert, 1842 yılında kent nüfusunun 2.000, hane sayısının ise 400 olduğunu belirtmiştir. 1856 yılında bölgede araştırmalar yapan Georges Perrot, kentte 40'ı rum olmak üzere 1000 hanenin bulunduğunu belirtirken, Vital Cuinet, 1890'da kent nüfusunun 1.750 olduğunu ve bunun 780'inin müslüman, 580'inin ortodoks, 260'ının ermeni ve 130'unun yahudi olduğunu ifade etmiştir (COOK, 1973). Cumhuriyet Dönemi'nin ilk nüfus sayı-

mında ise kent nüfusunun 4.143 olduğu gör÷lür.1940-1950 yılları arasında,asker nüfus miktarında meydana gelen oynamalar dışında,kent nüfusu sürekli bir artış göstermiştir. Nitekim,1950 yılında 3.812 olan kent nüfusu,1960'ta 7.536'ya,1975'te 9.359'a,1985'te ise 10.455'e yükselmiştir.

Bölgenin Ezine'den sonra ikinci kent yerleşmesini oluşturan Bayramiç,Ezine-Bayramiç ovasının doğu bitiminde kurulmuştur.75 kilometrelik asfalt bir yolla Ezine üzerinden Çanakkale'ye bağlanan kent,Karamenderes çayı ile ikiye ayrılır.Kentin ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte,türklerin 1357 yılında Rumeli'ye geçişleri sırasında,Süleyman Paşa'nın görevlendirdiği Ahi Hızır Bey tarafından fethedildiği ileri sür÷lmektedir.

1691 yılında,Konya'nın Hadim kasabasından gelen Mustafa ve Ahmet adlı iki kardeşin,dericilikle uğraştıkları ve kısa zamanda kentin ileri gelenleri arasına katıldıkları bilinmektedir.O tarihlerde,bağımsız Biga Sancağı'nın Ezine kazasına bağlı bir bucak merkezi olan Bayramiç'in mütesellimliği de bu kişilere verilmiştir.19.yüzyıl seyyahlarınca da bilinen ve Hadimoğlu olarak tanınan bu aile,kentin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Kentin en önemli tarihsel yapıları arasında yer alan Hadimoğlu Konağı,1796 yılında,ailenin o tarihlerdeki reisi olan Hacı Osman Bey tarafından yaptırılmıştır.Haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümden oluşan yapının,selamlık bölümü 1948 yılında yıkılmıştır.Kentin en önemli sivil mimarlık örneğini meydana getiren konağın bir bölümü,Kurşunlu köyü yakınlarında bulunan antik Scepsis kentinden getirilen taşlarla yapılmıştır (TAYLA,1978).Kentin ortasında yer alan taşköprü (1795) ile hemen yakınındaki Cami-i Cedit (1792) de yine Scepsis kentinden getirilen taşlarla yaptırılmıştır.Bu yapılar da Hadimoğlu ailesi tarafından inşa edilmiştir(COOK,1973).

1573 yılının Biga Sancağı Kuyud-u Kadime defterlerine göre, kentte o tarihlerde her ikisinde birer cami olan iki mahalle ile 118 yetişkin erkek nüfusun bulunduğu görülür (COOK, 1973). 19. yüzyıl seyyahlarının kentteki hane sayısı ve nüfusa ilişkin verdikleri bilgilere bakılacak olursa, kent nüfusunun durağan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Nitekim, 1801'de Philip Hunt ve 1816'da William Turner, kentte 600 hanenin olduğunu belirtmişlerdir. 1842 yılında, kentin hane ve nüfus miktarını birlikte veren Heinrich Kiepert, kentin nüfusunu 4.000 kişi, hane sayısının ise 750 olduğunu ileri sürmüştür. 1856'da ise Georges Perrot, kentte 40'ı rum olmak üzere 800 hanenin yaşadığını belirtmiştir. 1881 yılında da Heinrich Schliemann, kentte 120'si rum olmak üzere 620 hanenin bulunduğunu ifade etmiştir (COOK, 1973). 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında 2.760 olan kent nüfusu, 1940-1950 yılları arasında, asker nüfus miktarında meydana gelen oynamalara bağlı olarak önemli değişimler göstermiştir. Sözcügelimi, 1940 yılında 2.967 olan kent nüfusu, 1945'te 4.291'e yükselirken, 1950 yılında 2.969'a inmiştir. Bu tarihten sonra, normal artışına devam eden kent nüfusu, 1970'te 5.282'ye, 1980'de ise 7.854'e ulaşmıştır. 1985 yılında da 2.195 haneden oluşan kent nüfusu, aynı yıl 8.639'a yükselmiştir.

III.BÖLÜM: EKONOMİK ETKİNLİKLER

A- Ezine-Bayramiç kesiminin tarımsal yapısı:

a. Tarım sistemleri:

Bölgenin iklim ve toprak özelliklerinin yanı sıra, sulama olanaklarının dağılışı, tarımın temel özelliklerini belirleyen en önemli faktördür. Nitekim, tarımsal amaçlı sulama olanaklarının yetersiz olması, tarla arazilerinin önemli bir bölümünde kuru tarım yöntemlerinin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Nadas alanları dahil 42.120 hektar olan tarla arazilerinin 38.020 hektarını kuru tarım alanları oluşturmaktadır. Tarla arazilerinin % 90,2'sinin kuru tarıma ayrılmış olması, bölgenin tarımsal yapısını yansıtan önemli bir özellik olarak kabul edilebilir.

Karamenderes çayının yukarı havzası, Ezine-Bayramiç ovası, batıda Mahmudiye, Pınarbaşı çevresiyle güneyde Bahçeli ve çevresi dışında kalan tarım arazileri, kuru tarım yöntemlerinin yaygın bir biçimde uygulandığı alanları oluşturmaktadır. Toplam tarla arazisinin % 90,2'sini meydana getiren kuru tarım alanları, toprak özellikleri açısından çeşitli ürünlerin yetiştirilmesine elverişli olmakla birlikte, su kaynaklarının yetersizliği, bu alanlarda kuru tarım yöntemlerinin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Buna bağlı olarak, toprakların bir bölümü üç yılda bir nadasa bırakılmaktadır.

Bilindiği gibi, nadasın başlıca amacı, toprakta su ve organik madde birikimini sağlamak, toprağın biyolojik, fiziksel ve kimyasal özelliklerinin geliştirilerek ekime hazır duruma getirmektir (KÜN ve diğerleri, 1981). Bölgede nadasa bırakılan arazi miktarı, yıldan yıla değişmekle beraber, 5.000 ile 6.000 hektar arasındadır. Başka bir anlatımla, tarla arazilerinin % 12-15'i nadasa bırakılmaktadır.

Çalışma alanımızda, tarla tarımına ayrılan 42.120 hektarlık alanın 4.100 hektarında sulu tarım yapılmaktadır. Tarla arazilerinin % 9,8'ini meydana getiren sulu tarım alanları,

Ezine-Bayramiç ovasında, batıda Mahmudiye ve Pınarbaşı ile güneyde Bahçeli çevresinde, doğuda Karamenderes çayının yurakarı havzasında yer almaktadır. Sulu tarımın yapıldığı bu alanlar, tarımsal yapıları açısından oldukça farklı özelliklere sahiptir. Söz konusu alanlarda sulu tarımın ortaya koyduğu en önemli özellik, tarımsal ürünlerdeki çeşitlilik ve nadas yönteminin ortadan kalkmasıdır.

Bölgede geniş alanları sulayabilen bir sulama sistemi olmamakla birlikte, Topraksu Genel Müdürlüğü tarafından yapılan küçük ölçekli sulama göletleri ve kanalları vardır. Kemallı ve Bahçeli köylerinin sınırları içinde kalan göletler ile 1.100 hektarlık tarım arazisi sulanmaktadır. Yine aynı kuruluş tarafından yaptırılan sulama kanalları ile Yeşilköy, Yahşeli, Serhat, Külcüler ve Tongurlu köylerinde 1.100 hektar tarım alanı sulanmaktadır. Sulu tarım yapılan 4.100 hektarlık tarım alanının 1.820 hektarı, çiftçilerin kendi olanakları ile sulanmaktadır. Sulu tarım alanlarının % 44'ünü meydana getiren bu alanlar, gerek yeraltı suyundan gerekse de Karamenderes ve Akçın çaylarından motopomp- lar ile su çekilerek sulanmaktadır.

Bölgenin tarımsal yapısını önemli ölçüde etkileyecek en önemli girişim de, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen "Menderes projesi" dir. Başlıca amacı, Ezine-Bayramiç ovası ile kuzeybatıdaki Kumkale ovasının sulama suyu gereksinimini sağlamak olan bu proje, 1965 yılında gündeme gelmiş olmakla birlikte, ancak 1988 yılında uygulamaya konmuştur. Söz konusu projenin önemli bir bölümünü oluşturan Bayramiç Barajı, Bayramiç'in 4 km kuzeydoğusunda Karamenderes çayı üzerinde inşa edilmektedir. Projenin diğer önemli bir bölümünü de, Ezine-Bayramiç ovasını kuzey-güney doğrultusunda katedecek ana kanallar ve bunlara bağlı kamaletler meydana getirmektedir. Menderes projesinin tamamlanması ile Ezine-Bayramiç ovasında 10.000 hektarlık alan sulanabilecektir. Bu durum, tarımsal ürünler-

deki çeşitliliği ve verim gücünü arttırarak, tarımsal yapının değişmesini sağlayacaktır.

b. Toprakların faydalanma bakımından bölünüşü:

Toprakların faydalanma bakımından bölünüşünü, Ezine ve Bayramiç ilçe tarım müdürlüklerinden elde ettiğimiz 1988 yılı verileri doğrultusunda incelemek mümkündür. Bu verilere göre, toplam 175.000 hektar olan çalışma alanımızın 91.540 hektarını, bir başka anlatımla, % 52.4'ünü orman ve fundalık araziler meydana getirmektedir. Bununla birlikte, ormanlık ve fundalık alanların önemli bir bölümü Ezine-Bayramiç ovasını kuzeyden ve güneyden kuşatan dağlık kütleler üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle, bölgenin doğusunda orman ve fundalık arazilerin payı çok daha yüksektir.

	<u>Alanı (ha)</u>	<u>%</u>
Ekili alanlar (nadas dahil) ..	42.120	24.0
Dikili alanlar	16.483	9.4
Orman ve fundalık	91.540	52.4
Mer'a	14.997	8.6
Ürün getirmeyen topraklar ...	9.860	5.6
TOPLAM	175.000	100.0

ÇİZELGE: 23-Toprakların faydalanma bakımından bölünüşü (1988).

Nadas arazileri dahil 42.120 hektar olan ekili alanların, toplam arazi içindeki payı % 24'tür. Ekili alanlar içinde belirttiğimiz nadas arazilerinin miktarı her yıl değişmekle birlikte, ortalama olarak 5.000-6.000 hektardır.

Aşağıdaki şekilden de görüleceği gibi, 42.120 hektarlık ekili arazinin 23.450 hektarı hububat tarımına ayrılmıştır. Ekili alanların % 55.7'sini oluşturan hububat arazilerinin % 63'ünde buğday, % 19'unda arpa, % 16.5'inde yulaf tarımı yapılmaktadır. Mısır ve çavdar ise, % 1.5'lik bir paya sahip-

EKİLİ ALANLAR			
Nadas	Hububat	Baklagiller ve yem bitkileri	Sanayi bitkileri
5.200 ha	23.450 ha	6.800 ha	6.670 ha
% 12,4	% 55,7	% 16,1	% 15,8

ŞEKİL:25-Ekili alanların bölünüşü.

Ekili alanların % 16.1'ini meydana getiren baklagiller arasında, özellikle son yıllarda önem kazanan bakla ilk sırayı alır. Nitekim, baklagiller ve yem bitkilerine ayrılan 6.800 hektarlık alanın % 69'unda bakla tarımının yapılması, bunu açıkça ortaya koymaktadır. Bakladan sonra ikinci sırayı alan kuru fasulye, baklagil tarımına ayrılan toprakların % 12.1'ini oluşturmaktadır. Mercimek ve nohut gibi ürünlere ise, daha az yer verilmektedir. Fiğ, yonca ve burçak gibi yem bitkilerine 350 hektarlık bir alan ayrılmıştır. Bunun, baklagiller ve yem bitkilerine ayrılan arazinin yalnızca, % 5'ini oluşturduğu dikkate alınırsa, yem bitkilerine ayrılan arazinin oldukça az olduğu görülür.

Ekili alanların % 15.8'ini, sanayi bitkilerine ayrılan tarım arazileri oluşturmaktadır. Bunlar arasında susam, ayçiçeği ve pamuk belirtilebilir. Sanayi bitkilerine ayrılan 6.670 hektarlık tarla arazisinin % 57'si susama, % 28.5'i ayçiçeğine, % 12'si ise pamuk tarımına ayrılmıştır. Patates ve yerfıstığı da % 2.5'lik bir paya sahiptir.

Kültür arazilerinin bir bölümünü meydana getiren dikili alanlar 16.483 hektar olup, toplam arazinin % 9.4'ünü meydana getirmektedir. Bu arazilerin 8.128 hektarı, bir başka anlatımla % 49,3'ü zeytinliklerden oluşmaktadır. Dikili alanlar içinde, zeytinliklerden sonra ikinci sırayı alan meyve bahçeleri, dikili alanlar içinde % 26.1'lik paya sahiptir. Dikili alanların % 14.6'sı bağlara, % 10'u ise sebze bahçelerine ayrılmıştır.

DİKİLİ ALANLAR			
Zeytinlikler	Meyvelikler	Bağlar	Sebze bahçeleri
8.128 ha	4.300 ha	2.400 ha	1.650 ha
% 49.3	% 26.1	% 14.5	% 10.0

ŞEKİL:26-Dikili alanların ürün gruplarına bölünüşü.

Bölgede, tarla tarımından sonra, en önemli geçim kaynağını oluşturan hayvancılık için ayrı bir değeri bulunan mer'alar 14.997 hektarlık bir alana sahiptir. Bu miktar, toplam arazinin % 8.6'sını oluşturmaktadır.

c. Toprak mülkiyeti ve işletme büyüklükleri:

Kadastro çalışmalarının henüz bitirilememiş olması nedeniyle, bölgenin toprak mülkiyeti konusunda yeterli ve kesin bilgilere sahip değiliz. Bununla birlikte, 1981 Çanakkale Köy Envanter Etüdü, tarımsal işletmelerin büyüklükleri konusunda genel bir fikir verecek düzeydedir. Sözü edilen envanter etüdünden yararlanarak hazırladığımız çizelge 24'de de görüleceği gibi, bölgede yer alan tarımsal işletmelerin sayısı 15.279'dur. Bu işletmelerin 9.064'ünü, bir başka anlamla, % 59.32'sini, 1-25 dekar arasındaki işletmeler oluşturmaktadır.

26-50 dekar arasındaki tarımsal işletmelerin sayısı ise, 3.463 olup, tüm işletmeler içindeki payı % 22.66'dır. 1-25 ve 26-50 dekar arasındaki tarımsal işletmeler birlikte değerlendirildiğinde, tarımsal işletmelerin % 82'sinin küçük işletmelerden meydana geldiği görülür. Bu durum, küçük arazi mülkiyetine dayalı tarımsal bir yapının, bölgede egemen olduğunu ortaya koymaktadır.

Orta büyüklükteki işletmeleri oluşturan 2.639 işletmenin, tüm işletmeler içindeki payı % 17.34'tür. Bununla birlikte, bu grupta bulunan işletmelerin önemli bir bölümü 51-100 dekar arasında yer almaktadır. Nitekim, 51-100 dekar arasın-

İşletme grupları	İşletme büyüklüğü (dekar)	İşletme sayısı	İşletmeler içindeki payı
Küçük işletmeler	1-25	9.064	59.32
	26-50	3.463	22.66
Orta büyüklükteki işletmeler	51-100	2.028	13.27
	101-200	621	4.07
Büyük işletmeler	201-500	99	0.65
	501-1000	4	0.03

ÇİZELGE:24-Tarımsal işletmelerin sayısı ve oransal dağılımı(Kaynak:1981 Çanakkale Köy Envanter Etüdü).

daki tarımsal işletmeler,orta büyüklükteki işletmelerin % 77'sini meydana getirmektedir.

Büyük işletmelerin sayısı ise 103'tür.Tarımsal işletmelerin % 0.68'ini oluşturan bu işletmelerin 99'u 201-500 hektar,4'ü de 501-1000 hektar arasındadır.Buna karşılık,topraksız çiftçi ailelerinin,toprak sahiplerine oranı oldukça düşüktür.Yine aynı envantere göre,bölgede 733 topraksız çiftçi ailesi bulunup,bunun toprak sahiplerine oranı % 4.8'dir.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalar,bölgede büyük arazi mülkiyetinin son derece sınırlı olduğunu,buna karşılık küçük arazi mülkiyetine dayanan tarımsal bir yapının egemen olduğunu göstermektedir.Tarımsal amaçlı ortakçılık ve kiracılığın yer yer önem kazanması da bunu desteklemektedir.Gerçekten de,yapmış olduğumuz anketlerin sonuçları,kırsal yerleşmelerde bulunan çiftçi ailelerinin % 10-35'inin kiracılık veya ortakçılık yaptığını ortaya koymaktadır (Çizelge 25).

KÖYLER	Çiftçi aile sayısı	Kiracılık yapan aile sayısı	Ortakçılık yapan aile sayısı
MAHMUDİYE	450	135	-
AKKÖY	150	40	10
KEMALLI	150	10	-
ÇALDAĞ	90	10	15
BEZİRGÂNLAR	64	-	6
KÖYLÜ	62	-	15
ŞAPKÖY	70	-	5
DOĞANCI	45	10	5

ÇİZELGE:25:Seçilmiş köylerde, tarımsal amaçlı kira-
cılık ve ortakçılık yapan çiftçi aile
sayısı.

d. Tarımsal işletmelerin toprak dağılımı:

Çeşitli büyüklükteki tarımsal işletmelerin, toplam tarım alanı içindeki paylarının incelenmesi de, tarımsal ekonomi içinde küçük işletmelerin önemini ortaya koymaktadır. Söz-
gelimi, Çanakkale Köy Envanter Etüdü'ne göre, küçük işletme-
leri meydana getiren 1-50 dekar arasındaki işletmelerin,
sahip oldukları tarım alanı, tüm tarım alanlarının % 52.3'
ünü oluşturmaktadır. Başka bir anlatımla, mevcut tarım ara-
zilerinin yarısından fazlası, 50 dekardan az tarım alanına sa-
hip işletmeler tarafından işletilmektedir.

İşletme grupları	İşletme büyüklüğü	Arazi miktarı (dekar)	Tarım alanlarına oranı (%)
Küçük işletmeler	1-25	150.305	26.6
	26-50	145.308	25.7
Orta büyüklükte işletmeler	51-100	151.232	26.8
	101-200	85.400	15.1
Büyük işletmeler	201-500	29.978	5.3
	501-1000	3.087	0.5

ÇİZELGE:26-Tarımsal işletmelerin arazi dağı-
lımı (Kaynak:1981 Çanakkale Köy
Envanter Etüdü).

Orta büyüklükteki işletmeleri temsil eden 51-200 dekar arasındaki işletmelerin, tüm işletmelere oranı % 17.4'tür. Bu işletmelerin tüm tarım alanlarındaki payı ise % 41.9'dur. 200 dekardan büyük işletmelerin tarım alanları içindeki oranı % 5.8'dir.

Tüm bu veriler, bölgede küçük işletmelere dayalı tarımsal bir ekonominin varlığını ortaya koyarken, orta büyüklükteki işletmelerin de tarım alanları içinde önemli bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

e. Tarımda güç unsuru:

Ezine-Bayramiç kesiminde, kır nüfusunun tarımsal etkinliklerindeki en önemli güç kaynağı traktördür. Bölgede, 1988 yılı verilerine göre 13.520 çiftçi ailesi yaşamakta olup, toplam traktör sayısı 2.644'tür. Bu değerler, her beş çiftçi ailesine bir traktör düştüğünü göstermektedir. Bu oran, düşük bir değer olarak görünüyorsa da, traktör kiralamanın yaygın olduğu dikkate alınacak olursa, traktörün bölge tarımında önemli bir güç kaynağı olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Traktörün, tarımsal etkinliklerde önemli bir güç kaynağı durumuna gelmesi, oldukça yakın bir geçmişe dayanmaktadır. Kırsal yerleşmelerde uyguladığımız anketlerin sonuçları, traktörün ilk kez 1950 yılından sonra, göçmenlerin yoğunluk kazandığı batıdaki köylerde kullanılmaya başladığını ve o tarihten sonra yaygınlaştığını ortaya koymaktadır. Nitekim, 1950 yılında Üvecik ve Yeniköy'de, 1952'de Mahmudiye ve 1956'da Tavaklı'da, ilk traktör kullanımı gerçekleşmiştir. Ancak, traktörün tarımda önemli bir güç kaynağı haline gelerek yaygınlaşması, 1960 yılından sonra olmuştur.

Tarımsal etkinliklerde traktör kullanımının 1950 yılından sonra başlayıp 1960 yılından sonra yaygınlaşması, Türkiye'de tarımsal mekanizasyonun tarihsel gelişimi ile yakından ilgilidir. Gerçekten de, II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygula-

nan Marshall Planı ile ülkemizde özellikle traktör sayısının hızlı bir artış kaydettiği görülür (TEZER,1981).Bu durum,tüm Türkiye'de olduğu gibi,araştırma alanımızda da traktör kullanımının yaygınlaşmasında etkili olmuştur.

Traktörün,yaygın bir şekilde kullanılmasına kadar,önemli bir güç kaynağı oluşturan çift hayvanlarının,tarımsal etkinliklerdeki payı günümüzde son derece azalmıştır.Nitekim,Ezine ve Bayramiç ilçe tarım müdürlüklerinden elde ettiğimiz veriler,bölgedeki hayvan pulluğu sayısının 1.339 olduğunu göstermektedir.Kır nüfusunun tarımsal etkinliklerinde önemli bir yer tutan,tarım alet ve makinelerini de belirtmek gerekir.Kır nüfusunun elinde 2.644 traktör bulunmasına karşılık,traktör pulluğu sayısının 2,336 olduğu görülür.Kır nüfusunun elinde ayrıca 13 biçer-döğür,35 hububat mibzeri,209 pamuk mibzeri ve 36 patöz bulunmaktadır.

f. Gübreleme ve münavebe yöntemleri:

Aynı toprağın her yıl ekilmesi,toprağın verim gücünü azaltacağından,toprağın verim gücünü arttırmak,ancak gübreleme ve münavebe yöntemlerinin uygulanması ile mümkündür (TANOĞLU,1968).Bölgede yapmış olduğumuz araştırmalar,çiftçilerin hemen tamamının gübre kullandığını göstermektedir.Bununla birlikte,çiftçilerin yetersiz ekonomik koşullar içinde bulunması ve gübre fiyatlarının hızla artması,gübre kullanımının gereken ölçülerin altında kalmasına neden olmuştur.Sözgelimi,buğday tarımında bir dekara atılan gübre miktarı 40-50 kg arasındadır.Buna karşılık,gerek çiftçilerden gerekse de tarım müdürlüklerinden aldığımız bilgilere göre,buğday tarımında bir dekara atılması gereken gübre miktarının 70-90 kg arasında olması gerekmektedir.Bu durum,yetersiz gübre kullanımının somut ve çarpıcı bir örneğini oluşturması açısından oldukça önemlidir.

Gübreleme şekli de,yetiştirilen ürünlere göre farklı özellikler taşımaktadır.Buğday tarımında iki kez gübreleme yapılmaktadır.Alt gübre adı verilen ilk gübreleme,ekim önce-

sinde toprakla karıştırılarak yapılmaktadır.İkinci gübrelemeyi meydana getiren üst gübre ise,genellikle Mart ayında toprağın üzerine serpilmiştir.Ayçiçeği,bakla ve pamuk tarımında tek gübreleme yapılmaktadır.Bu ürünlerde de gübre toprakla karıştırılmaktadır.

Bölgenin batısında Geyikli çevresinde ve Ezine-Bayramiç ovasının kuzey kenarında yaygın olan zeytin tarımında ise çiftlik gübresi kullanılmaktadır.

Tarla arazilerininin büyük bir bölümünün her yıl ekilmesi ve toprakta azalan verim gücünün,yetersiz gübreleme nedeniyle arttırılamaması,çeşitli ürünlerin dönüşümlü olarak yetiştirilmesini zorunlu kılmıştır.Sözgelimi,kuru tarım yöntemlerinin geçerli olduğu tarım alanlarında yaygın münavebe şekli şöyledir:İki yıl üst üste hububat (genellikle buğday),üçüncü yıl bakla veya ayçiçeği,dördüncü yıl nadas. Bu tarım alanlarında uygulanan bir diğer münavebe şekli de, bakla,hububat ve ayçiçeği tarımının dönüşümlü yapılmasıdır. Sulamalı tarım alanlarında ise,daha farklı bir münavebe şekli görülür.Pamuk tarımının yapılmadığı alanlarda birinci yıl domates,ikinci yıl hububat,üçüncü yıl ayçiçeği tarımının yapıldığı bir münavebe şekli dikkati çeker.Pamuk tarımının önem kazandığı Mahmudiye ve Pınarbaşı çevresinde uygulanan münavebe şekli ise şöyledir:İki yıl üst üste pamuk ve ayçiçeği,üçüncü yıl domates,dördüncü yıl hububat, beşinci yıl tekrar pamuk ve ayçiçeği.

B- Tarla ürünleri ve bağ-bahçe tarımı:

Bölgenin,58.603 hektar olan genel kültür arazisinin^x % 71.9' u tarla tarımına ayrılmıştır.Ezine ve Bayramiç tarım müdürlüklerinden sağlanan verilere göre,42.120 hektarlık tarla arazisinin % 87.6'sı ekilmekte,% 12.4'ü ise nadasa bırakılmaktadır.

(x) Genel kültür arazisi,ekilen ve nadasa bırakılan arazilerle bağ,bahçe ,zeytinlik ve meyvelikleri kapsamaktadır.

Nadas hariç 36.920 hektar olan tarla arazisinin % 63.5'i hububata, % 18.4'ü baklagiller ve yem bitkilerine, % 18.1'i ise sanayi bitkilerine ayrılmıştır. Bu durum, hububat tarımının bölgenin tarımsal yapısında önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

a. Hububat tarımı:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, hububat tarımına ayrılan alanların ekili alanlar içindeki payı % 63.5'tir. Ancak bu oran, özellikle sulama olanaklarına bağlı olarak, yer yer önemli ölçüde değişmektedir. Sözelimi, Ezine-Bayramiç ovası ile kuzeybatıda Mahmudiye ve Pınarbaşı çevresinde, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının sağladığı olanaklar, bu kesimlerde hububat tarımına ayrılan alanların daha az olmasına neden olmuştur. Bu alanlar dışında kalan ve kuru tarım yöntemlerinin egemen olduğu kesimlerde ise, hububat tarımına ayrılan alanların oranı % 85-90'a kadar yükselmektedir.

Bölgede buğday ekimi kışlık olarak yapılmaktadır. Genellikle 20-30 Kasım'da ekilen buğday, 1-10 Temmuz tarihleri arasında hasat edilmektedir. Buğdayın yetiştirme devresi ise, 220-230 gün arasında değişmektedir.

Hububat çeşitleri arasında, gerek ekiliş gerekse de üretim miktarı bakımından ilk sırayı buğday almaktadır. Nitekim hububat tarımına ayrılan 23.450 hektarlık tarla arazisinin % 63.2'sinde buğday tarımı yapılmaktadır. Yıllık buğday üretimi 35.000 ton civarında olup, ortalama verim hektara 2.362 kg'dır.

Hububat çeşitleri arasında ikinci sırayı arpa almaktadır. Hububat arazileri içinde % 19'luk bir paya sahip olan arpa, genellikle 20 Aralık-5 Ocak tarihleri arasında ekilmekte, 15-20 Haziran'da hasat edilmektedir. Yetiştirme devresi buğdaya göre daha kısa olup, 175-185 gün arasındadır. Yıllık arpa üretimi 8.500 ton, ortalama verim ise hektara 1.900 kg'dır.

Hububat arazilerininin % 16.3'ünü meydana getiren yulaf, buğ-

	Ekiliş alanı (hektar)	Hububat arazileri içindeki oranı(%)	Yıllık üretim (ton)
Buğday	14.812	63.2	35.000
Arpa	4.463	19.0	8.500
Yulaf	3.818	16.3	8.000
Çavdar	267	1.1	350
Mısır	90	0.4	282
TOPLAM	23.450	100.0	

ÇİZELGE:27-Hububat çeşitlerinin ekiliş alanı ve yıllık üretim miktarı(1988).

day ve arpadan sonra üçüncü sırayı almaktadır. Bölgenin özellikle doğu yarısında yaygın olan yulafın yıllık üretim miktarı 8.000 ton civarında olup, ortalama verim hektara 2.095 kg'dır. Çavdar ve mısır tarımına ayrılan alanlar, hububat arazilerinin ancak % 1.5'ini oluştururken, yıllık üretim miktarı 500 tonun altındadır.

b. Baklagiller ve yem bitkileri tarımı:

Tarla arazilerinin % 18.4'ü (nadas alanları hariç), baklagiller ve yem bitkileri üretimine ayrılmıştır. Baklagiller arasında, özellikle son yıllarda dış satım ürünü olarak değer kazanan bakla ilk sırayı almaktadır. Nitekim, baklagil ve yem bitkilerine ayrılan 6.800 hektarlık tarla arazisinin % 69.4'ünde bakla tarımı yapılmaktadır. 1988 yılı toplam bakla üretimi 8.710 ton olup, ortalama verim hektara 1.845 kg'dır.

Baklagiller ve yem bitkilerine ayrılan 6.800 hektarlık tarla arazisinin % 12.1'ini meydana getiren kuru fasulye, ekiliş alanı bakımından ikinci sırayı almaktadır. 1988 yılı kuru fasulye üretimi 1.367 ton, ortalama verim ise, hektara 1.660 kg'dır.

Diğer baklagil çeşitlerinden mercimek ve nohut, bakla ve fasulye kadar yaygın olmayıp, yıllık üretimleri 500 ton civarındadır.

	Ekiliş alanı (hektar)	Baklagil arazileri içindeki oranı(%)	Yıllık üretim (ton)
Bakla	4.719	69.4	8.700
K.Pasülye	823	12.1	1.367
Mercimek	480	7.0	500
Nohut	428	6.3	520
Fiğ	245	3.6	820
Yonca	80	1.2	900
Burçak	25	0.4	130
TOPLAM	6.800	100.0	

ÇİZELGE:28-Baklagil çeşitlerinin ekiliş alanları ve üretim miktarları(1988).

Kırsal nüfusun, tarla tarımından sonra en önemli geçim kaynağını oluşturan hayvancılığın gereksinim duyduğu yem bitkileri üretimi ise oldukça yetersizdir. Sözgelimi, 1988 yılında fiğ, yonca ve burçak gibi yem bitkilerine 350 hektarlık bir alan ayrılmıştır. Bu miktar, 6.800 hektarlık baklagiller ve yem bitkileri alanlarının ancak % 5'ini oluşturmaktadır. Bu nedenle, yem bitkileri üretiminde görülen bu yetersizlik, bölgenin tarımsal ekonomisinin çözüm bekleyen önemli sorunlarından birini meydana getirmektedir.

c. Sanayi bitkileri:

Nadas alanları hariç, 36.920 hektar olan tarla arazilerinin 6.671 hektarı, başka bir anlatımla, % 18.1'i sanayi bitkileri üretimine ayrılmıştır. Bunlar arasında, ekiliş alanı bakımından susam ilk sırayı alır. Susam ekim alanları, yağış koşullarına bağlı olarak yıldan yıla değişmekle birlikte, sanayi bitkileri üretimine ayrılan tarla arazilerinin % 50-60'ını meydana getirmektedir. 1988 yılında, 3.800 hektardan 1.060 ton susam elde edilmiştir. Ortalama verim ise, hektara 279 kg'dır.

Önemli bir münavebe bitkisi olan ayçiçeği, sanayi bitkilerine ayrılan alanların % 28.5'ini oluşturmaktadır. Bölgenin

özellikle batı kesimlerinde yaygın olan ayçiçeği, Nisan ve Mayıs aylarında ekilmekte, Eylül ve Ekim aylarında ise hasat edilmektedir. 1988 yılında 1.900 hektardaki üretim 2.617 ton olup, ortalama verim hektara 1.377 kg'dır.

	Ekiliş alanı (hektar)	Sanayi bitkileri içindeki payı (%)	Yıllık üretim (ton)
Susam	3.800	57.0	1.060
Ayçiçeği	1.900	28.5	2.617
Pamuk	791	11.8	883
Diğer	180	2.7	83
TOPLAM	6.671	100.0	

ÇİZELGE:29-Sanayi bitkilerinin ekiliş alanı ve üretim miktarları (1988).

Bölgenin kuzeybatısında, özellikle Mahmudiye ve Pınarbaşı çevresinde yaygın olan pamuk, Nisan-Mayıs aylarında ekilip, Ekim-Kasım aylarında toplanmaktadır. 1988 yılında, 791 hektar olan pamuk ekim alanlarından 883 ton pamuk elde edilmiştir. Ortalama verim ise, hektara 1.161 kg'dır. Sanayi bitkilerine ayrılan tarım alanlarının bir bölümünde yer fıstığı üretimine yer verilmekle birlikte, üretim oldukça sınırlıdır.

d. Bağ-bahçe tarımı:

Dikili arazileri meydana getiren bağlar, sebze bahçeleri, zeytinlikler ve meyvelikler, 16.484 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Genel kültür arazisinin % 28.1'ini oluşturan dikili alanlar içinde ilk sırayı zeytin almaktadır. Dikili alanların % 49.3'ünü meydana getiren zeytin, bölgenin batısında, özellikle Geyikli, Gökçebayır, Kemallı ve Dalıyan köylerinin çevresinde yaygındır. Diğer yandan, Ezine-Bayramiç ovasının kuzey kenarında yer alan Akköy, Pazarköy, Zeytinli, Fıtareli ve Ahmetçeli köylerinde de zeytincilik görülmektedir. Zeytin ağaçlarının sayısı yaklaşık olarak 900.000'dir.

Zeytin üretimi ise,yıldan yıla değişmektedir.Sözgelimi, 1980 yılında 70.000 ton olan zeytin üretimi,1988 yılında 15.000 tona düşmüştür.Zeytin üretimini olumsuz yönde etkileyen önemli bir etken de zaman zaman meydana gelen don olaylarıdır.Nitekim,1987 yılındaki şiddetli don olayları, zeytin ağaçlarına önemli ölçüde zarar vererek,üretimin düşmesine neden olmuştur.

	Alanı (ha)	Dikili alanlar içindeki oranı (%)
Zeytin	8.128	49.3
Meyvelikler	4.300	26.1
Bağlar	2.400	14.6
Sebze	1.655	10.0
TOPLAM	16.483	100.0

ÇİZELGE:30-Dikili alanların ürün çeşitlerine göre dağılışı(1988).

Bölgede yetiştirilen zeytinlerin önemli bir bölümü yağlık zeytin olup,zeytinciliğin yaygın olduğu köylerde bulunan 40 zeytinyağ imalathanesinde değerlendirilmektedir.Sofralık zeytin üretimi ise son derece azdır.

Ezine-Bayramiç kesimi,sahip olduğu elverişli iklim ve toprak koşulları ile meyve yetiştiriciliği konusunda oldukça gelişmiştir.Özellikle elma,armut,şeftali ve badem,gerek ağaç sayıları gerekse de üretim miktarı bakımından,meyvecilikte önemli bir paya sahiptir (Çizelge 31).

Meyveciliğin gelişmesinde,Ezine-Bayramiç yolunun 23.km'sinde ve Karamenderes çayı kenarında kurulmuş olan meyvecilik üretme istasyonunun da katkısı büyüktür.Çanakkale,Balıkesir ve Bursa illerinin meyve ve aşılı-aşısız asma fidanı gereksinimini karşılamak amacıyla kurulan istasyon,597 dekarlık bir alana sahiptir.1962 yılında kurulan istasyonda elma,armut,şeftali,erik,kayısı,badem v.b. ile aşılı ve aşısız

asma fidanı üretilmektedir. Üretilen yıllık meyve fidanı sayısı 60.000-90.000 arasında değişirken, bu sayı aşısız asma fidanında 400-600 bin, aşılı asma fidanında ise 60.000-150.000 arasında değişmektedir.

Bölgedeki meyvecilik faaliyetleri içinde, elma, gerek ağaç sayısı gerekse de üretim bakımından ilk sırayı almaktadır. 1988 yılında, meyve veren elma ağacı sayısı 281.680 olup, yıllık üretim 26.000 tondur. Bu miktar, Marmara Bölgesi elma üretiminin yaklaşık olarak % 15'ini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, elma üretiminin % 95'i Karamenderes çayının yukarı havzasında yer alan Evciler ve Çarpılar çevresinden sağlanmaktadır.

	Ağaç sayısı	Üretim(ton)
Elma	281.600	26.000
Armut	78.490	1.278
Badem	52.600	600
Şeftali	28.890	468
Kayısı	7.950	150

ÇİZELGE: 31-Bazı meyve çeşitlerinin ağaç sayıları ve üretim miktarları (1988).

Armut, badem ve şeftali üretimi de önemli sayılabilir. Söz konusu meyve ağaçları, sulama olanaklarının daha fazla olduğu Karamenderes çayının yukarı havzasında oldukça yaygındır.

Dikili alanların % 14.6'sını meydana getiren bağlar, özellikle Karamenderes çayının yukarı havzasında güneşe bakan yamaçlarda (Gedik, Mollahasanlar, Tongurlu, Yeşilköy, Karaköy) ve batıda Çığır dağı çevresinde (Uluköy, Yaylacık, Kızıltepe, Yavaşlar, Kayacık) yaygındır. Yıllık üzüm üretimi 13.400 ton olup, bunun % 60'ını şaraplık üzüm oluşturmaktadır. Üretilen üzümlerin bir bölümü de pekmezlik ve yaş üzüm olarak değer-

lendirilerek, çevredeki tüketim merkezlerine gönderilmektedir.

Toplam 1.655 hektarlık bir alana sahip olan sebze bahçeleri, dikili alanların % 10'unu meydana getirmektedir. Bu alanlar sulama olanaklarının daha geniş olduğu Ezine-Bayramiç ovası ile batıda Matıda Mahmudiye, Pınarbaşı, Kemallı, Bahçeli çevrelerinde yaygındır.

C- Ormancılık ve orman ürünleri:

Çanakale Orman Bölge Başmüdürlüğü'nden elde ettiğimiz verilere göre, orman ve fundalık arazilerin yüzölçümü 91.540 hektar olup, toplam arazinin % 52.4'ünü oluşturmaktadır. Akdeniz ikliminin etkisi altında kalan bu bölgede, Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin tanıtıcı bitki türlerinden kızılçam ve meşelerin yanı sıra, bunların tahribi ile ortama yerleşen makilerden meydana gelen kserofil bir bitki örtüsü ve daha yükseklerde karaçamların egemen olduğu mezofil bir orman örtüsü görülür. Bunların bir bölümü bozuk baltalık meşe ve kızılçamlardan meydana gelir. Seyrek çalılık ve ağaçlardan oluşan meşe türleri arasında en yaygın tür kermez meşesi (Q. coccifera), palamut meşesi (Q. aegilops) ve pırnal meşesi (Q. ilex) dir.

Ezine-Bayramiç ovasını, güney, kuzey ve doğudan çevreleyen dağlık kütleler ormanların yoğunluk kazandığı başlıca alanlardır. Bunlar arasında, özellikle Bayramiç'in güneydoğusunda Kaz dağı kütlelerinin kuzeye bakan yamaçlarında, üretim kapasitesi yüksek ormanlar vardır.

1988 yılında, bölgedeki ormanlardan 95.000 ton yakacak odun, 55.000 m³ tomruk üretilmiştir. Bu üretimin % 90-95'i Kaz dağı kütlelerinin kuzeye bakan yamaçlarından elde edilmiştir. Söz konusu orman ürünleri, İstanbul ve İzmir gibi büyük merkezlere gönderilerek piyasaya sunulmaktadır.

Bu arada, 1950-1955 yıllarına kadar, bölge halkının ekonomik yapısında çok önemli bir yer tutan palamut üretiminden de

söz etmekte yarar vardır.Çok değerli bir orman ağacı olan palamut meşesinden elde edilen palamut,pelit adı verilen meyvesi ile bunu saran kadeh (koza) den meydana gelir.Özellikle boya sanayiinde ve hayvancılıkta yem olarak önem kazanan bu ürün,kırsal nüfusun uzun yıllar en önemli geçim kaynağı olmuştur.Nitekim,1548 yılında Troad'a gelen Pierre Belon,Alexandreia Troas ve çevresinde,Bursa ve Gelibolu gibi merkezlere deve sırtında taşınan palamut meşelerinin satışından önemli bir gelir elde edildiğini belirtmiştir. Yine,1738 yılında Richard Pococke ve 1750'de Robert Wood, boyacılık ve dericilikte kullanılmak üzere İtalya ve İngiltere'ye palamut ihraç edildiğini belirtmektedir(COOK,1973). Yalnız araştırma alanımızda değil,tüm Biga Yarımadası'nda, uzun bir geçmişe ve ekonomik bir değere sahip olan palamut dağ satımı,bölgenin batısında Tavaklı ve Odunluk iskelelerinden yapılmıştır.Ancak,1950'li yıllardan sonra sentetik ürünlerin yaygınlaşmasından sonra,bu ekonomik etkinlik önemi yitirmiştir.Bu tarihten sonra,palamut meşesi ağaçları odun kömürü yapmak amacıyla hızla tahrip edilerek,ortadan kaldırılmıştır.Odun kömürü yapımı,bölgenin özellikle batı kesiminde yer alan kırsal yerleşmelerde günümüzde de sürdürülmektedir.Uluköy,Akköy,Pazarköy,Çamlıca,Köseler,Yaylacık ve Alakeçi köyleri,odun kömürü yapımının devam ettiği başlıca yerleşmelerdir.

D-Tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması:

Ekonomik yapının tarımsal üretime dayalı olması nedeniyle, tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması ayrı bir önem taşımaktadır.Bununla birlikte,tarımsal ürünlerdeki çeşitlilik,tüketim merkezlerine olan uzaklık ve kırsal nüfusun içinde bulunduğu ekonomik koşullar,tarımsal ürünlerin değerlendirilmesinde ve pazarlanmasında birtakım farklı uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.Bu farklı uygulamaları daha iyi yansıtabilmek amacıyla,konuyu belirli ürün çeşitlerine göre ele almak yararlı olacaktır.

Hububat tarımında, gerek ekiliş alanı gerekse de üretim miktarı açısından ilk sırayı alan buğdayın değerlendirilmesi ve pazarlanması, üretimin geçimlik düzeyi aşım aşımamasına göre farklı özellikler gösterir. Sözgelimi, tarım alanlarının sınırlı ve kuru tarım yöntemlerinin egemen olduğu kesimlerde (Aladağ, Çamlıca, Bezirganlar, Çaldağ ve Sarısöğüt çevresi), buğday üretiminin geçimlik düzeyi aşmadığı görülür. Bu alanlarda üretilen buğday, tamamen ailenin kendi tüketimine ayrılmıştır. Üretimin geçimlik düzeyi aştığı kesimlerde üretilen buğday, tüccar ve Toprak Mahsulleri Ofisi'ne satılmaktadır. Ancak, bu ofisin Ezine'de yer alması, bölgenin doğusunda yer alan tarım arazilerinde üretilen buğdayın tüccara satılmasını zorunlu kılmıştır. Batıdaki köyler ise, ofise olan yakınlıkları ile bu ürünün pazarlanmasında ikinci bir seçeneğe sahiptir.

Bölgenin batısında, Geyikli, Gökçebayır ve Kemallı çevresi ile Ezine-Bayramiç ovasının kuzey kenarında yaygın olan zeytin üretiminin önemli bir bölümü yağlık zeytindir. Üretilen zeytinin büyük bir kısmı, köylerde yer alan ve sayıları 40'a ulaşan zeytinyağı imalathanelerinde işlenmektedir. Elde edilen zeytinyağının bir kısmı, ailelerin kendi tüketimlerine ayrılırken, önemli bir bölümü de Ezine kentinde yer alan Tarış Zeytinyağ Tarım Satış Kooperatifi'ne satılmaktadır. Üretilen zeytinin bir kısmı da sofralık zeytin olarak değerlendirilmektedir. Zeytinin işlenmesi ile elde edilen pirina ise, Karacabey, Edremit ve Ayvalık gibi merkezlere gönderilmektedir.

Bağcılık ile uğraşan kırsal nüfusun da, ürünün değerlendirilmesi ve pazarlanmasında, gerek devlete gerekse de özel sektöre ait kuruluşlarla ilişki içinde olduğu görülür. Sözgelimi, şaraplık olarak üretilen siyah üzümler, Çanakkale kentinde bulunan Tekel Şarap Fabrikası'na, beyaz üzümler ise, İzmir'deki özel sektöre ait şarap fabrikalarına satılmaktadır. Pekmezlik ve yaş üzüm olarak değerlendirilen üzüm-

ler ise, Ezine, Bayramiç ve Çanakkale pazarına sevk edilerek tüketicilere sunulmaktadır.

Sanayi bitkilerini meydana getiren susam, pamuk ve ayçiçeği de, devlet ve özel sektöre ait kuruluşlara satılmaktadır. Sözgelimi, bölgede elde edilen pamuk, Ezine kentindeki Tarım Pamuk Tarım Satış Kooperatifi'ne ve özel sektöre, ayçiçeği Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi'ne satılmaktadır.

Sebze üretiminin önemli bir bölümü de Çanakkale, Ezine ve Bayramiç pazarlarına gönderilmektedir. Sebze üretimi içinde ilk sırayı alan domatesin değerlendirilmesi amacıyla, Ezine'nin Pınarbaşı köyünde 1974 yılında bir salça fabrikası işletmeye açılmıştır.

Bölgedeki meyvecilik faaliyetleri içinde, önemli bir gelir kaynağı oluşturan elma üretimi, özellikle Karamenderes çayının yukarı havzasında yer alan Evciler ve Çarpılar'da yaygındır. Üretilen elma, İzmir ve İstanbul gibi büyük kentlere gönderilmektedir. Elma üretiminin yoğunluk kazandığı Evciler'de ürünün korunması amacıyla Kalkınma Kooperatifi tarafından bir soğuk hava deposu yaptırılmıştır. 2.500 ton kapasitesi olan depo, 1988 yılında hizmete girmiştir. Bu arada, yaş meyve ve sebze ihtiyacının depolanması amacıyla yönelik olarak, İl Özel İdaresi ve belediyenin ortak girişimi ile Bayramiç'te bir soğuk hava deposu kurulmuştur. 1988 yılında hizmete giren tesis, 1.500 tonluk kapasiteye sahiptir.

E- Hayvancılık:

a. Bölge mer'alarının durumu:

Mer'a alanlarının ve yem bitkileri üretiminin sınırlı olmasına karşılık, ekonomik etkinlikler içinde hayvancılığın önemli bir yeri vardır. Bununla birlikte, hayvancılığın ekonomik etkinlikler içindeki önemi, mer'a arazilerinin dağılışına ve uygulanan tarım sistemine göre yer yer farklı özellikler göstermektedir.

Bilindiği gibi, hayvancılığın, yaygın ve yoğun bir biçimde yapılabilmesi geniş mer'aların varlığını gerektirmektedir. Ancak, çalışma alanımızdaki mer'a arazilerinin, toplam arazinin yalnızca % 8.6'sını (14.997 ha) oluşturması, sözkonusu alanların oldukça yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Büyük sayıda hayvan beslemeye yetmeyecek kadar zayıf bir ot örtüsüne sahip olan mer'alar, yakın çevrelerinde bulunan yerleşmelerin ancak sınırlı sayıdaki hayvanlarına mer'a olmaktan öteye gidememiştir.

Bölgedeki mer'alar, tarla tarımına elverişli olmayan kesimlerde yaygındır. Sözgelimi, batıdaki volkanik plato üzerinde Belen, Kayacak, Kızıltepe, Yavaşlar, Karadağ ve Aladağ çevresinde geniş mer'a arazilerine rastlamak mümkündür. Diğer yandan, ormanıçi veya kenarında yer alan kır yerleşmeleri (Çamlıca, Çaldağ, Yeniceköy ve Alakeçi), yakın çevrelerinde bulunan bozuk orman ve fundalıklardan, hayvan otlatmada geniş ölçüde yararlanmaktadırlar. Mer'aların ve yem bitkileri üretiminin sınırlı olması, hayvancılığın elverişli koşullarda yapılmasına neden olmaktadır. Bu durum, hayvancılık ile geçinen kırsal nüfusun, hayvanlarının yem sorununu çözmek amacıyla birtakım farklı uygulamalara yönelmesini zorunlu kılmıştır. Sözgelimi, hayvancılığın ekonomik etkinliklerde ilk sırayı aldığı Karadağ, Kızıltepe, Aladağ ve Yavaşlar köylerinden, hayvan otlatmak amacıyla, Ezine-Bayramiç ovasının kuzey kenarında yer alan Akköy ve Pazarköy'e gidilmektedir. Bu alanlardaki hububatın hasatından sonra tarlada kalan anızlarda yürütülen bu faaliyet, Temmuz ve Ekim ayları arasında yapılmaktadır. Hayvan başına belirli bir ücretin ödendiği bu uygulamada sağlanan gelir köy muhtarlığına kalmaktadır.

Hayvanların ot gereksinimini sağlamaya yönelik bir başka uygulama ise, bölge dışındaki mer'aların kiralanmasına dayanmaktadır. Örneğin, Aladağ ve Kemallı köylerinde, hayvancılık ile geçinen kırsal nüfusun bir bölümü Biga, Gelibolu ve Kumkale'de kiralandıkları mer'alara giderek hayvanlarını ot-

latmaktadır. Temmuz ve Ekim ayları arasında yapılan bu faaliyet sırasında, hayvanlar kamyonlarla nakledilmektedir.

Hayvancılık içinde ilk sırayı alan küçükbaş hayvanlar (koyun-keçi), Ekim aylarının sonlarından Nisan ve Mayıs aylarına kadar, köylerin yakın çevresinde yer alan kışlalarda barındırılır. Bu tarihten sonra kışlalardan çıkarılan hayvanlar, nadas arazilerinde ve anızların çevresinde yapılan ve çardak adı verilen barınaklara alınır. Koyun ve keçiler, bu çardaklar sayesinde gündüz sıcaklığından korunurken, geceleri anızlara ve nadas alanlarına çıkarılarak otlatılmaktadır. Büyükbaş hayvanlar ise, sürekli olarak ahırda beslenmektedir.

b. Hayvan sayısı ve dağılışı:

Ezine ve Bayramiç ilçe tarım müdürlüklerinden elde ettiğimiz veriler, bölgede yetiştirilen büyük ve küçükbaş hayvan sayısının 199.515 olduğunu göstermektedir. Bunun, % 94.5'ini küçükbaş (188.585), % 5.5'ini ise büyükbaş hayvanlar oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvanlar arasında ilk sırayı koyun almaktadır. Nitekim, küçükbaş hayvan varlığının % 78'ini koyun, % 22'sini de kıl keçisi meydana getirmektedir.

Koyun.....	147.250
Keçi.....	41.335
Siğır.....	10.930
Manda.....	80
Eşek.....	4.250
At.....	750

ÇİZELGE: 32-Bölgedeki hayvan varlığı (1988).

Bölgede yetiştirilen hakim koyun ırkı dağlıç ve kıvırcıktır. Bunların yanı sıra, sakız, imroz ve tahirova gibi ırklara rastlamak da mümkündür. Bunlar arasında, kıvırcık, sakız ve imroz ırkının et verimi; tahirova ırkının ise et ve süt verimi yüksektir. Dağlıç koyun ırkının da süt verimi yüksek

sayılabilir.

Koyun ve keçi yetiştiriciliğine göre, ikinci planda kalan büyükbaş hayvan varlığının % 59'unu (6.440) sığır oluşturmaktadır. Sığır ırklarının önemli bir bölümünü Holstein ve Montofon ırkı meydana getirmektedir. Holstein ırkı sığırlar Üvecik, Mahmudiye, Pınarbaşı (Ezine), Koçali, Uluköy ve Kemalli köylerinde; Montofon ırkı sığırlar ise Yeniköy, Arasinlı, Bozeli ve Pınarbaşı köylerinde yaygındır. Holstein ırkı sığırların günlük süt verimi 10-15 kg, Montofon ırkı sığırların ise 7-8 kg'dır.

Yük ve iş hayvanları arasında ilk sırayı eşek almaktadır. Kırsal nüfusun binek ve yük hayvanı olarak önemli yardımcılarından biri olan bu hayvanların sayısı 4.250'dir. At ve katır gibi hayvanların sayısı da oldukça azdır.

Hayvancılığın, bölgedeki dağılışı incelendiğinde, hayvan cinslerinin ve sayılarının bazı alanlarda farklı özellikler gösterdiği görülür. Sözelimi, küçükbaş hayvancılık, tarla tarımına elverişli alanlardan yoksun, buna karşılık geniş mer'a alanlarına sahip kırsal yerleşmelerde (Belen, Karadağ, Aladağ, Kızıltepe, Yavaşlar) yoğunluk kazanmaktadır. Zayıf bir ot örtüsüne sahip olan bu alanların ancak koyun ve keçi gibi hayvanların yetiştirilmesine olanak vermesi, küçükbaş hayvancılığın bu alanlarda gelişmesinde etkili olmuştur. Buna karşılık, topraklarının önemli bir bölümü Ezine-Bayramiç ovasında yer alan Akköy, Pazarköy, Güllüce ve Balıklı köylerinde, koyun ve keçi sayısının daha az olduğu görülür (Çizelge 33). Bu durum, sözkonusu köylerde mer'a arazilerinin sınırlı olmasının yanı sıra, tarla tarımına elverişli toprakların geniş olması ile ilgilidir.

Kıl keçi yetiştiriciliği ise, özellikle arızalı kesimlerdeki orman ve fundalık alanlarda (Çamlıca, Kızıltepe, Belen ve Çaldağ) yoğunluk kazanmaktadır. Ancak, özellikle son yıllarda Orman Genel Müdürlüğü ile kırsal nüfus arasında ortaya çıkan arazi anlaşmazlıkları, ormaniçi ve orman kenarında

yer alan bu nüfusun hayvancılık faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Gerçekten de, sözkonusu kuruluşun ağaçlandırma yaparak bazı alanları çitlerle çevirmesi, hayvancılık ile geçinen nüfusun en önemli sorunu durumuna gelmiştir.

	KÖYLER	Koyun	Keçi
Ova kenarı köyleri	Pazarköy	1.350	40
	Akköy	1.500	550
	Güllüce	1.800	700
	Balıklı	1.420	150
	Çetmi	700	400
Dağ ve yamaç köyleri	Yavaşlar	3.000	300
	Kızıltepe	3.000	2.000
	Belen	3.150	1.650
	Kayacık	3.500	200
	Çamlıca	850	1.600

ÇİZELGE:33-Küçükbaş hayvanların bazı ova kenarı köylerle,dağ ve yamaç köylerindeki dağılışı.

Araştırma alanımızda,ipekböcekçiliğine Karamenderes çayının yukarı havzasında,Mollahasanlar,Gedik ve Köselere çevresinde rastlanır.Kümes hayvanları yetiştiriciliği ise,büyük ve küçükbaş hayvancılık kadar önemli değildir.

Hayvancılık faaliyetleri arasında belirtebileceğimiz bir diğer konu ise balıkçılıktır.Batıda,kıyıya yakın alanlarda yer alan kırsal nüfusun bir bölümü,tarımsal etkinliklerin yanı sıra,balıkçılık da yapmaktadır.Özellikle son yirmi yılda önem kazanan balıkçılık Tavaklı,Dalyan köylerinde sınırlı olanaklarla yapılmaktadır.Bu arada,Evciler'de yer alan alabalık üretme tesisinden de söz edilebilir.İl Özel İdaresi'nin öncülüğünde 1982 yılında işletmeye açılan tesisin yıllık üretim kapasitesi 25 tondur.Üretilen balıklar yakın çevrede ve İstanbul,İzmir ve Tekirdağ gibi büyük merkezlerde pazarlanmaktadır.

c. Hayvansal ürünlerin üretimi, değerlendirilmesi ve pazarlanması:

Ekonomik etkinlikler içinde, tarla tarımından sonra ikinci sırayı alan hayvancılık, kırsal nüfusun önemli bir geçim kaynağıdır. Bu nedenle, hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması ayrı bir önem taşımaktadır. Ancak, tarımsal ürünlerde olduğu gibi, hayvansal ürünlerdeki çeşitlilik, tüketim merkezlerine olan uzaklık da, bu ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanmasında bazı farklılıkların oluşmasına neden olmuştur. Bu farklı uygulamaların niteliğini daha iyi yansıtabilmek amacıyla, konuyu belirli hayvansal ürünlere göre ele almak yerinde olacaktır.

Ezine ve Bayramiç ilçe tarım müdürlüklerinden sağladığımız verilere göre, bölgedeki yıllık süt üretimi 24.450 tondur. Bu süt üretiminin % 25'i inek, % 36'sı koyun ve % 39'u keçi sütüdür. Elde edilen sütün önemli bir bölümü peynir ve yoğurt yapımında kullanılmak üzere mandıralar tarafından alınmaktadır. Bu arada, bölgede bulunan mandıraların dağılımından söz etmekte de yarar vardır. Söz konusu mandıralar Ezine ve Bayramiç kentlerinin yanı sıra, Türkmenli, Ağaçköy, Doğancı, Yahşielî, Pınarbaşı (Bayramiç), Kumburun, Gökçebayır, Uluköy, Geyikli, Bahçeli, Körüktaş, Şapköy ve Yaylacık köylerinde yer almaktadır.

Küçükbaş hayvanların Haziran ayı ortalarında kırılmelerinden elde edilen yapağı ile Ağustos ayının sonlarında yapılan ikinci kırılmadan elde edilen yün üretimi, yaklaşık olarak 120-150 tondur. Elde edilen yapağı ve yün, gerek Ezine gerekse de Bayramiç'te bulunan tüccarlar tarafından alınmaktadır.

Bölgenin güneydoğusunda, Karamenderes çayının yukarı havzasında yer alan Köseler, Mollahasanlar ve Gedik köyleri ve çevresinde yaygınlık kazanan ipekböcekçiliği, bu kesimdeki kırsal nüfusun önemli bir geçim kaynağıdır. Elde edilen kozalar, Bursa'da yer alan tüccarlara satılmaktadır.

Canlı hayvan ticareti de, hayvancılık ile geçinen kırsal nüfusun ekonomik etkinlikleri içinde önemli bir yere sahiptir. Uluköy, Üvecik, Çamlıca, Çaldağ, Şapköy, Kızıltepe ve Yavaşlar köylerinde yaygın olan canlı hayvan satımı, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük merkezlere yöneliktir.

F- Sanayi:

Bölgedeki sanayi faaliyetleri, özellikle 1973 yılından sonra kurulan birkaç büyük tesis dışında, küçük imalat sanayiinde toplanmıştır. Bu sanayi kolunda yer alanların önemli bir bölümü de gıda sanayii ile taş-toprağa dayalı sanayii kuruluşlarından oluşmaktadır.

Gıda sanayiini temsil eden küçük işletmelerin en önemlileri zeytinyağ imalathaneleri ve mandıralardır. Zeytinyağ imalathaneleri, zeytin tarımının önem kazandığı batıdaki köylerde yaygındır. Sözgelimi, Gökçebayır'da 7, Ahmetçeli, Akköy ve Tavaklı'da 3, Saçaklı'da 2 zeytinyağ imalathanesi vardır. Geyikli, Kumburun, Kemallı, Taştepe, Bozköy, Güllüce, Zeytinli, Kutluoba ve Pıtlireli köylerinde de birer zeytinyağı imalathanesi bulunmaktadır. Ezine kentinde yer alan imalathane sayısı ise 3'tür.

Gıda sanayiinin bir başka temsilcisi de mandıralardır. Yekın çevrelerindeki kırsal yerleşmelerde üretilen sütleri toplayan mandıraların önemli bir bölümü Ezine ve Bayramiç kentinde yer almaktadır. Nitekim, Bayramiç'te 5, Ezine'de 3 mandıra bulunmaktadır. Mandıraların bir bölümü de köylerde yer almaktadır. Sözgelim Türkmənli'de 3, Bahçeli, Geyikli, Körüktaş, Ağaçköy, Yahşielı, Doğancı, Pınarbaşı köylerinde ise birer mandıra bulunmaktadır.

Gıda sanayiinin en büyük kuruluşu ise, 1974 yılında Ezine'nin Pınarbaşı köyünde üretime geçen Pınar Konserve Fabrikası'dır. Domates salçası üreten fabrikanın yıllık salça üretim kapasitesi 6.000 tondur.

Taşa-toprağa dayalı sanayiinin en önemli kuruluşu ise,1980 yılında üretime geçen Çanakkale Çimento Fabrikası'dır.Mahmudiye köyünde yer alan fabrika,iki birimden oluşmaktadır. Klinker üretiminin yapıldığı ana birim Mahmudiye köyünde, Paketleme,depolama tesisleriyle 480 m uzunluğunda bir iskelenin yer aldığı ikinci birim 9 km batıda yer almaktadır. 1988 yılına kadar,fabrikanın çimento ve klinker üretim kapasitesi 800.000 ton olmakla birlikte,yapılan genişletme çalışmaları ile bu miktar 1.500.000 tona yükselmiştir.Fabrikada kullanılan hammaddelerden yalnızca alçıtaşı Kıbrıs'tan getirilmekte,diğer hammaddeler ise fabrikaya 3 km uzaklıkta bulunan Bozalan köyü çevresinden sağlanmaktadır.1987 yılında,fabrikada 724.000 ton klinker,745.000 ton çimento üretilmiştir.Bu üretim miktarı,aynı yılın Türkiye çimento üretiminin % 3.2'sini oluşturmaktadır.Üretilen çimentonun önemli bir bölümü Mısır,Nijerya,Libya ve Suudi Arabistan'a satılmaktadır.Fabrikada 450 işçi çalışmaktadır.

Taşa-toprağa dayalı sanayiinin bir diğer önemli kuruluşu ise,Akköy'de bulunan Çelikel Tuğla ve Kiremit Fabrikası'dır.1958 yılında Marsilya tipi kiremit üretimiyle faaliyete geçen tesiste,1970 yılından sonra blok tuğla üretimi de başlamıştır.Tesis,günde 12.000 Marsilya tipi kiremit ve 10.000 blok tuğla üretebilecek kapasitededir.

Bölgenin orman varlığı dikkate alındığında,orman ürünleri sanayiinin de önem kazanması beklenirken,bu sanayi kolunun oldukça geri kaldığı görülür.Bu sanayi kolunun en önemli kuruluşu,Ezine'de yer alan Direk Fabrikası'dır.Fabrika tarafından üretilen direklerin tümü Türkiye Elektrik Kurumu tarafından satın alınmaktadır.Bunun dışında,Ezine,Çavuşköy ve Bayramiç'te birer bıçkı atölyesi ile Yeşilköy ve Bayramiç'te,tarımsal ürünlerin kasalanmasına yönelik,birer ambalaj imalathanesi vardır.

G-Turizm:

Araştırma alanımızdaki turizm etkinlikleri, günümüze kadar önemli bir gelişme göstermemiştir. Ancak, batıda Ege Denizi kıyılarında, son yıllarda ortaya çıkan yazlık evler ve kampingler, özellikle iç turizmin az da olsa canlanmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, konuya dış turizm açısından baktığında, bu alandaki gelişmenin iç turizmin oldukça gerisinde kaldığı görülür. Bunun en önemli nedeni de, Antik Troya kentinin, dış turizm açısından başlıca çekim merkezi olmasıdır. Başka bir anlatımla, bölgeye genellikle güneyden gelen yabancı turistlerin, daha çok Troya (Truva) kentinin kalıntılarını görmeyi tercih etmeleri, Dalyan köyü yakınlarındaki antik Alexandria Troas kentine olan ilgiyi azaltmaktadır.

Dalyan köyü yakınlarındaki antik Alexandria Troas kentinin yamaçlarında yer alan Kestambol Kaplıcası, yerli turistlerin ilgisini çekmektedir. İlk çağlardan beri bir şifa kaynağı olarak bilinen kaplıca, I. Dünya Savaşı sırasında önemli ölçüde hasar görmüş, ancak 1963 yılında onarılarak tekrar hizmete girmiştir. 38 yataklı bir otelin yanı sıra, lokanta ve küpür için banyo ve havuzların bulunduğu kaplıca, Ezine Belediyesi'nin mülkü olmakla birlikte özel kişilerce işletilmektedir. Kaplıca suyunun sıcaklığı 54-75 °C arasında değişmektedir. 15 Mayıs-1 Kasım tarihleri arasında faaliyet gösteren kaplıcada 15 personel çalışmaktadır. Kaplıca ile Ezine arasındaki ulaşım, işletmeye ait araçlarla yapılmaktadır.

Bölge turizmine canlılık kazandıracak en önemli yatırım da Ezine-Kestambol Küpür Merkezi ve Oteli'dir. Akçakeçili köyü Aktaş mevkiinde 92.000 m²lik bir alanda kurulacak olan tesisler 240 oda ve 420 yatak kapasitesinde olacaktır. Çanakkale İl Özel İdaresi tarafından gerçekleştirilecek bu tesis, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının teşvik belgesine sahiptir.

H- Ulaşım:

Bölgenin en önemli karayolu, bölgeyi güneyden Ezine-Ayvacık-Edremit-Burhaniye üzerinden İzmir'e, kuzeyden ise Çanakkale'ye bağlayan E-24 karayoludur. Bu karayolu, yolcu taşımacılığının yanı sıra, tarımsal ürünlerin bölge dışındaki pazarlara ulaştırılmasında da önemli rol oynamaktadır.

Ezine kentinde E-24 karayolu ile birleşen karayolu da, Bayramiç üzerinden Çan ve Biga'ya bağlanmaktadır. Ezine ve Bayramiç kentleri arasında 24 km'lik bir uzunluğa sahip olan bu yol, trafik açısından pek yoğun değildir.

Çalışma alanımızda, Ezine ve Bayramiç gibi kent merkezleri ile kırsal yerleşmeleri arasındaki ulaşım genellikle stabilize yollarla sağlanmaktadır. Diğer yandan, yukarıda sözünü ettiğimiz karayollarına yakın veya ekonomik açıdan daha gelişmiş olan bazı kırsal yerleşmeler de asfalt yola sahiptir. Sözgelimi, kuzeybatıda Taştepe-Pınarbaşı-Mahmudiye-Üvecik köylerini kateden asfalt yol, güneye yönelerek Kumburun-Çamoba-Geyikli-Dalyan ve Tavaklı köylerini birbirine bağlamaktadır. Bu kesimlerdeki bir başka asfalt yol da, Ezine kentini Gökçebayır üzerinden Geyikli'ye bağlayan yoldur.

Ezine-Bayramiç ovasını güneyden izleyerek, Ezine ile Bayramiç kentlerini birbirine bağlayan karayoluna yakın köyler de asfalt yola sahiptir. Bu kesimde Balıklı, Kızılköy, Çavuşköy, Türkmenli, Pınarbaşı ve Ağaçköy, asfalt yollarla Ezine-Bayramiç karayoluna bağlıdır. Bayramiç kentinin kuzeyindeki Yiğitler ile güneydoğusundaki Evciler de, asfalt yollarla Bayramiç'e bağlanır.

Bölgenin batısında yer alan Odunluk İskelesi ile Bozcaada arasında yapılan düzenli motor seferleri de denizyolu ulaşımı açısından önem taşımaktadır.

SONUÇ

Biga Yarımadası'nın orta kesimlerinde yer alan araştırma alanımız, yarımadanın en büyük havzasını meydana getiren Karamenderes çayı havzasının önemli bir bölümünü de içine almaktadır. Söz konusu havzayı güneyden sınırlayan Kaz dağı ve onun batıya uzantısını oluşturan Dede dağı kütlesi, çalışma alanımızın güney sınırını meydana getirir. Batıda Ege Denizi, kuzeyde ise yüksek bir plato ile sınırlanan bölge, doğuda Karamenderes çayı havzasını Etili ve Kalkım depresyonlarından ayıran alçak eşiklerle sınırlanır.

Bayramiç meteoroloji istasyonunun verilerine göre, bölgenin yıllık ortalama sıcaklığı 14.2 °C, yıllık ortalama yağış miktarı ise 650 mm'dir. Erinc'in yağış etkinliği indis formülüne göre, yarı nemli park görünümlü kuru orman sahasında yer alan bölgede, Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat aylarının çok nemli, Mart ayının ise nemli olduğu görülür. Yarı nemli olarak geçen Nisan ayından sonra, Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları çok kurak geçmektedir. Yarı nemli olan Ekim ayından sonra tekrar çok nemli aylar başlamaktadır.

Bölgede, zonal, intrazonal ve azonal toprak kategorilerinin çeşitli toprak grupları yer almaktadır. Zonal topraklar kategorisinde bulunan kireçsiz kahverengi orman toprakları, yayılma alanı en geniş olan toprak grubudur. Alüvyal ve kolüvyal topraklardar meydana gelen azonal topraklar da, oldukça geniş bir yayılma alanına sahiptir. Alüvyal toprakların en geniş yayılma alanı da Ezine-Bayramiç ovasıdır. Bu ova, bölgenin en verimli tarım alanıdır.

Akdeniz ikliminin etkisi altında bulunan bölgede, Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin tanıtıcı bitki türlerinden kızılçamlar ve bunların tahribi ile ortama yerleşen makilerle, daha yükseklerde karaçamların egemen olduğu mesofil bir orman örtüsü görülür.

Bölgenin sahip olduğu bu elverişli doğal çevre koşulları

buranın, tarih öncesi çağlardan beri önemli bir yerleşim alanı olmasına mümkün kılmıştır. Tarımsal etkinlikleri biçimlendiren elverişli iklim, toprak ve yer yer önem kazanan olanaklarının yanı sıra, sahip olduğu coğrafi konum, bölgenin önem kazanmasında etkili olmuştur.

Sözünü ettiğimiz bu elverişli doğal ortam, bölgede bugün de önemli bir nüfus kitlesinin yaşamasını sağlamıştır. Nitekim, 1985 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, bölgenin toplam nüfusu 64.756'dır. Bu nüfusun 19.094'ünü Ezine ve Bayramiç kentlerinde yaşayan kentsel nüfus; 45.662'sini ise, 126 köy ve 20 mahallede yaşayan kırsal nüfus oluşturmaktadır. 1950-1950 yılları arasında, asker nüfus miktarında meydana gelen büyük oynamalar dışında, nüfus miktarının sürekli arttığı gözlenir. Sözgelimi, 1950 yılında 45.229 olan toplam nüfus, 1970'te 59.164'e, 1985'te ise 64.756'ya yükselmiştir. Toplam nüfus içinde % 29.4'lük bir paya sahip olan kentsel nüfus de, 1950 yılından sonra sürekli artış göstermiştir. 1965 yılına kadar, toplam nüfus içindeki payı azalmakla birlikte (1945-1950 dönemi dışında), miktar olarak sürekli artış gösteren kırsal nüfus, 1965-1975 yılları arasında miktar olarak da azalmıştır. Sözgelimi, 1965 yılında 45.696 olan kırsal nüfus, 1975 yılında 44.110'a düşmüştür. 1965-1975 yılları arasında, kırsal nüfus miktarında görülen bu azalma, bu tarihler arasında hız kazanan kırdan kente göç olayı ile ilgilidir.

Bölgede, ekonomik etkinliklere yön veren doğal ortam koşulları ile kırsal nüfusun dağılışı arasında da sıkı bir ilişki vardır. Verimli tarım alanlarının yanı sıra, sulama olanaklarının da nispeten geniş olduğu Ezine-Bayramiç ovasının kuzey ve güney kenarı ile, kuzeybatıda Mahmudiye ve Pınarbaşı çevresinde, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu görülmür. Sulama olanaklarına bağlı olarak nadasın ortadan kalkması, tarımsal ürünlerdeki çeşitlilik ve yüksek verim, bu alanlardaki yüksek nüfus yoğunluğunun başlıca nedenidir.

Genellikle hububat tarımının egemen olduğu kuru tarım alanlarında ise nüfus yoğunluğunun azaldığı görülür.

Bölgede yer alan kırsal nüfusun, içinde bulunduğu yetersiz ekonomik koşulların etkisini azaltmak amacıyla, belirli sürelerde, yakın ve uzak çevredeki alanlara gitmeleri ile ortaya çıkan "mevsimlik göçler" de, nüfus hareketleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Genellikle tarım işçiliği şeklinde görülen bu göçler Kumkale, Bozcaada, Gökçeada ve Edremit gibi yakın merkezlere yöneliktir. Diğer yandan, İzmir (Menemen) ve Adapazarı gibi uzak merkezlere yönelik mevsimlik iş gücü göçlerine de rastlamak mümkündür. Mevsimlik göçlerin süresi, tarımsal ürünlerin üretim süreçlerine bağlı olarak 1 ile 6 ay arasında değişmektedir. Kırsal yerleşmelerde yaptığımız araştırmalar, mevsimlik iş gücü göçlerinin yüksek düzeyde olduğu yerleşmelerde, topraksız aile oranının da oldukça fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Bölgedeki nüfus hareketlerinin bir bölümünü de, yine kırsal alandan çeşitli kentsel merkezlere yönelen kesin göçler oluşturmaktadır. Bölgede yaptığımız çalışmalar, bu göç hareketlerinin özellikle 1965 yılından sonra hız kazandığını göstermektedir. Araştırma alanının, özellikle doğu yarısında yer alan kırsal yerleşmelerden kaynaklanan kesin göçler oldukça yüksektedir. Nitekim, bu alanda yer alan kırsal yerleşim merkezlerinde, orman alanlarının geniş yer tutması nedeniyle tarım arazileri son derece sınırlıdır. Topraksız aile sayısının da yüksek olduğu bu merkezler, içinde buldukları yetersiz doğal çevre koşullarına bağlı olarak, kırdan kente yönelik göçlerin en yüksek düzeyde olduğu kırsal yerleşmeler olarak dikkati çekmektedir. Kırsal alandan kaynaklanan kesin göçlerin başlıca çekim merkezi Ezine, Bayramiç ve Çanakkale gibi yakın mesafedeki kentsel merkezlerdir. Bunun yanı sıra, İzmir ve İstanbul gibi uzak mesafedeki büyük kentsel merkezler de önemli bir çekim merkezi oluşturmaktadır.

Bölgedeki yerleşmelerin % 36.3'ü, kırsal nüfusun ise % 31.1'i 101-200 m yükselti basamağında yer almaktadır. Ancak, konuya çeşitli yükselti basamaklarındaki yerleşmelerin ortalama nüfusları açısından bakılacak olursa, yalnızca deniz seviyesi ile 100 m arasında yer alan kırsal yerleşmelerin ortalama nüfus büyüklüğünün bölge ortalamasının üzerinde olduğu görülür. Gerçekten de, bölgenin ortalama kırsal yerleşme büyüklüğü 312 kişi iken, deniz seviyesi ile 100 m arasında yer alan kırsal yerleşmelerin ortalama büyüklüğü 566 kişidir. Bu durum, deniz seviyesi ile 100 m arasında yer alan kırsal yerleşmelerin büyük bir bölümünün, daha önce sözünü ettiğimiz verimli tarım alanlarına sahip olmalarıyla ilgilidir.

Araştırma alanımızın iklim, toprak ve topoğrafya özelliklerinin yanı sıra, sulama olanaklarının dağılışı, tarımın temel niteliklerini belirleyen en önemli faktördür. Nadas arazileri dahil 42.120 hektar olan tarla arazilerinin % 90.2'sinde kuru tarım yöntemlerinin egemen olması, bölgenin tarımsal yapısının en belirgin özelliğidir. Karamenderes çayı yukarı havzasının bir bölümü, Ezine-Bayramiç ovası, kuzeybatıda Pınarbaşı ve Mahmudiye çevresi ile güneyde Bahçeli çevresi dışında kalan kuru tarım alanlarında, yaygın hububat tarımı yapılmakta ve toprakların bir bölümü nadasa bırakılmaktadır. Sulu tarımın yapıldığı alanlarda ise nadasın ortadan kalktığı, tarımsal ürünlerde çeşitliliğin arttığı ve yüksek bir verime ulaşıldığı gözlenir.

58.603 hektar olan genel kültür arazisinin 16.483 hektarını meydana getiren dikili alanlar içinde, zeytin önemli bir yer tutar. Nitekim, dikili alanların % 49.3'ü zeytine ayrılmıştır. Ancak, zeytinin asıl yayılma alanı, batıda kıyıya yakın olan kesimlerdir. Burada yer alan kırsal yerleşmeler (Geyikli, Gökçebayır, Kemallı, Pınarbaşı, Kumburun) tarımsal açıdan sahip oldukları bu olanaklar ile oldukça gelişmişlerdir. Çeşitli tarihlerde Balkan ülkelerinden gelen çok

sayıda göçmenin, sözü edilen kırsal merkezlere yerleştirilmesi de tarımsal etkinliklerin gelişmesinde etkili olmuştur. Tarımsal üretimde önemli bir güç unsuru oluşturan traktör de, ilk kez bu alanda yer alan köylerde kullanılmıştır.

Kırsal nüfusun, tarla tarımından sonra en önemli ekonomik etkinliğini meydana getiren hayvancılık, genellikle mer'a hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Ancak mer'a arazilerinin yetersiz olması, hayvancılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Toprakların yararlanma bakımından bölünüşü konusunda belirttiğimiz gibi, mer'a arazileri bölge topraklarının ancak % 8.6'sını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, özellikle son yıllarda ortaya çıkan birtakım uygulamalar, mer'a sorununun giderek büyümesine neden olmuştur. Sözgelimi, kadastro çalışmalarının devam ettiği yerlerde, kırsal nüfusun yıllardan beri mer'a olarak kullandığı araziler, hazine arazisi kapsamına alınarak ağaçlandırılmaktadır. Gerçekte mer'a olma özelliğine sahip olmayan bu arazilerin ağaçlandırılması, hayvancılığı da önemli ölçüde etkilemiştir. Bu nedenle, kırsal nüfusun içinde bulunduğu yetersiz ekonomik koşulları daha da ağırlaştıracak bu uygulamanın, alınacak birtakım önlemlerle yürütülmesinde yarar vardır. Bu amaçla kadastro çalışmalarının en kısa zamanda bitirilerek, mer'a olmaya elverişli alanların belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, büyükbaş hayvan ıslahı yapılarak, ahır hayvancılığı da desteklenmelidir. Başka önlemler alınmadan yapılacak uygulamalar, özellikle hayvancılık ile uğraşan kırsal nüfusu devingenliğe iteceği açıktır.

KAYNAKÇA

- AKARCA, AŞKIDİL(1977):Neandreaia, Kuzey Ege'de Arkaik ve Klasik Çağlara Ait Bir Şehir. İstanbul, (İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları:2238).
- AKŞİT, ZÜMRÜT(1976):"Ezine hakkında notlar". İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enst., Sanat Tarihi Yıllığı VI, İstanbul, s.157-163.
- ATALAY, İBRAHİM(1983):Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş. İzmir, (Ege Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları:19).
- ATALAY, İBRAHİM(1989):Toprak Coğrafyası. İzmir, (Ege Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları:8).
- AYDIN, TEKİN(1964):Anadolu'da İnsan Toplulukları ve Yerleşme İlkeleri Üzerinde Bir Deneme. İstanbul, (İ. T. Ü., Mimarlık Fakültesi Yayını).
- BİLGİN, TURGUT(1969):Biga Yarımadası Güneybatı Kısmının Jeomorfolojisi. İstanbul, (İ. Ü. Coğr. Enst. Yayınları:55).
- COOK, J. M. (1973):The Troad, An archaeological And Topographical Study. Oxford At The Clarendon Press, London.
- CUMHUR, MÜJGAN(1986):"Ahilerin kurduğu yerleşim merkezleri". Türk Kültürü, sayı 277, Ankara, s. 312-319.
- DARKOT, BESİM(1967):"Şehir ayırımında nüfus sayısı ve fonksiyon kriterleri". İ. Ü. Coğr. Enst. Derg., sayı 16, s. 3-8.
- DENKER, BEDRİYE TOLUN(1977):Yerleşme Coğrafyası, Kır Yerleşmeleri. İstanbul, (İ. Ü. Coğr. Enst. Yayınları:93).
- ELDEM, SEDAT HAKKI(1968):Türk Evi Plan Tipleri. İstanbul, (İ. T. Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını).
- EREN, AHMET CEVAT(1966):Türkiye'de Göç ve Göçmen Meseleleri. İstanbul.
- ERİNÇ, SIRRI(1969):Klimatoloji ve Metodları. İstanbul, (İ. Ü. Coğr. Enst. Yayınları:35).
- GÜRTAN, KENAN(1969):Demografik Analiz Metodları. İstanbul, (İ. Ü. İktisat Fakültesi Yayınları:260).
- KAYAN, İLHAN-CRAFT, JOHN-EROL, OĞUZ(1980):"Truva doğal çevresinin son 15.000 yıldaki değişimleri". Bilim ve Teknik Dergisi, sayı 155, s. 8-13.
- KOCACIK, FARUK(1980):"Balkanlardan Anadolu'ya yönelik göçler (1878-1890)". Osmanlı Araştırmaları I, s. 137-190.

- KOÇMAN, ASAF (1989): Uygulamalı Fizikî Coğrafya Çalışmaları ve İzmir-Bozdağlar Yöresi Üzerinde Araştırmalar. İzmir, (Ege Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları: 49).
- KÜÇÜKERMEN, ÖNDER (1985): Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi. İstanbul, (Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını).
- KÜN, EKREM ve diğerleri (1981): "Nadas alanlarının azaltılması olanakları". Türkiye II. Tarım Kongresi, Ankara, s. 93-115, (Tarım ve Orman Bakanlığı Yayını).
- SELEN, HAMİD SADİ (1945): "Türkiye'de köy yerleşmeleri ve şehirleşme hareketleri". Türk Coğr. Derg. sayı 7-8, s. 97-108.
- SERGÜN, ÜMİT (1975): Uluova, Beşerî Coğrafya Açısından Bir Araştırma. İstanbul, (İ.Ü. Coğr. Enst. Yayınları: 82).
- SERGÜN, ÜMİT (1986): Kocaeli Yarımadası'nda Kırsal Yerleşme. İstanbul, (İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları: 3370).
- SEVGİ, CEZMİ (1988): Kentleşme Sürecinde İzmir ve Gecekondular. İzmir, (İzmir Konak Belediyesi Kültür Hizmetleri).
- SÖZER, AHMET NECDET (1969): Diyarbakır Havzası, Beşerî ve İktisadî Coğrafya Açısından Bir Bölge Araştırması. Ankara, (Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları: 19).
- SÖZER, AHMET NECDET (1970): Erzurum Ovasının Beşerî ve İktisadî Coğrafyası. Erzurum, (Atatürk Üniv. İşletme Fakültesi Yayınları: 9).
- SÖZER, AHMET NECDET (1983): "Türkiye'nin kırsal yerleşim coğrafyasına ilişkin terminolojik sorunlar ve tipolojik yaklaşımlar". Ege Coğrafya Dergisi, sayı 2, s. 1-13.
- ŞEN, ERKAN (1984): "Türkiye'de mevsimlik iş gücü göçleri üzerine düşünceler". Ege Coğrafya Dergisi, sayı 2, s. 1-7.
- ŞİMŞİR, BİLAL N. (1968): Rumeli'nden Türk Göçleri I. Ankara, (Türk Kültürünü Araştırma Enst. Yayınları: 34).
- ŞİMŞİR, BİLAL N. (1970): Rumeli'nden Türk Göçleri II. Ankara, (Türk Kültürünü Araştırma Enst. Yayınları: 35).
- TANOĞLU, ALİ (1954): "İskân coğrafyası, esas fikirler, problemler ve metod". Türkiyat Mecm. cilt XI, s. 1-32.

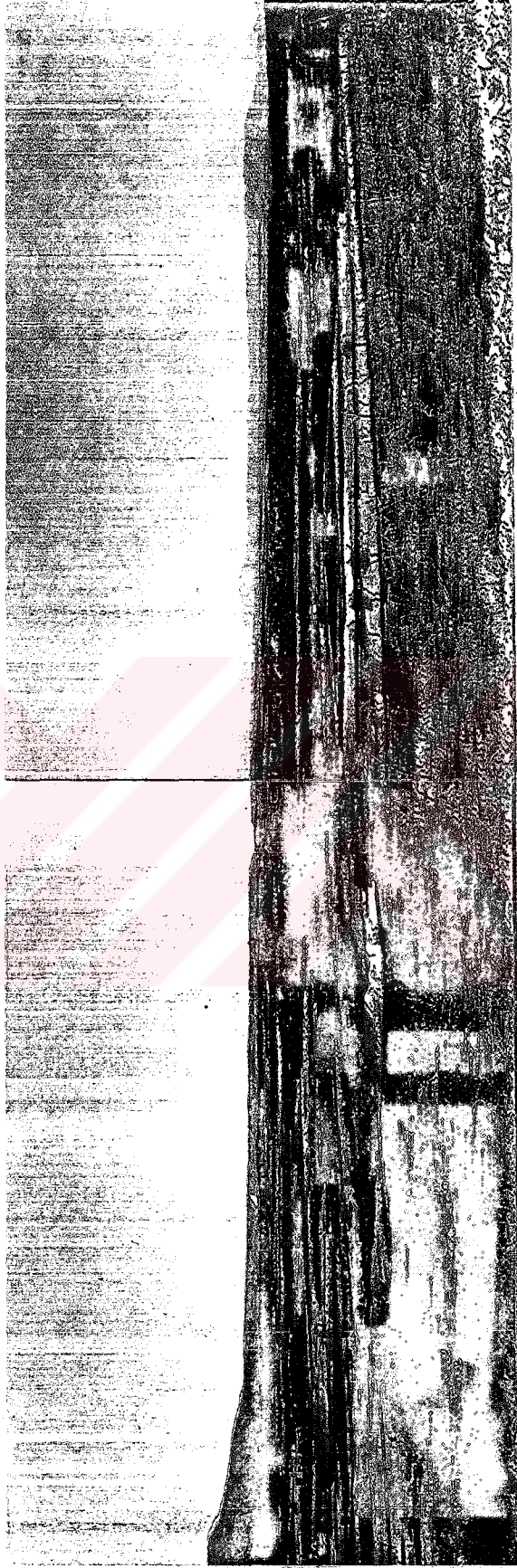
- TANOĞLU, ALİ (1968): Ziraat Hayatı. İstanbul, (İ.Ü. Coğr. Enst. Yayınları: 8).
- TANOĞLU, ALİ (1969): Nüfus ve Yerleşme. İstanbul, (İ.Ü. Coğr. Enst. Yayınları: 45).
- TAYLA, HÜSREV (1978): "Hadimoğlu Mansion at Bayramiç".
Turkish Treasures, 1978/1.
- TEZER, ERCAN (1981): "Tarımda mekanizasyon". Türkiye II. Tarım Kongresi, Ankara, s. 343-374, (Tarım ve Orman Bakanlığı Yayını).
- TUNÇDİLEK, NECDET (1967): Türkiye İskân Coğrafyası (Kır iskânı). İstanbul, (İ.Ü. Coğr. Enst. Yayınları: 49).
- TUNÇDİLEK, NECDET (1978): Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları. İstanbul, (İ.Ü. Coğr. Enst. Yayınları: 96).
- TÜTENGİL, CAVİT ORHAN (1983): 100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Sorunları. İstanbul.

İSTATİSTİKLER

- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ: Genel nüfus sayımları, İdarî bölünüş, (1935-1985).
- DEVLET METEOROLOJİ İŞLERİ (1967): Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Bülteni. Ankara.
- ELEKTRİK İŞLERİ ETÜT İDARESİ (1983): Aylık ortalama akımlar (1935-1980), Ankara.
- ELEKTRİK İŞLERİ ETÜT İDARESİ: Su yılı akım değerleri (1981-1984), Ankara.
- KÖY İŞLERİ VE KOOPERATİFLER BAKANLIĞI (1983): 1981 Köy Envanter etüdü (Çanakkale), Ankara.
- KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI (1972): Çanakkale İli Toprak Kaynağı Envanter Paporu, Ankara.

HARİTALAR

- 1:250.000 ölçekli Türkiye topoğrafya haritası "Ayvalık" paftası.
- 1:200.000 ölçekli Türkiye topoğrafya haritası "Edremit" paftası.
- 1:100.000 ölçekli Türkiye topoğrafya haritası "Ayvalık" paftaları.
- 1:100.000 ölçekli Türkiye orman haritası "Ayvalık" paftaları.
- 1:100.000 ölçekli toprak haritaları.
- 1:25.000 ölçekli Türkiye topoğrafya haritası "Ayvalık" paftaları.

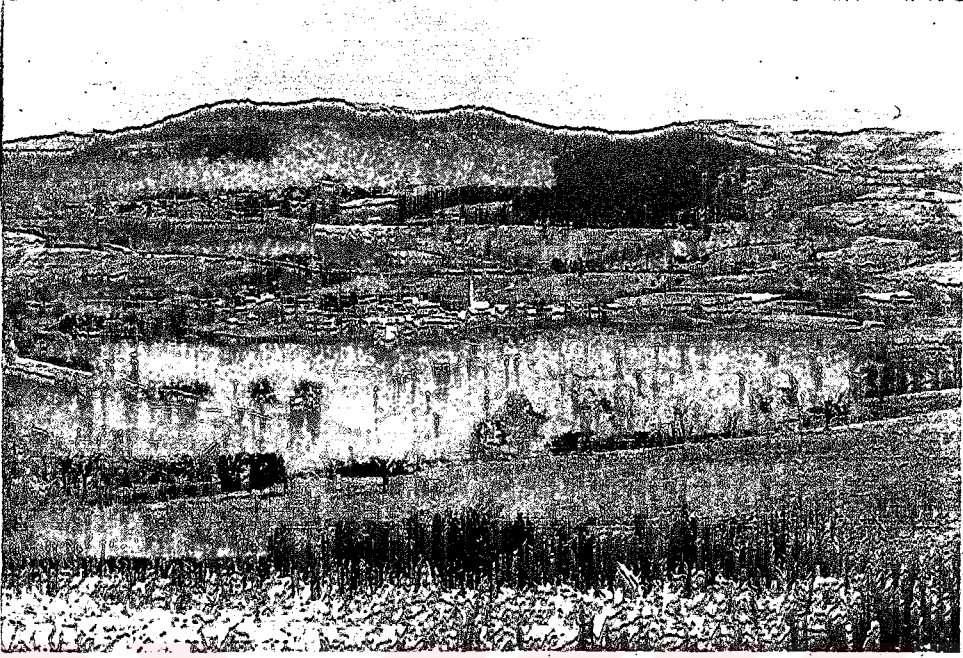
FOTOĞRAF: I-Ezine-Bayramiç ovasının kuzeydoğudan görünümü.

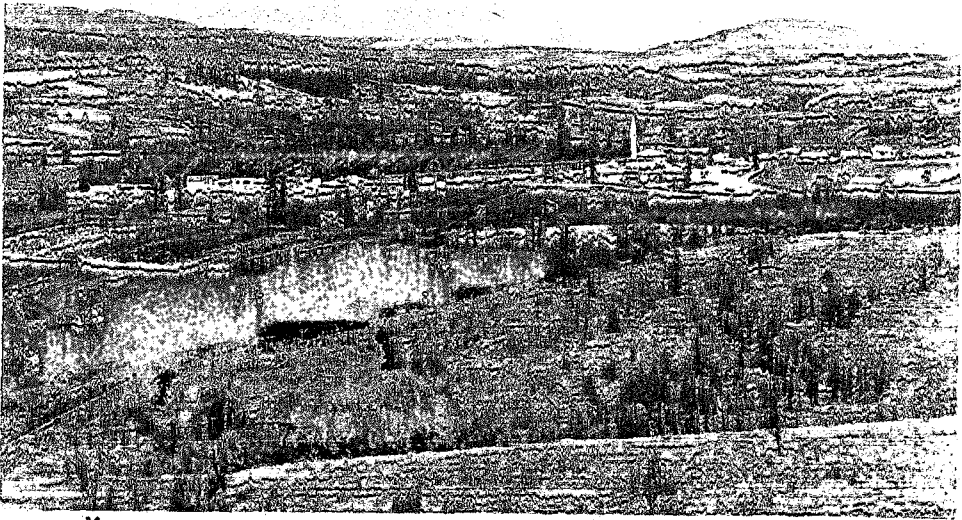
FOTOĞRAF: 2-Ezine-Bayramiç ovasının güneyden görünümü.

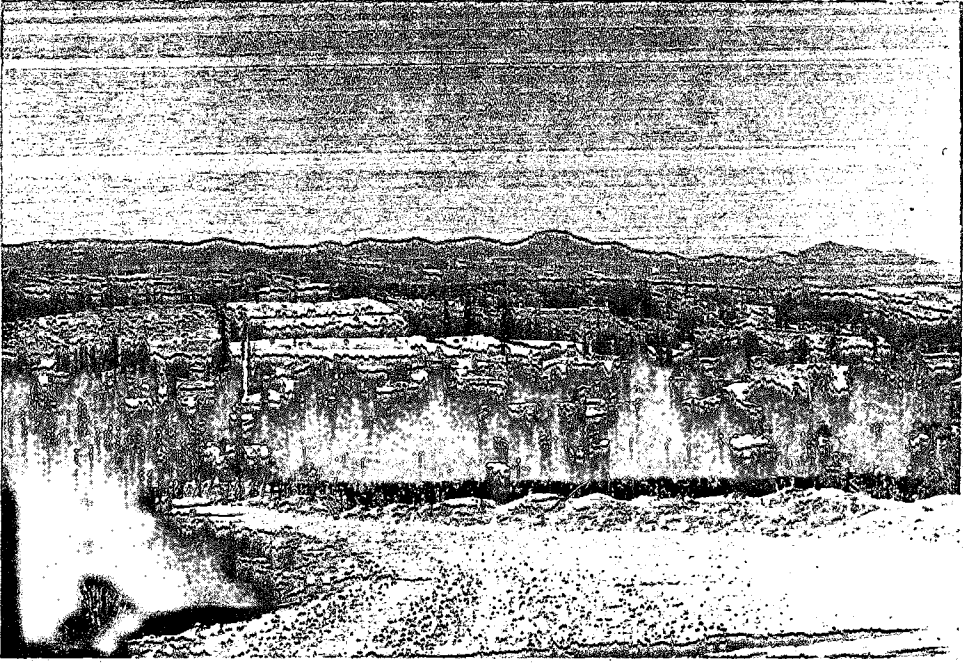
FOTOĞRAF: 2--Ezine-Bayramiç ovasının güneyden görünümü.

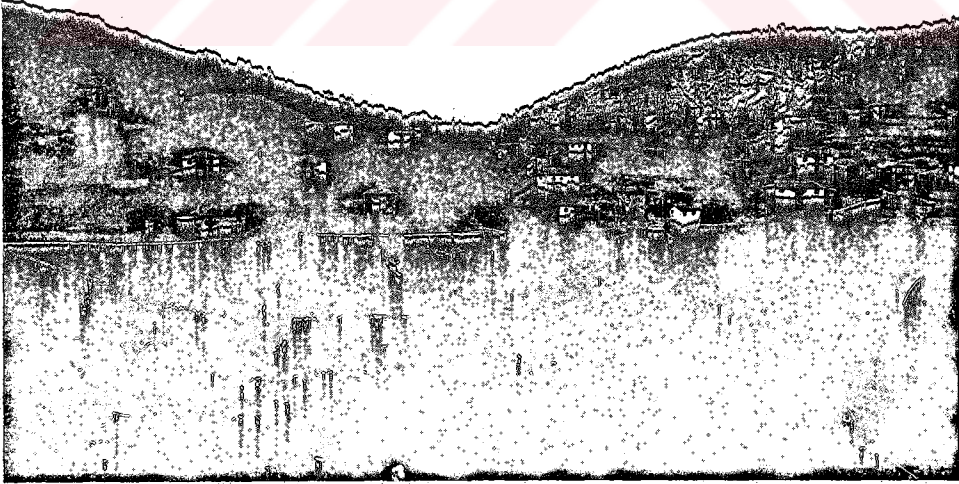
FOTOĞRAF: 3-Toplu yerleşme örneği
(Tülüler köyü-BAYRAMIÇ).

FOTOĞRAF: 4-Toplu yerleşme örneği
(Çiftlikköy-BAYRAMIÇ).

FOTOĞRAF:5-Toplu yerleşme örneği
Bezirganlar köyü-BAYRAMIÇ).

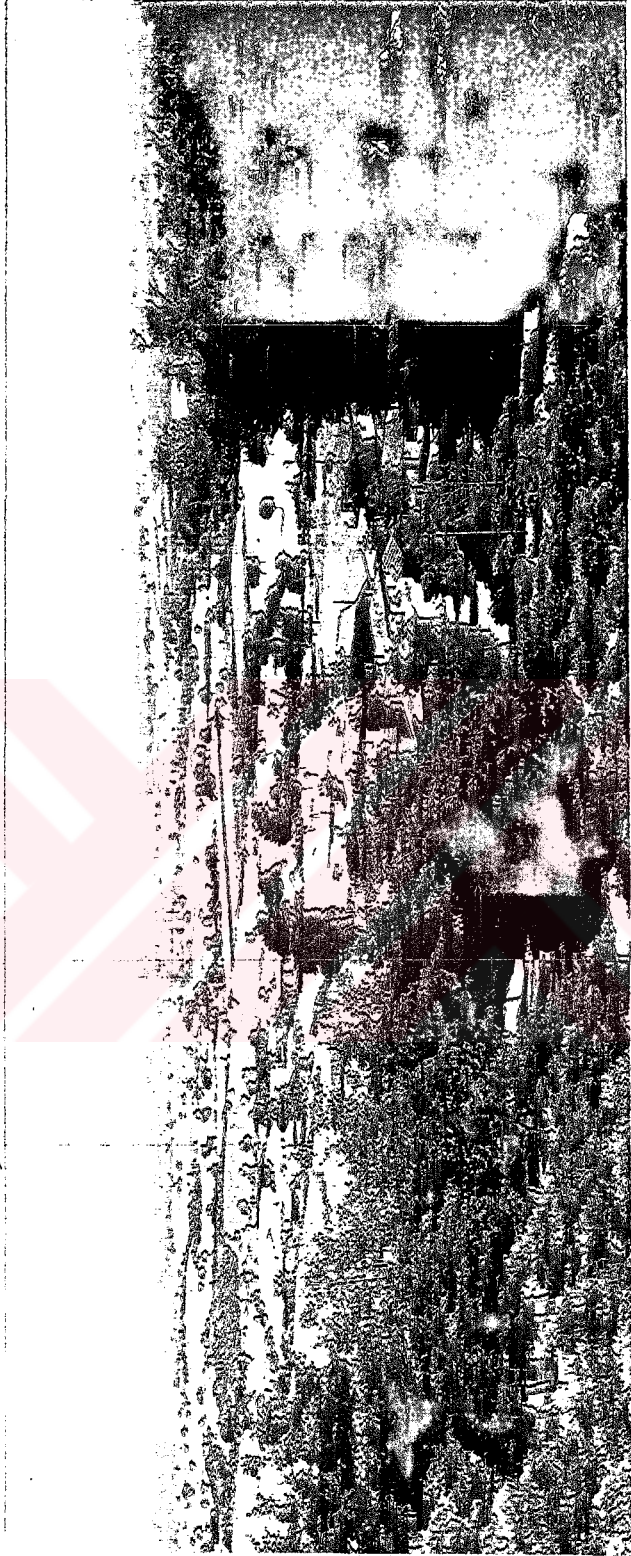

FOTOĞRAF:6-Dağlnık yerleşme örneği
(Kursunlu köyü-BAYRAMIÇ).

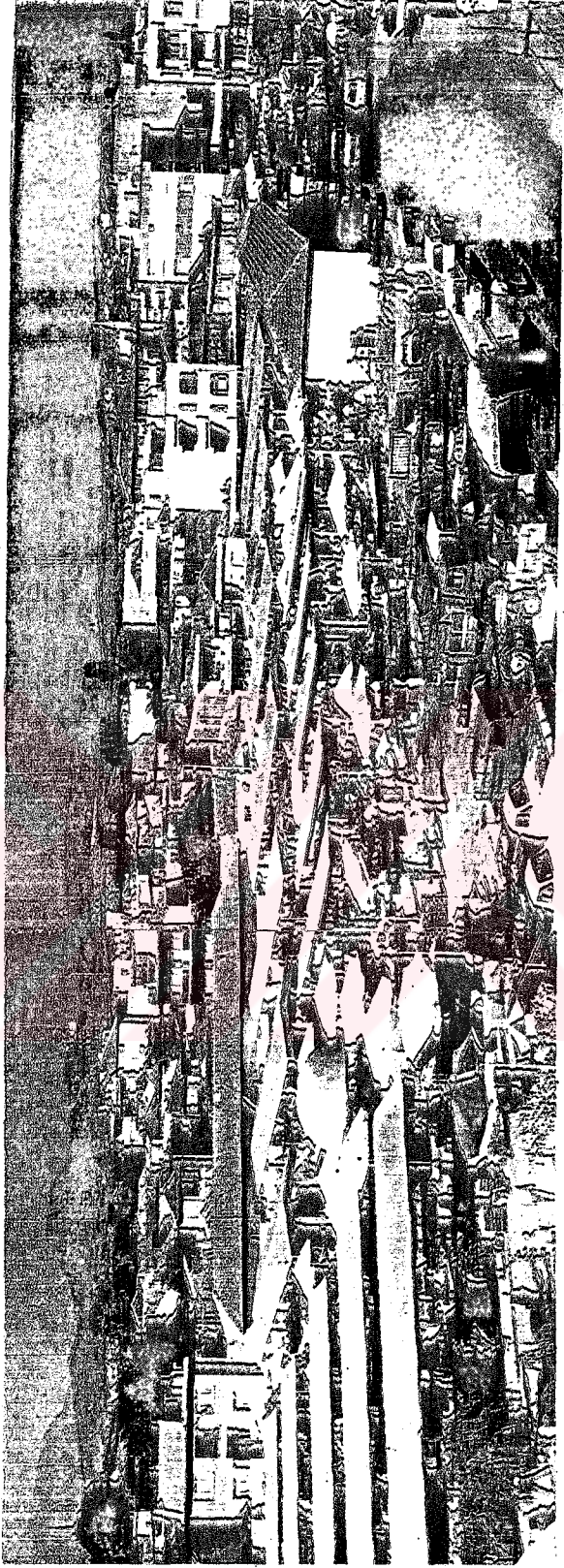

FOTOĞRAF: 7-Çaldeğ kütlesi üzerinde yer alan Çaldeğ köyü.

FOTOĞRAF: 8- Dağınık yerleşmenin egemen olduğu Çetmi köyü ve ovasıdan bir görünüm.

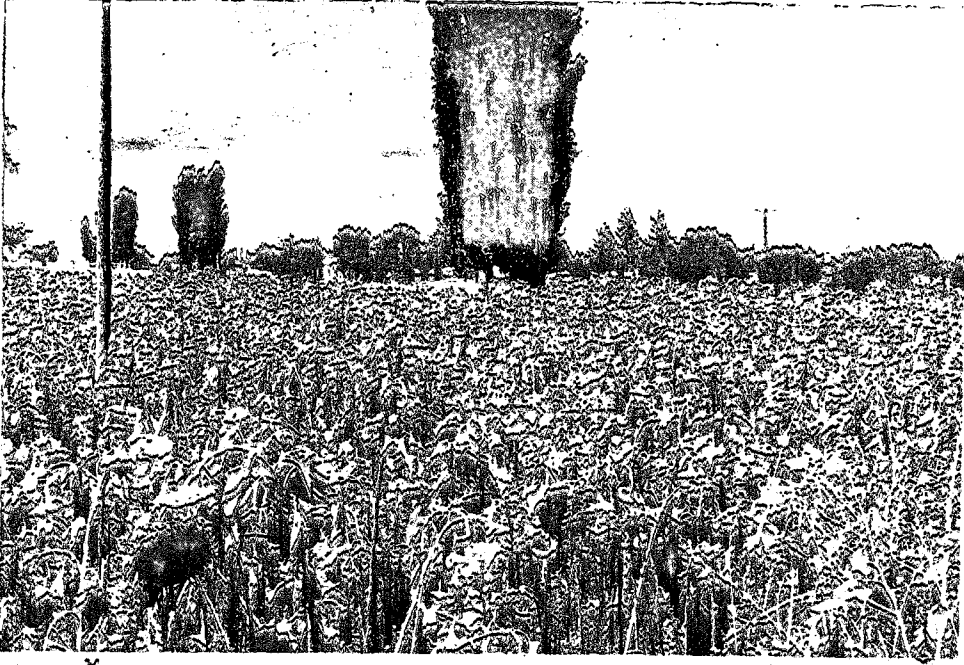
FOTOĞRAF: 9--Bölgenin en büyük kent yerleşmesini meydana getiren Ezine
ve pazarı.

FOTOĞRAF: 10-Karamenderes çayı yukarı havzasının güney yamaçlarında önem kazanan bağcılık.

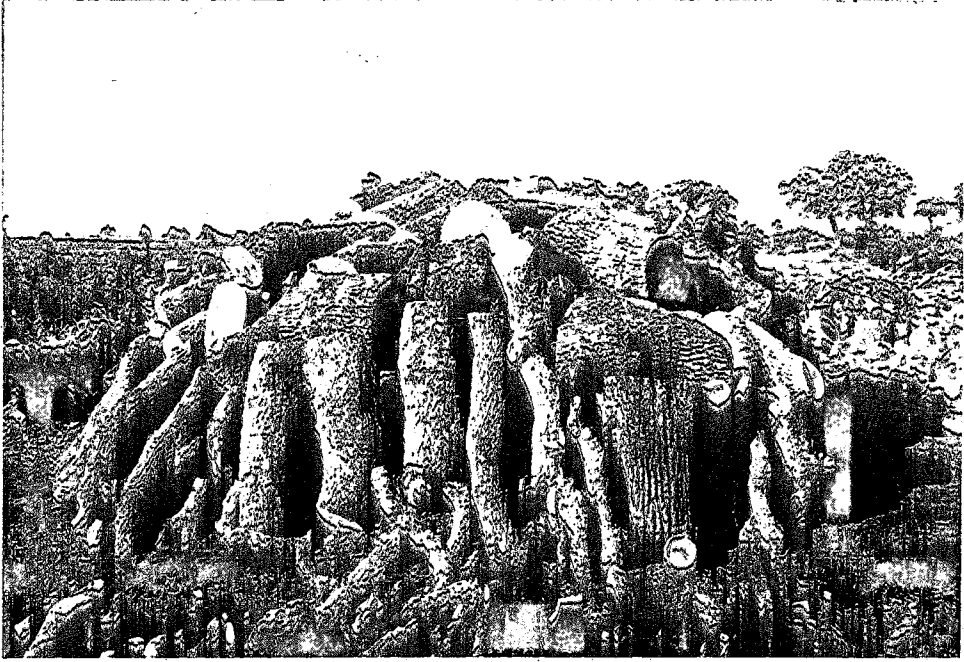
FOTOĞRAF: 11-Karamenderes çayı kenarlarında yaygın olan sebze ve meyve bahçeleri.

FOTOĞRAF:12-Ezine-Bayramiç ovasında ayçiçeği tarımı.

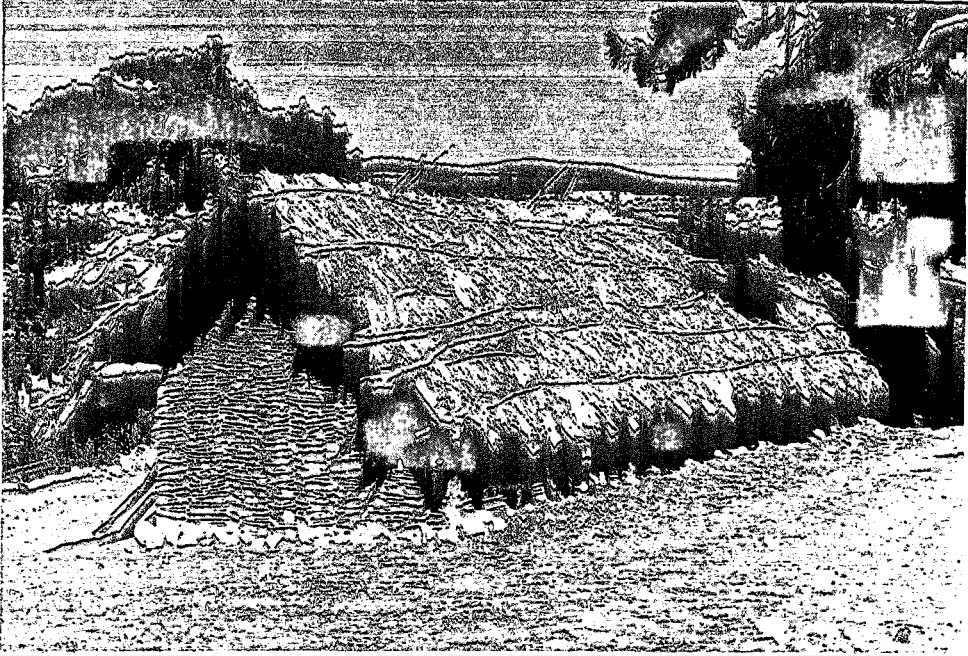
FOTOĞRAF:13-Tarimsal etkinliklerde önemli bir yeri olan biger-döverin ayçiçeği tarımında kullanımı.

FOTOĞRAF:14-Kırsal nüfusun ekonomik etkinlikleri içinde yer alan odun kömürü yapımında, odunların bir araya toplanması.

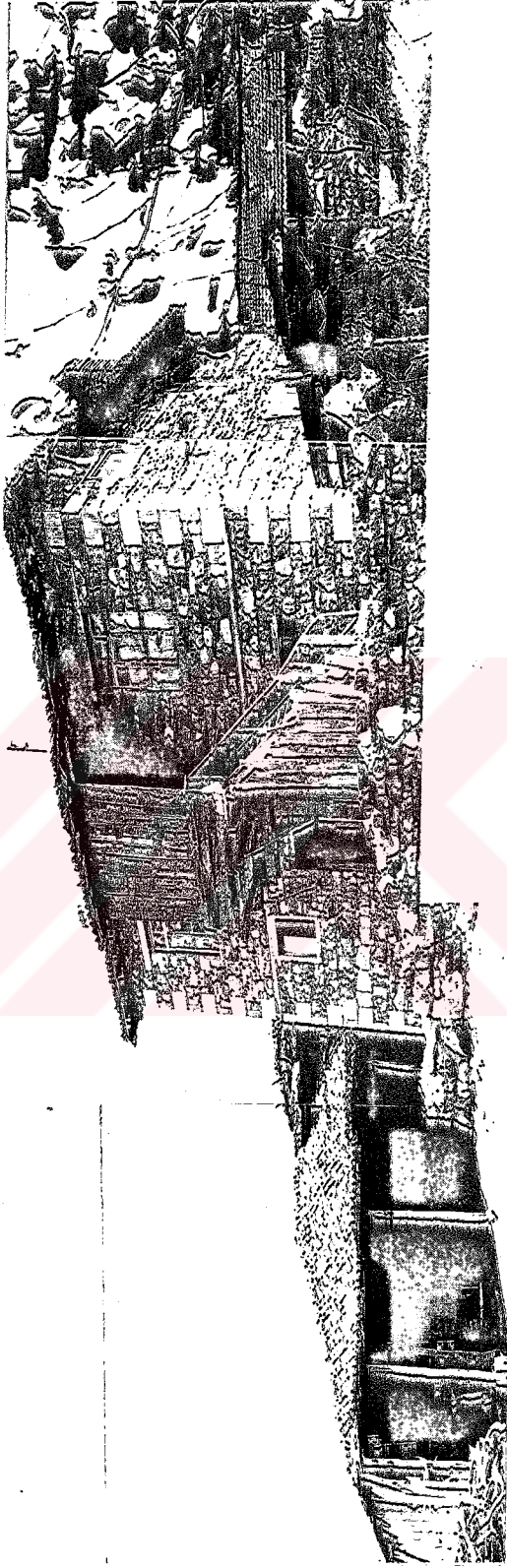
FOTOĞRAF:15-Kıyılan odunların yakılması işlemi (Uluköy-EZİNE).

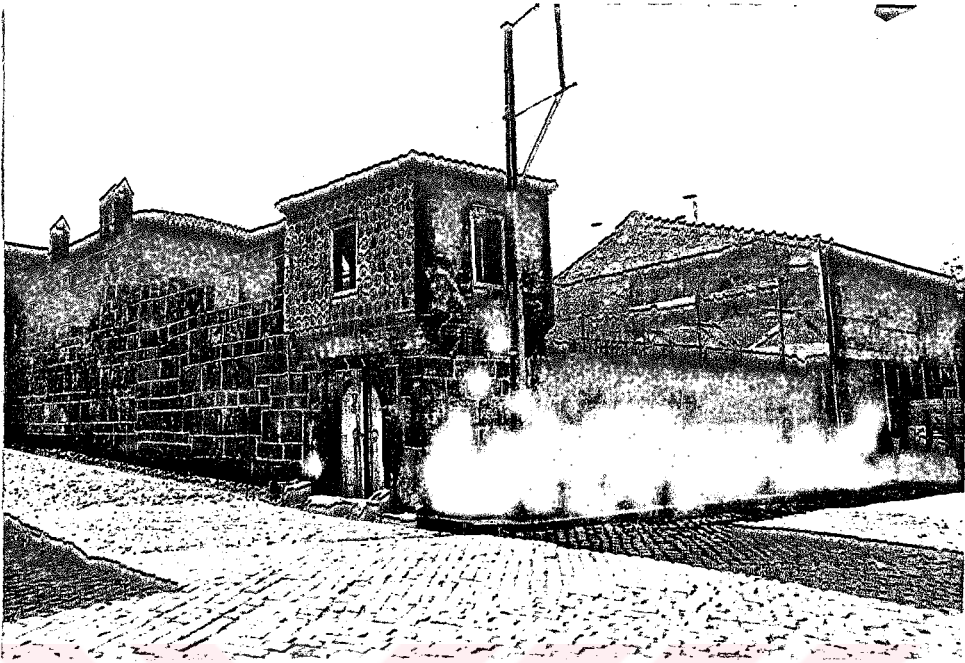
FOTOĞRAF:16-Yaz ve kış mevsiminde kullanılan bir küçükbaş hayvan barınağı (Asmalıdere-Doğancı köyü-BAYRAMIÇ).

FOTOĞRAF:17-Küçükbaş hayvanları, yaz mevsiminde gündüz sıcakından korumak amacıyla yapılan bir çardak.

FOTOĞRAF: 18-İki katlı taş mesken ve eklentileri (Koylukoy-BAYRAMIÇ),

FOTOĞRAF:19-1796 yılında yaptırılan Hadimoğlu Konağı (BAYRAMIÇ).

FOTOĞRAF:20-Bölge tarımında önemli gelişmeler sağlayacak Bayramiç Barajı'nın, gövde inşaatı.

ÖZGEÇMİŞ

1963 yılında İzmir'de doğdum. İlk öğrenimimi Turgut Reis İlkokulu'nda, orta ve lise öğrenimimi ise Gültepe Ortaokulu ve 50.Yıl Lisesi'nde tamamladım. 1980 yılında, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne girdim. Adı sonradan "Edebiyat Fakültesi" olarak değiştirilen bu fakülteyi, 1984 yılında bitirdim. 1985 yılında, mezun olduğum bölümün açmış olduğu Türkiye Coğrafyası Anabilim dalı araştırma görevlisi sınavını kazandım. 15 Nisan-26 Kasım 1985 tarihleri arasında, askerlik görevimi Bilecik ve Van'da tamamladım. Ocak 1986 tarihinde, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladım. Halen bu görevi sürdürmekteyim. Evli ve bir çocuk babasıyım.

Ocak 1990

Şevket IŞIK